

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KRİPTO PARA VE KARA PARA AKLAMA
İLİŞKİSİ**

Nurşaç DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT

OCAK 2023

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

KRİPTO PARA VE KARA PARA AKLAMA İLİŞKİSİ

**Tez Yazarı
Nurşaç DEMİR**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TEMİZ**

**OCAK 2023
ELAZIĞ**

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

Başlığı:	KRİPTO PARA VE KARA PARA AKLAMA İLİŞKİSİ
Yazarı:	Nurşaç DEMİR
Tez Öneri Tarihi:	03.03.2022
Savunma Tarihi:	27.01.2023

TEZ ONAYI

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık yapılan savunma sonucunda **OYBİRLİĞİ** ile kabul edilmiştir.

İmza

Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TEMİZ Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Başkan:	Prof. Dr. Tayfur BAYAT İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Üye:	Dr. Öğr. Üyesi Esmâ GÜLTEKİN TARLA Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... / ..... / 20..... tarihli toplantısında tescillenmiştir.

Prof. Dr. Murat SUNKAR
Enstitü Müdürü

BEYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “**KRİPTO PARA VE KARA PARA AKLAMA İLİŞKİSİ**” başlıklı Yüksek Lisans Tezi’min içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı beyan ederim.

27.01.2023

Nurşaç DEMİR

ÖN SÖZ

Günümüzde kullanımı artan kripto para birimleri ile yıllardır mali sistemi tehdit eden kara para aklama işlemleri arasında bir ilişkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Kripto para birimleri ve kara para aklama işlemleri arasındaki ilişki, çalışma raporlarında tespit edilen aklama tekniklerinden ve örnek olay davalarından tespit edilmiştir. Dünya genelinde güncel bir konu olan kripto para birimleri hakkında doğru bilgilere ulaşmak, konunun güncelliği ve bu nedenle bilgi kirliliğinin fazla olması nedeniyle oldukça zor olmuştur. Doğru bilgilere ulaşmak için kara para aklama ile mücadele eden kurum ve kuruluşların bu konudaki raporlarından ve kendini kanıtlamış dergilerde yayınlanan makalelerden yararlanılmıştır.

Lisansüstü eğitimime başlamam için beni cesaretlendiren ve bu süreçte desteklerini bir an olsun esirgemeyen Annem Nurten DEMİR, Babam Ahmet Ferit DEMİR ve diğer aile üyelerime ayrıca akademik olarak başladığım bu ilk adımda bana ilham kaynağı olan ve sürekli daha iyisine ulaşmam için beni teşvik eden Doç. Dr. Fatih BİRYAN abime, yüksek lisans eğitimim süresince evinin ve gönlünün kapılarını açarak sabırla yanımda olan ablam Tuğba BİRYAN' a teşekkürü borç bilirim. Tez yazım sürecinde ve her anımda beni cesaretimin kırılmasına izin vermeyen en yakın arkadaşşıma da teşekkür ederim. Bu tez çalışma sürecimde bana yol gösteren, bilgilerini ve tecrübelerini benden esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TEMİZ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Nursaç DEMİR

ELAZIĞ 2023

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	I
ÖN SÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ABSTRACT.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X
1. GİRİŞ.....	1
2. KARA PARA AKLAMA	2
2.1. Kara Para Kavramı.....	2
2.2. Kara Para Aklama.....	2
2.3. Kara Para Aklama Aşamaları.....	3
2.4. Kara Para Aklamada Kullanılan Yöntem ve Araçlar.....	3
2.4.1. Geleneksel Aklama Teknikleri.....	3
2.4.1.1. Basit Aklama.....	3
2.4.1.2. Gelişmiş Aklama.....	4
2.4.1.3. Karmaşık Aklama.....	4
2.4.2. Yeni Aklama Teknikleri.....	4
2.4.2.1. Mantarlama (Smurfing).....	4
2.4.2.2. Paravan Şirketler Kurularak Hayali İhracat Yapılması.....	5
2.4.2.3. Kumarhaneler, Gazinolar ve Şans Oyunları.....	5
2.4.2.4. Sahte Fatura Kullanımı.....	6
2.4.2.5. Ödücü Geri Verme Yöntemi.....	6
2.4.2.6. Japon Karıncalar Yöntemi.....	6
2.4.2.7. Döviz Büfeleri.....	7
2.4.2.8. Borsa ve Borsa Araçlarının Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi.....	7
2.4.2.9. Bankaların Aracı Olarak Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi.....	8
2.4.2.10. Sınır Ötesi Merkezlerin Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi.....	9
2.4.2.11. İnternet Bankacılığı Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi.....	9
2.5. Kara Paranın Ülke Ekonomileri Üzerindeki Etkileri.....	9
2.5.1. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Lehine Olduğuna Dair Görüş.....	9
2.5.2. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Aleyhine Olduğuna Dair Görüş.....	10
3. ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDE KARA PARA AKLAMA İLE MÜCADELE.....	11
3.1. Kara Para Aklama Suçu ile Mücadelede Ulusal Kurumlar.....	11
3.1.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK).....	11
3.1.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK).....	12
3.1.3. Sermaye Piyasa Kurulu.....	12
3.1.4. Emniyet Genel Müdürlüğü.....	13
3.1.5. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası.....	13
3.2. Türkiye’de Kara Para Aklama ile Mücadele Kapsamında Alınan Tedbirler.....	13
3.2.1. Kara Paranın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından İmzalanan İkili ve Çoklu Uluslararası Sözleşmeler.....	14
3.2.1.1. Bulgaristan ve Romanya ile Yapılan İkili İş Birliği Anlaşması.....	14
3.2.1.2. İtalya ile Yapılan İkili İş Birliği Anlaşması.....	14
3.2.1.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması.....	15
3.2.1.4. Yunanistan ile Yapılan İş Birliği Anlaşması.....	15
3.2.1.5. Almanya Federal Devleti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması.....	15
3.2.1.6. Polonya ile Yapılan İş Birliği Anlaşması.....	15
3.2.1.7. Çek ve Slovakya Cumhuriyeti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması.....	15

3.3. Aklama ile Mücadele Amaçlı Kurulan Uluslararası Organizasyonlar	16
3.3.1. FATF: Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force)	16
3.3.2. FATF Benzeri Kuruluşlar	18
3.3.2.1. Asya Pasifik Grubu	18
3.3.2.2. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF)	18
3.3.2.3. Kara Para Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG).....	18
3.3.2.4. Ortadoğu Güney Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF)	19
3.3.2.5. MONEYVAL	19
3.3.2.6. Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Avrasya Grubu (Eurasian Group)	
19	
3.3.2.7. Batı Afrika Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetler Arası Eylem Grubu	19
3.3.2.8. Kıyı Bankacılığı Denetim Grubu.....	19
3.3.3. Basel Komitesi	19
3.3.4. Egmont Grubu.....	20
3.3.5. Wolfsberg Grubu	20
3.3.6. Interpol.....	20
3.3.7. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası	20
3.4. Aklama ile Mücadele Amaçlı Uluslararası Düzenlemeler	21
3.4.1. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri.....	21
3.4.1.1. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi (Viyana	
Konvansiyonu).....	21
3.4.1.2. Sınır Aşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu).....	21
3.4.1.3. BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi)	21
3.4.2. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri	22
3.4.2.1. Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında	
Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu – Ak Sözleşmesi 141).....	22
3.4.2.2. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Aranması, El Konması	
ve Müsaderesi Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Ak Sözleşmesi 198).....	22
3.4.3. Avrupa Birliği Düzenlemeleri.....	22
3.4.3.1. AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi (6 AMLD).....	22
3.5. Kara Para Aklama ile Mücadelede Uygulanan Ortak Yöntemler	23
3.5.1. Müşterini Tanı İlkesi	23
3.5.2. Kimlik Tespiti İlkesi	24
3.5.3. Nakit İşlem Bildirimi	24
3.5.4. Şüpheli İşlem Bildirimi	24
3.5.5. Mali İstihbarat Birimleri (MİB)	27
4. SANAL PARALAR, KRİPTO PARALAR VE BİTCOİN	29
4.1. Sanal Para Biriminin Doğuşu, Gelişimi ve Çeşitliliği	29
4.1.1. Sanal Para Birimlerinin Çeşitliliği	30
4.1.1.1. Merkezi ve Merkezi Olmayan Sanal Para Birimleri.....	31
4.2. Kripto Para Birimleri	33
4.2.1. Kripto Para Birimlerinin Avantajları.....	33
4.2.2. Kripto Para Birimlerinin Taşıdığı Riskler	33
4.3. Kripto Para Birimi Olarak Bitcoin	34
4.3.1. Blok Zinciri (Blockchain)	35
4.3.2. Bitcoin Madenciliği.....	37
4.3.3. Bitcoin Cüzdanı	38
4.3.4. Bitcoin'in Avantajları ve Dezavantajları.....	39
4.3.4.1. Bitcoin'in Avantajları.....	40
4.3.4.2. Bitcoin'in Dezavantajları	41

4.3.5. Bitcoin'in Geleneksel Para Birimlerinden Farkı	42
4.3.6. Bitcoin'in Geleceği	43
4.3.7. Bitcoin'in Türkiye'de ve Uluslararası Alanda Yasal Statüsü.....	44
4.3.7.1. ABD'nin Kripto Para Birimine Yaklaşımı	46
4.3.7.2. Almanya'nın Kripto Para Birimine Yaklaşımı	46
4.3.7.3. Çin'in Kripto Para Birimine Yaklaşımı	46
4.3.7.4. Kazakistan'ın Kripto Para Birimine Yaklaşımı	46
4.3.7.5. Türkiye'nin Kripto Para Birimine Yaklaşımı	47
4.4. Kripto Para Birimlerinde Düzenleme Yapılmasının Zorlukları	50
4.4.1. Yasal Çerçeve Oluşturma Açısından Düzenleyici Zorluklar	50
4.4.2. Kara Para Aklama ile Mücadele Açısından Düzenleyici Zorluklar	51
5. KRİPTO PARA BİRİMLERİ İLE KARA PARA İLİŞKİSİ	52
5.1. Kripto Para Birimlerinin Kullanıldığı Aklama Teknikleri	52
5.1.1. Anonimliği Artırıcı Servisler	52
5.1.2. Online Kumar ve Bahis Servisleri	53
5.1.3. Dijital Varlık Satışları (ICO)	53
5.1.4. Dönüşüm Servisleri	53
5.2. Kara Para Aklamada Bitcoin'in Tercih Edilmesinin Nedenleri	54
5.3. Kara Para Aklama ile İlişkili Ceza Davası Örnekleri	54
5.3.1. BCCI Davası	54
5.3.2. Margarita Davası	55
5.3.3. Basco-Landaise Döviz Şirketi Davası	55
5.3.4. Francelin Jurodo Davası	55
5.3.5. Casablanca Operasyonu	56
5.4. Kripto Para Birimlerinin İlişkili Olduğu Ceza Davası Örnekleri	56
5.4.1. Silk Road	56
5.4.2. Liberty Reserve	56
5.4.3. Alfabay	57
5.4.4. E-Gold	57
5.5. Kripto Para Dünyasında Kara Para Aklamayla Mücadelede Bitcoin Sınıflandırma Önerisi	57
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	60
KAYNAKLAR	65

ÖZET

KRİPTO PARA VE KARA PARA AKLAMA İLİŞKİSİ

Nursaç DEMİR
Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İktisat

Ocak 2023, Sayfa: XI + 70

Yasadışı yollardan elde edilen kazanç olarak tanımlanan kara para, kayıtdışı ekonominin önemli unsurlarından biridir. Kara para; uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve terörizmin finansmanı gibi yasadışı faaliyetlerden elde edilen geliri ifade eder. Söz konusu faaliyetlerle ilişkisi olduğu için kara para, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları açısından önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Kara para aklama deyimi de bu gelirlerin yasal bir statüye kavuşturulması amacıyla gerçekleştirilen işlemleri ifade etmektedir. Parasal anlamda değeri olan her bir varlık kara para aklama suçunun bir unsuru olabilir. Para, altın, emtia, gayrimenkul vb. varlıklar kara para aklamada kullanılabilir. Son yıllarda uluslararası piyasalarda yaygın olarak kullanılmaya başlayan kripto paralar, potansiyel bir kara para aklamada aracı olarak dikkat çekmektedir. Kripto paraların yasal çerçevesinin henüz belirlenmemiş olması ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmemesi gibi özellikleri onları yasadışı işlemler açısından cazip kılmaktadır. Bu çalışmayla öncelikle kara para aklama kavramı ve kripto paraların teorik altyapısı incelenmiştir. Sonrasında, Bitcoin özelinde günümüzde kullanımı giderek artan kripto paralar ile kara para aklama işlemleri arasındaki ilişki mercek altına alınmıştır. En yaygın kripto para olan Bitcoin üzerinden yapılan işlemlerin kara para aklama açısından cezbedici yönlerinin bulunduğu görülmektedir. Bitcoin özelinde kripto paraların kara para aklamada tercih edilmelerinde; anonim hesaplar sayesinde kimlik bilgilerinin ve paranın kaynağının gizlenebilmesi, merkezi denetleyici bir yapıya sahip olmamaları ve işlemlerin eşler arasında gerçekleşmesi nedeniyle denetlenmesinin ve kontrol edilmesinin oldukça güç olması, işlemlerin dijital ortamda gerçekleşmesi nedeniyle kolaylıkla, minimum işlem maliyetleriyle, hızlıca ve geri dönüşü mümkün olmayacak şekilde gerçekleştirilebilmesi, blok zincirde işlemlerin şifrelenmesi nedeniyle denetlenmelerinin ve önlenebilirliklerinin güçleştirilmesi gibi nedenler etkindir. Sonuç olarak küresel olarak kullanılan bu yeni para birimlerinin yasal sınırlarının ülkeden ülkeye değişmesi ve ortak bir paydada buluşulmadığı sürece kara para aklama ve birçok suç için cazip olmaya devam edeceği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kayıtdışı ekonomi, Kara Para Aklama, Kripto Para Birimleri, Bitcoin

ABSTRACT

The Relationship Between Crypto Currencies and Money Laundering

Nurşaç DEMİR

Master's Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Graduate School of Social Sciences

ECONOMICS

January 2023, Page: XI + 70

Black money, which is defined as income earned from illegal ways, is one of the important elements of the informal economy. Black money refers to income from illegal activities such as drug trade, arms trafficking, human trafficking and financing of terrorism. Black money poses an important threat to the economic and social structures of countries, as it is associated with these activities. The term money laundering also refers to the transactions carried out in order to bring these revenues to a legal status. Any asset of monetary value can be an element of a money laundering crime. Money, gold, commodities, real estate etc. assets can be used for money laundering. Cryptocurrencies, which have been widely used in international markets in recent years, are attracting attention as a potential money laundering tool. The features of cryptocurrencies such as the fact that the legal framework has not yet been determined and that they are not audited by a central authority make them attractive for illegal transactions. In this study, primarily the theoretical infrastructure of money laundering and cryptocurrencies were examined. Afterwards, the relationship between cryptocurrencies and money laundering transactions, in particular Bitcoin, was examined. It is seen that transactions made over Bitcoin, the most common crypto currency, have attractive aspects in terms of money laundering. In particular Bitcoin, the reasons for the preference of cryptocurrencies in money laundering, thanks to anonymous accounts, identity information and the source of money can be hidden, they do not have a central supervisory structure and it is very difficult to audit and control due to the fact that transactions take place between peers. Due to the fact that transactions are carried out in the digital environment, they can be carried out easily, with minimum transaction costs, quickly and irreversibly. And also transactions are encrypted in the blockchain, are difficult to control and prevent. As a result of the study, it has been observed that the legal limits of these new currencies, which are used globally, change from country to country and will continue to be attractive for money laundering and many crimes unless a common denominator is found.

Keywords: Informal economy, Money Laundering, Cryptocurrencies, Bitcoin

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Karşılıklı değerlendirme sürecindeki kriterler	17
Şekil 2. Şüpheli işlem bildirimlerinin aklama ve terör finansmanı açısından 2017-2021 dağılımı.....	25
Şekil 3. ŞİB'lerde bildirilen suçların dağılımı (2021).....	26
Şekil 4. ŞİB'lerde bildirilen suçların dağılımı (2020).....	27
Şekil 5. Sanal para birimlerinin sınıflandırılması.....	31
Şekil 6. Dünya üzerinde dolaşımdaki Bitcoin sayısı	32
Şekil 7. Bitcoin simgeleri.....	34
Şekil 8. Blok zincir işlem şeması	36
Şekil 9. Bitcoin blockchain boyutu	37
Şekil 10. Ülkelere göre Hash oranlarının dağılımı	38
Şekil 11. Günümüzde Bitcoin cüzdanı kullananların sayısı	39
Şekil 12. Geleneksel model	40
Şekil 13. Yeni Model	40
Şekil 14. 2022 Nisan İtibariyle Visa'ya kıyasla işlem başına Bitcoin ortalama enerji tüketimi	41
Şekil 15. Bitcoin'in dolaşımdaki toplam USD değeri.....	43
Şekil 16. T.C. Ticaret Bakanlığı Blockchain ilanı	48
Şekil 17. Bitcoin'in TL cinsinden değeri	49
Şekil 18. Bitcoin düzenlemesi üç kademeli çerçeve için akış şeması	58

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Gerçek ve Tüzel Kişiler Tarafından Gönderilen ŞİB'nin Aklama ve Terörizmin Finansmanı Açısından Yıllar İçerisindeki Dağılımı.....	24
Tablo 2. Şüpheli İşlem Bildirimlerinin Yükümlü Gruplarına Göre Dağılımı (2017- 2021).....	25
Tablo 3. Şüpheli İşlem Bildirimi Gönderen Finansal Kuruluş Sayıları (2017-2021).....	26
Tablo 4. Dünyada Kripto Para Birimine Yönelik Yapılan Düzenlemeler	45
Tablo 5. Dünyada Kripto Para Birimine Yönelik Yasak Düzenlemeleri	49

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AML	: Anti-Money Laundering
AMLD	: Kara Para Aklamayı Önleme Direktifi
ASIC	: Application Specific Integrated Circuit
AUSTRAC	: Avustralya İşlem Raporları ve Analiz Merkezi
BASEL	: Basel Committee on Banking Supervision
BCCI	: Uluslararası Kredi ve Ticaret Bankası
BM	: Birleşmiş Milletler
BSA	: Banka Gizliliği Yasası
BTC	: Bitcoin
CTFC	: ABD Emtia Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu
CFATF	: Karayipler Mali Eylem Görev Gücü
CML	: Combating the Financing of Terrorism
DNS	: Alan Adı Sistemi
EFT	: Borsa Yatırım Fonu
ESAAMLG	: Kara Para Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu
E-YUAN	: Çin Dijital Parası
FAFT	: Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Yönelik Mali Eylem Görev Gücü
FİNCEN	: ABD Hazine Bakanlığı
FIU	: Mali İstihbarat Birimi
FON	: Tropical Trust Funds
FOPAC	: Suçtan Kaynaklı Gelirleri İzleme Kurulu
GIFCT	: Global Internet Forum to Counter Terrorism
ICO	: İntial Gin Offering
INTERPOL	: The International Criminal Police Organization
IMF	: International Monetary Fund
IRS	: İnternal Revenue Service
KOM	: Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı
KPB	: Kripto Para Birimi
KTTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KYC	: Müşteriyi Tanıma
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
MENAFaft	: Orta Doğu Güney Afrika Maliye Eylem Görev Gücü
MİB	: Mali İstihbarat Birimi
MSMKK	: Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
POW	: İş İspatı
SADC	: Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
SEC	: Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
ŞİB	: Şüpheli İşlem Bildirimi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
VPN	: Sanal Özel Ağ
W3C	: World Wide Web Consortium

1. GİRİŞ

Kara para, yasadışı faaliyetler sonucunda elde edilen para ve para değeri taşıyan varlıklar şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu yasadışı faaliyetleri; uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve terörizmin finansmanı gibi faaliyetler oluşturmaktadır. Bahsi geçen suçlarla doğrudan ilişkisi bulunduğu kara para, küresel boyutta oldukça önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Kara para aklama kavramı da, yukarıda sıraladığımız yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin yasal bir statüye kavuşturulması amacıyla gerçekleştirilen işlemleri ifade etmektedir. Para, altın, emtia, gayrimenkul vb. varlıklar yasadışı faaliyetlerden elde edilen kara paranın aklanmasında kullanılabilir. Son yıllarda kara para aklama suçunun ciddi boyutlara ulaşması nedeniyle; gerek ulusal düzeyde ve gerekse uluslararası düzeyde kara para aklama ile mücadele kavramı giderek önem kazanmıştır. Küreselleşmenin ve teknolojik gelişmenin etkisi ile kara para aklayıcılar alternatif aklama yolları arayışı içine girmişlerdir.

21. yüzyılın ikinci on yılından itibaren uluslararası piyasalarda yaygın olarak kullanılmaya başlayan kripto paralar, potansiyel bir kara para aklamada aracı olarak dikkat çekmektedir. Kripto paraların yasal çerçevesinin henüz belirlenmemiş olması ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmemesi gibi özellikleri, onları yasadışı işlemler açısından cazip kılmaktadır. Bitcoin özelinde kripto paralar üzerinden kara para aklamanın yaygınlaştığını tespit etmek açısından; kara paranın kavramsal olarak anlaşılması, kara para aklama teknikleri ve yöntemlerinin neler olduğunun açıklanması oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı sanal para birimlerine olan talebin artması ve yapısının özelliğinden dolayı kara para aklayıcılar için alternatif yol olarak görülmesi, mevcut olan kara para aklamayı engellemek için yapılan çalışmaların bu yeni sanal para birimleriyle de mücadeleyi kapsayıp kapsamadığı, oluşan yeni sanal para biriminin avantajlarının yanında mevcut sisteme yasal olarak ayak uydurabilmesi için çalışmaların yeterli olup olmadığı incelenmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünü takip eden ikinci bölümünde; kara para aklamanın tanımı, kara para aklama aşamaları, kara para aklamada kullanılan yöntem ve araçları detaylı bir şekilde incelendikten sonra kara paranın ülke ekonomileri üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümün ilk kısmında Türkiye’de kara para aklama ile mücadele eden ulusal kurumların görev ve işlevleri tanımlanmış ve devamında kara para aklama kapsamında yapılan müdahaleler ortaya konmuştur. Bölümün ikinci kısmında uluslararası düzeyde kara para ile mücadele kapsamındaki organizasyonlara ve yapılan düzenlemelere değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise sanal para birimleri ve kripto para birimlerinin tanımları yapılarak; Bitcoin özelinde kripto paraların çalışma prensipleri, avantajları, dezavantajları, taşıdıkları riskler, yasal statüleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise Bitcoin özelinde kripto paralar ile kara para aklama ilişkisine yönelik değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Kripto paraların kullanıldığı aklama teknikleri, kara para aklama ve kripto paraların ilişkili olduğu ceza davası örnekleri incelenmiştir. Bölümün sonunda kripto para kullanılarak kara para aklama yapmak isteyen suçlulara karşı mücadelede kullanılabilecek öneriler üzerinde durulmuştur.

2. KARA PARA AKLAMA

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak kara para ve kara para aklama kavramlarının tanımları yapıldıktan sonra kara para aklama sürecini oluşturan aşamalar ve kullanılan yöntem ve araçlara değinilecektir. Son olarak kara paranın ekonomiler üzerinde oluşturacağı pozitif veya negatif etkiler üzerinde durulacaktır.

2.1. Kara Para Kavramı

Kara para kavramının günümüzde birçok tanımı yapılmaktadır. Genel itibariyle kara para; yasadışı yollardan elde edilen para, mal veya değerler olarak tanımlanabilir. Dünyada ve ülkemizde yasadışı yollardan ciddi şekilde gelir elde edilmekte olup bu gelirin büyük bölümünü uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, silah kaçakçılığı ile insan ticareti gibi suçlar oluşturmaktadır.

Kara para, kaynaklarına göre ikiye ayrılmaktadır. Birincisi başlangıcından itibaren yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin oluşturduğu kara paradır. Bu kaynaklardan elde edilen kara paraya; uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı ve insan ticareti gibi faaliyetlerden elde edilen gelirler örnek gösterilebilir. İkincisi ise, yasal bir zeminde başlayan faaliyetlerin daha sonrasında bu faaliyetlere ait faturalar üzerinde sahtecilik veya hazırlanan belgeler üzerinde sonradan oynamalar yapmak suretiyle, yasadışı hale gelmesiyle gelir elde edilmesidir. (Başak,1998:2).

Kara paranın Avrupa Konseyi Direktifinde yer alan tanımda ise; uyuşturucu maddelerle ilgili faaliyetlerden elde edilen gelirler ve bu gelirlerin kullanıldığı diğer faaliyetler üzerinden elde edilen her türlü kazanç vurgusu yer almaktadır. Bununla birlikte kara para için; ekonomik, hukuki, sosyal ve ahlaki anlamda olmak üzere dört farklı alanda farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Ekonomik anlamda kara para, hem kanunlar ile yasak sayılan hem de ekonomideki genel ilke ve kurallara aykırı hareket ederek elde edilen kazanç olarak tanımlanmaktadır. Hukuki anlamda ise kara para, devletin kanunlarında suç saydığı fiili hareketler sonucunda elde edilen kazancı tanımlanmaktadır (Şahin,2010:154). Sosyal anlamda kara para, kazanılma şekli topluma uygun olmayan ve doğrudan olmasa da toplumsal hayata dolaylı yollardan zarar veren her türlü faaliyetten elde edilen kazançları ifade etmektedir (Yıldırım,2007:166). Son olarak ahlaki anlamda kara para, kanunlar tarafından herhangi bir yaptırım olmasa da toplum tarafından kabul görmeyen ahlaki değerlerle bağdaşmayan her türlü faaliyetlerden elde edilen kazanç olarak tanımlanmaktadır.

2.2. Kara Para Aklama

Kara para aklama deyimi ilk olarak 20.yy'ın başında ünlü suç örgütü lideri Al Capone'un ABD'de mafya faaliyetlerinden elde ettiği gelirleri, sahip olduğu çok sayıda çamaşırhaneler zinciri vasıtasıyla elde edilmiş gibi göstererek kazancını meşrulaştırmaya çalışması ile ortaya çıkmıştır. Bu olaydaki çamaşırhanelerden esinlenerek "para yıkama" ve "para aklama" deyimleri günümüze kadar gelmiştir (Miynat, Duramaz, 2012: 99).

Kara para aklama; her ülkenin kendi yasalarına göre suç sayılan faaliyetlerden kazanılan geliri, mali sistemde gelir kaynağının kimliğini değiştirerek legal yollardan kazanılmış gibi gösterilmesiyle meşruluk kazandırma işlemidir. Meşrulaştırma işleminde paranın değerini korumak ve elde edilen nakit parayı resmi kayıt sistemine sokup kullanılabilir hale getirmek suç örgütlerinin öncelikli amaçlarındandır (Yıldırım,2007:166).

2.3. Kara Para Aklama Aşamaları

Kara para aklamada elde edilen yasa dışı kazancın temize geçme işleminin gerçekleştirilmesi için “yerleştirme”, “ayırıştırma” ve “bütünleştirme” gibi üç aşamadan oluşan yollar takip edilir. Bu aşamaları inceleyecek olursak;

- Yerleştirme Aşaması (Placement Stage): Genellikle kazanılan kara para geliri fiziki para şeklinde olduğundan bu aşamada, nakit formundan bir an önce kurtularak finansal sisteme dâhil edilmesi amaçlanmaktadır. Kaynağı belirli olmayan para finansal sisteme entegre edilerek yasal bir statüye kavuşturulmak istenir. Aklama işlemi yapanlar için oldukça zor olan bu aşama, aklama ile mücadele eden taraf için kontrol edilmesi ve tespiti en kolay aşamadır. Bu aşamada ele geçirilen paralar kolayca devletin himayesine alınabilir.
- Ayırıştırma Aşaması (Layering Stage): Bu aşamada amaç, elde edilen gelirin kaynağının izinin sürülmesini ve tespit edilmesini engellemektir. Çeşitli mali işlemlere tabi tutulan kara para geliri; kaynağının tespitinin zorlaştırılmasıyla, denetim mekanizmalarından sorunsuz bir şekilde geçirilmeye çalışılır. Kaynağı temize çıkmış paranın mali sistemde izinin sürülmesi güçleşir. Yerleştirme aşamasına kıyaslandığında, aklama ile mücadele edenler için bu aşamada paranın kaynağının izini sürmek ve yasal olmayan asıl kaynağına inmek biraz daha güçleşmektedir (Şahin,2010:154).
- Bütünleştirme Aşaması (Integration Stage): Bu aşama kara paranın nihayet meşruluk kazandığı aşamadır. Aklama işlemi yapan kişiye para geri döner ve meşruluk kazandırılan bu para yeniden işleme sokulabilir. Böylelikle yeniden işleme sokulan bu para başka yasa dışı faaliyetlerde de kullanılabilir.

2.4. Kara Para Aklamada Kullanılan Yöntem ve Araçlar

Küreselleşmeyle birlikte gelişen teknoloji sayesinde günümüzde suç örgütleri ülke sınırlarını aşmış ve uluslararası bağlantılarını güçlendirerek suç organizasyonlarını genişletmişlerdir. Kara para aklama birkaç yöntemle sınırlı kalmayıp kişinin ihtiyaçlarına ve ulaşabileceği bağlantılara göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Suç örgütleri yasadışı faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri aklamak için çeşitli yöntemler kullanmış ve böylece uluslararası finans piyasalarını etki altına almışlardır (Ergül,2001:2). Her ülke içerisinde yasadışı olarak sayılan veya sayılmayan durumlara göre, kara para aklamada kullanılan yöntemler de değişiklik gösterebilir. Bu kapsamda kullanılan yöntemleri geleneksel ve yeni yöntemler olarak iki başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Geleneksel yöntem teknikleri; basit, gelişmiş ve karmaşık aklama olarak üç gruba ayrılmıştır. Bu aklama yöntemlerinde genel olarak, aklanmak istenen gelir ile aklanmış paranın kullanım amacının saptanması engellenmeye çalışılmıştır (Ergül,2005:14).

2.4.1. Geleneksel Aklama Teknikleri

2.4.1.1. Basit Aklama

Bu yöntem genel itibariyle küçük miktardaki gelirlerin aklanmasında kullanılmaktadır. Aklanmak istenen para miktarının önemsenmeyecek düzeyde olması nedeniyle, aklama işlemi hızlı

ve uzmanlık gerektirmeyen bir şekilde yapılmaktadır. Bu aklama türü genel olarak denetim mekanizmasının yeterli olmadığı ekonomilerde tercih edilmektedir. Firmaların aklama konusu olan parayı kendi kazancıymış gibi göstermesi ve kumar yoluyla kazanılan paralar bu aklama türüne örnek gösterilebilir.

2.4.1.2.Gelişmiş Aklama

Bu aklama türünün basit aklamadan farkı daha profesyonel bir örgütlenme akışı ile aklama işleminin yapılmasıdır. Bu yöntemde yasa dışı elde edilen kara para gelirini aklamak adına; gayrimenkul yatırımları gerçekleştirmek, tarihi eserlerin alım satımını yapmak gibi daha uzun vadede kar sağlayacak işlemler yaparak denetim mekanizmalarının dikkatinin çekilmemesine çalışılmaktadır. Daha sonra kara paradan elde ettikleri gelirleri çeşitli işletmeler (gazino, lokanta, turizm ile ilgili işletmeler) açmak suretiyle, burada yaptıkları yasal faaliyetlerden elde edilmiş gibi gösterebileceklerdir.

2.4.1.3.Karmaşık Aklama

Bu aklama yönteminde elde edilmek istenen aklanan para miktarı diğer aşamalara göre daha fazla olduğu için basit veya gelişmiş aklama yöntemi kapsamındaki faaliyetlerden daha fazlasının yapılması gerekmektedir. Bu alanda aklama yapan suç örgütleri artık endüstrileşmiş ve saygın yasal endüstri haline gelmiş; yurt içi yurt dışı ticaretinin yanında lojistik, bankacılık, toplu konut projeleri gibi farklı ticari faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yasa dışı gelirlerini bu faaliyetlerinden kazanmış gibi göstererek ülkeye büyük sıcak para girişi yapmış olup denetim mekanizmalarından böylelikle kaçabileceklerdir. Bu aşamada aklanacak para miktarı büyük olduğundan genelde uzman kişilerin unvanlarından ve uzmanlıklarından yararlanılmaktadır.

2.4.2. Yeni Aklama Teknikleri

Yeni yöntem tekniklerinde ise artık endüstri kollarına yayılan suç örgütleri çeşitli yasal ya da yasadışı işlemleri ve ticari faaliyetleri kullanarak kara para aklama işlemleri yapmaktadır ve bu durum aklamayla mücadele eden kurumların takibini zorlaştırmaktadır. Bu sebeple aklama ile mücadele edenler tarafından bu tekniklerden en sık kullanılanların tespit edilip denetlenmesi gerekmektedir (Ergül,2005:15).

2.4.2.1. Mantarlama (Smurfing)

Aklama ile mücadele eden birçok devlet, ticari işlemler sırasında kullanılan para miktarına belli bir kota koymuştur ve o kotayı aşan işlemlerin yetkililere bildirilmesi zorunluluğu vardır. Bu nedenle suç örgütleri belirlenen kota altında işlemlerini gerçekleştirmektedir. Belirlenen miktardan az olması gerektiğinden dolayı kara parayı finansal piyasaya sokmak için birçok kişinin yardımına ihtiyaç vardır (Çalışkan,2008:261). Adını Amerika Florida'da kara para aklama ile mücadele adına yapılan operasyondan alan yöntemde birçok kişinin belli bir miktarda söz konusu olan kara parayı aklamak için bankalara yatırdığını ve kurumların dikkatlerini çekmediği tespit edilmiştir (Mavral,2001:62). Yapılan işlemler ile kara parayı küçük miktarlarda da olsa aklamayı başaran bu insanların oluşturduğu topluluğa Amerika'da ünlü çizgi film olan şirinlerin ismi verilmiştir (Booth,1997:216).

Bir soruşturmada bu yöntem ile 29 Milyon Dolar kara paranın 600 Dolarlık miktarlarda 48bin adet işlem ile amlandığı tespit edilmiştir. Her ne kadar işlem tutarı düşük olsa da yapılan işlem sayısı çok olduğu tespit edildiğinde şüpheli işlem bildirimini yapılmalıdır (Ergül,2005:22).

2.4.2.2. Paravan Şirketler Kurularak Hayali İhracat Yapılması

Paravan şirketler, hiçbir ticari faaliyeti olmayan denetim mekanizmasına tabii olmayan sınır ötesi yerlerde kurulup gizlilik bakımından bulunması zor olan kâğıt üzerinde olan şirketlerdir. Bu şirketlerin kurulma amacı fiziken yurt dışına çıkarttıkları kara paraları sanki bu şirketlerin faaliyetlerinde kullanılıyormuş gibi gösterilmesi ve paraların aklanılmasını sağlamaktır. (Ergül,2005:26) Suç örgütleri çok düşük maliyetler ile bu paravan şirketlerini açarak kazandıkları yasa dışı paraları bu şirketlerden kazanıyormuş gibi gösterirler. (Mavral,2001:69) Bu şirketlerde denetim mekanizmalarının dikkatini çekmemek için ve takibin zorlaşmasını sağlamak adına göstermelik faaliyet belgeleri düzenlerler böylece kara para akladıklarını gölgelerler (Öztürk v.d.,2000:267).

Suç örgütleri kurdukları birkaç paravan şirketlerden bazıları karlı şirket olarak göstererek vergi verebilir ve yasal bir şirket görüntüsü verir böylelikle dikkat çekmeden parasını aklamış olurlar. Ayrıca bazı düşük kazançlı şirketlerine yüksek kazançlı şirket olarak göstererek spekülasyonlar yaparlar ve bunun sonunda değerlendirilen yatırımlar ile paralarını yine aklayabilirler (Çelik v.d.,2000:66). Bu yöntemle örnek olarak İspanya’da bir suç örgütünün elde ettiği yasadışı geliri aklamak adına 500 adet paravan şirket kurduğu ve bu şirketler arasında alım satım faaliyeti yaptığı tespit edilmiştir (Ergül,2005:27).

MASAK’ ın yaptığı tespitler sonucu 100’ün üzerinde paravan şirketin bulunduğunu bunların çoğu Avrupa Birliği’ne üye olan ülkeler arası ihracat ticareti yaptıkları fakat bu ihracat faaliyetlerinden olması gerektiğinden daha fazla gelir elde edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu olan üye ülkeler ile irtibata geçildiğinde ise bu ihracat tutarlarının gösterilen tutarın çok altında olduğu teyit edilmiş ve bu gösterilen paranın kara para olduğu tespit edilmiştir. Bunun sonucunda kara paralarını yüksek gelir olarak göstermeleri diğer taraftan yüksek faturalama yaptıkları için vergi iadesi hakkından da yararlanmış oluyolar.

Bu yöntemle örnek olarak 1992 Aralık ayında kolluk makamlarına yapılan bir ihbarda bir geminin Dubai’den yola çıkarak Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçeceği bildirilmiştir. İhracat değeri 115 milyon dolar olarak gösterilen gemi ihbar edilmenin haberini almasıyla eroin yüklü gemi mürettebat tarafından batırılmıştır. İhracatta alacağı vergi iadesinden 13 milyon dolar almıştır. Eğer yakalanılsaydı 126 milyon dolar kara para aklamış olacaktı (Güner,2003:271).

2.4.2.3. Kumarhaneler, Gazinolar ve Şans Oyunları

En kolay kara para aklama yerlerinin başında kumarhaneler gelmektedir. Yüksek miktarda para akışı ve bu paraların nakit olarak kullanılması kara para aklamak için işlerin istenildiği gibi gitmesini sağlamaktadır. Bu tür yerlerde kredi açma, kiralık kasa açılması, nakit verip karşılığında çek alma gibi işlemler kara paranın izlenilmesini güç hale getirir. Bu durum kara para aklayıcılarını kumarhaneler üzerinden işlem yapmayı cazip kılar (Arıcan,2010:1-2). Suç örgütleri şirinler yöntemini kullanarak birçok hesap açar ve açılan bu hesaplardan kumarda kazanılan tarafa para aktarımı yapıyormuş gibi gösterilerek kazanılan bahis parası adı altında kara para aktarılmış olur. (Mavral,2001:71) Ayrıyeten kazanılan kumar fişlerini çek halinde ödenmesini isteyerek kazandıkları kumarhanelerin diğer ülkelerinde olan şubelerinden çeklerini bozdururlar ve takibini zorlaştırırlar.

Bunun yanında şans oyunlarından kazanılan biletlere ederinden daha fazla para ödeyerek kazanan kişiden satın alırlar böylece bu şekilde de kara paralarını aklamış olurlar (Çalışkan,2008:268). Las Vegas'taki kumarhaneler işlem yoğunluğu sebebiyle denetimi yapılamamakta ve kazanılan fişler çek halinde verilmektedir. Bu çeklerin kaynağı sorulduğunda ise kumardan legal yollardan kazanıldığını göstererek kara paralarını aklamış olacaktır (Güner,2003:254).

2.4.2.4. Sahte Fatura Kullanımı

Kara para aklama işlemi yapmak isteyen suç örgütleri kendi ülke sınırları dışında başka bir ülke de bulunan şirketlerden ticaret yapıyormuş gibi sahte ve gerçeği yansıtmayan miktarda faturalar keserek paralarını aklamaya çalışmaktadırlar (Mavral,2001:72). Sahte fatura olduğunu örtbas etmek için başka bir aklama yöntemi olan paravan şirketlerini kullanarak sanki buradaki şirketler ile ticaret yapıyormuş gibi göstererek faturalarının legal olduğunu kanıtlamayı amaçlarlar (Güner,2003:269). 1985 yılında Hazine Kontrolörleri Hollanda'da bulunan bir ihracat firmasını incelemeye almış ve yapılan araştırma sonucu piyasa değerinin çok üstünde faturalandırma yapıldığını ve söz konusu olan ihracat malının tahta parçası olduğu tespit edilmiştir (Ergül,2005:30). Aklama işleminde bulunmak isteyen kişiler özellikle artan teknoloji bağımlılığını da kullanarak birçok elektronik eşyalar üzerinden bu yönteme yönelmiş, birden çok ülkede ticaretinin yapılmasıyla kara paranın kaynağının takibini zorlaştırmaktadırlar (Çalışkan,2008:268).

2.4.2.5. Ödücü Geri Verme Yöntemi

Oto finans yöntemi olarak da bilinen bu yöntem kara para aklama aşamalarından olan ayırma aşamasında kullanılmaktadır (Güner,2003:221). Bu işlemde nakit olarak elde edilen kara para geliri denetimin yetersiz olduğu bankalara yatırılır (Çalışkan,2008:268). Bu yöntemle kara para aklamak isteyen bir kişi kendi ülkelerinde yatırım yapmak için bankalardan kredi isterler teminat olarak da başka bir ülkedeki bankalarında olan hesaplarını teminat olarak gösterirler. Çektikleri krediler ile çeşitli yatırımlar yaparlar kredinin geri ödeme tarihi geldiğinde ise geri ödeme yapmazlar. Bu durumda diğer ülkede teminat olarak gösterilen paraya banka el koyar ve böylelikle bankadan aldıkları kredileri aklayıcılar yaptıkları yatırımlar ile kara para elde ederler ve yatırımlarını satarak legal para elde etmiş olurlar (Mavral, 2001:70).

Bu yöntemi ilk kez 1920lerin ünlü Amerikan suç çete lideri Al Capone kullanmıştır. Mali danışmanının da yardımıyla İsviçre'de banka hesapları açmıştır ve Amerika'da yatırım yapmak amacıyla Amerika'daki bankalardan kredi çekmiştir teminat olarak da İsviçre'deki hesaplarını göstermiştir. Kredinin ödenme zamanı geldiğinde geri ödenmesi yapılmadığı için İsviçre'deki hesaba el koyulmuştur (Ergül,2005:26).

Başka bir olayda ise Kanada'dan İngiltere'ye getirilen nakit paralar Manş Adalarındaki bankalara yatırılmış ve bu hesaplar teminat olarak gösterilerek Kuzey Amerika'daki emlak şirketleri için kredi çekilmiştir. Geri ödenmeyen kredi sonucu Manş adasındaki teminata el koyulmuştur. Bunun sonucunda çekilen kredi ile yatırımlar yapılmış ondan elde edilen parada emlak şirketlerinin sermayesine katılmıştır (Güner,2003:222).

2.4.2.6. Japon Karıncalar Yöntemi

Suç örgütleri yasa dışı yollardan elde ettikleri kara parayı örgütte bulunan kişilere dağıtırlar. Bu kişiler bu paraları turizm ülkelerine turist gibi gidip fiziken küçük ama değeri çok olan lüks mallar

satın alıp ülkelerine geri dönerler. Satın aldıkları bu lüks eşyaları örgüt liderlerine teslim ederler. Örgüt liderleri de bu lüks eşyaları önde gelen alışveriş merkezlerinde bu malları satacak mağazalara satarlar böylelikle kara paraları aklamış olurlar (Mavral, 2001:63).

1942 yılında Fransız resmi görevliler tarafından yapılan bir operasyonda Japon suç örgütlerinin bu yöntemle çok yüksek miktarlarda Fransız Frank'ı değerinde para aklandığını tespit edilmiştir. Söz konusu olan Japon örgüt üyeleri Fransa'ya gelerek çeşitli parfüm, takı, değerli taşlar gibi lüks eşyalar satın alarak Japonya'ya geri dönerler Japon karınca adı verilen bu kişiler suç örgütlerine bu eşyaları teslim eder ve buradaki alışveriş merkezlerindeki lüks eşya satışı yapacak mağazalara satarlar (Ergül,2005:34).

2.4.2.7. Döviz Büfeleri

Bankacılığın önemli işlerinden biri olan döviz alım satım işlemi günümüzde bu konuda daha uzman ve karlı olan, kambiyo mevzuatına göre işlemlerini düzenleyen ticari işletmelere denir (Mavral, 2001:70). Bu büfelerde genelde nakit para ile işlemler daha yoğun olduğu için kara para aklamak isteyenler bu işletmelerin aracılığı ile ellerinde bulunan farklı para birimlerini başka bir ülkenin para birimleriyle değiştirerek paranın izini kaybettirmeyi hedeflerler (Gümüşkaya,1998:101). Bu tür işletmeler de sadece döviz işlemleri değil bunun yanında çeşitli ticari değer taşıyan çekler ve değerli taşlarda dönüşerek başka ülkelerin sistemlerine uygun hale getirebilir. Böylelikle paranın nakit formundan çeşitli ticari değeri olan formalara dönüştürülmesiyle yasadışı elde edilen gelirin kaynağından uzaklaşmış olacaktır (Güner,2003:242). Genelde az maliyetle denetim mekanizmalarından uzak olan ülkelerde nakit formdan başka ülkelerin ticari değer taşıyan formlarına dönüştürmek için kara para aklayıcıların tercih ettiği bir yöntemdir (TR Bankalar Birliği,2003:14). Tercih edilmesinin başka bir sebebi ise bu büfelerde yapılan işlemler, bildirim tutarının altında yapılması denetim mekanizmasının da şüpheli işlemine konu olmayacaktır (Lewis,2000:101).

1996 yılında Atatürk Hava Limanına gelecek olan bir kadının yüksek miktarda döviz taşıdığı ihbar edilmiştir. Yakalanan kadının itirafı sonucu kadının kurye olduğu ve eroinden kazanılan paranın Türkiye'deki Kapalı Çarşıda bulunan döviz bürosuna aklama işlemi yapmak için getirdiğini söylemiştir. Bu kadının şimdiye kadar 52 defa bu amaçla yurtdışına çıktığı da tespit edilmiştir (Ergül,2005:21).

2.4.2.8. Borsa ve Borsa Araçlarının Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Sermayenin özgürce hiçbir ülke sınırına takılmadan uluslararası alanda gezebilmesi ve etkileşim içinde olması özellikle yatırımların teşvik edildiği ülkelerde para piyasalarını etkilemektedir. Bu piyasaların birinde oluşabilecek olumsuz bir etki, etkileşim halinde olduğu diğer ülkelerin piyasalarına da yansımaktır (Gümüşkaya,1998:108). Borsalarda yaşanan yoğun işlem hacminden dolayı takibin zorlaşması ve çeşitli araçlar sayesinde kaynağından uzaklaştırarak kara para aklamak isteyenler için cazip bir araç haline gelmiştir. Söz konusu olan araçların elde bulunan nakit para formunu hisse senedine çevirerek çeşitli paravan şirketler üzerinden finansal işlemler gerçekleştirebilir (Mavral, 2001:78). Aklayıcıların borsayı seçmelerinin bir diğer sebebi ise "insider-trading" adı verilen sermaye piyasalarını etkileyecek herhangi bir durumun kamuya açılmadan öğrenilmesi ve kar sağlamak için bir başka kişilerle gizli bir anlaşmaya girmek diğer kişilerle aralarında avantaj sağlamak amacıyla diğer kişilere zarar verecek şekilde kullanılır. Insider-tradingi

genelde yönetim kurulu üyeleri gibi alım satım işlemlerinde söz sahibi olan kişiler arasına bilgi akışı yapılması örnek verilebilir (Özsoylu,1998:125).

Manipülasyon yönteminde ise yapılan çeşitli işlemlerle hisse senetlerini olması gerektiğinden çok daha yukarıda veya çok daha fazla aşağıda gösterilmesiyle diğer şirketlere yanlış algı oluşturma amaçlanmaktadır. Böylelikle yatırımcılar yanlış yönlendirme ile o hisselerle yatırım yaparlar anlaşmalı olunan yurt dışındaki şirketlerin yatırımcıların altında fiyat vererek yanlış yönlendirilen şirketler zarara uğramaktadır. Bu yöntem ile hem yatırım yapan şirketler zarara uğramış olur hem de anlaşmalı şirket ile yapılan düşük gösterilen hisse senedi sayesinde yurt dışındaki şirketlerine paraları aktarılmış olur (Ergül,2005:33). Bu iki yöntemde ekonomik suç olarak sayılmakta ve haksız rekabete yol açmaktadır. Manipülasyon işlemi yapmak tüm dünyada yasaklanmıştır. Denetim mekanizmasının olmadığı yasalar bakımından boşlukları olan ülkelerde bu işlemler kara para aklayıcılar tarafından tercih edilmekte ve yapılmaya devam etmektedir (Güner,2003:211).

Türkiye’de faaliyette olan bir şirket 1997 yılında hisselerini halka arz ettiği sırada hisse senedi değeri lot başına 2461 lira iken 2 ay sonra ise söz konusu olan şirketin lot başına hisse değeri 21699 lira olmuştur. Sermaye Piyasası Kurulunun yapmış olduğu araştırmada bu geçen 2 aylık süreçte %28 oranında borsanın arttığını buna rağmen şirketin hisse senedi değerinin 9 kat arttığını sonuç olarak bu süreç içerisinde toplam 23 manipülasyon olayın olduğu tespit edilmiştir (Güner,2003:251).

2.4.2.9. Bankaların Aracı Olarak Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Bireylerin ödeme işlemleri yaparken kullandığı nakit para yerini gittikçe kredi kartı, online havale gibi bankacılık araçlarına bırakmıştır (Jeffery,2003:25). Bankacılık işlemlerin kolaylaşması ve gelişen teknolojiyle herkesin elinin altında kolaylıkla ulaşabileceği bir araç olması özellikle alışveriş işlemlerinde tercih edilmesine sebep olmuştur (Çalışkan,2008:264). Kara para aklamak isteyen suç örgütleri özellikle önemli para miktarlarıyla işlem yapan bankaları amaçlarını gerçekleştirmek için kullanmak isterler. Aklayıcılar herhangi bir bankaya bir şekilde paralarını yerleştirttikten sonra bir an önce diğer finans kurumlarına aktarıp güvenirliliği sağlamayı amaçlarlar. Finans kurumuna yerleştikten sonra başka finans işlemlerinde kolaylıkla işlemler gerçekleştirerek kara paranın kaynağını gittikçe uzaklaştıracaklardır (Mavral, 2001:88).

Kara para aklama yöntemlerinden biri olan bankalar nasıl kullanıldığına göre 2 ye ayrılır. İlk olarak söz konusu bankalar kara para aklama olayının içindedir ve müşteri kimliği isimsiz hesap açma gibi özelliklerini kullanarak aklayıcıların işlemleri için yardımcı olurlar. İkinci olarak da kara para aklama işinde olmayan fakat denetim mekanizması zayıf olduğu için kara paranın kolay aklanabileceği bankalardır (Güner,2003:211). Kara para aklamasına imkân tanıyan banka ile mevzuata uygun hareket eden bankanın arasında adil olmayan bir dengesizleşme vardır bir taraf daha fazla zenginleşirken adil olan banka normal kazancına devam eder. Bu durum adaletsiz gelir dağılımına sebep olur (Çulçu,1998:137).

Kara para aklamaya yardımcı olan bankaların buldukları ülkeye mali açıdan zarar verdikleri ve de tespit edilen bankaların kötü bir imaj kazandıkları görülmüştür. Bu sebeple kara para aklamayla mücadele için kurulan kurumların yanında bankalara da caydırıcı yaptırımlar getirilmiştir. Bu yaptırımların içinde, ticari faaliyetlerinin durdurulması ve iflas etmesi gibi sonuçlar doğuracağı gibi hapis cezasına kadar varan yaptırımlarla da sonuçlanabilir (Ergül,2005:34). Aklama ile mücadele eden ülkelerin uluslararası iş birliğinde bankalar ile de ortak yaptırım kararları almaları aklayıcıların daha az denetimsiz bankalara yönelmelerini ve kişi gizliliğine önem veren bankalara yönelmesine neden olmuştur (Altuğ,1999:121).

2.4.2.10. Sınır Ötesi Merkezlerin Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

Sermayenin ülke sınırları dışında özgürce hareket etmesi ülkelerin sermayeyi kendilerine çekebilmek için ülkelerini cazip hale getirmeye çalışırlar ve ülkeler arası rekabet başlar (Akdiş,2008:225). Ülkelerin bazıları sermayenin kendilerinde kalması için kara para aklamaya engelleyici müdahaleler etmezler. Kıyı bankacılığı olarak da bilinen bu merkezler ülkeler için sadece sermaye önemli olduğundan sermayenin yasal olup olmadığını sorgulamazlar (Ergül,2005:22). Bu merkezin en önemli tercih edilmesinin sebeplerinden biri müşteri gizliliği özelliğinin olmasıdır. Bu özellik sayesinde aklama yapmak isteyen kişiler birçok hesap açabilmekte ve kimliklerini gizlemektedir. Bu tür işlemlerin kolaylıkla yapılması ve kimliklerinin gizli tutulması aklama ile mücadele edenlerin işlerini zorlaştırmaktadır (Çelik,2000:12). Bu merkezler genelde gelişmiş ülkelere yakın yerlerde çok düşük maliyetler ile kurulur ve vergi oranı da oldukça düşüktür. Buralarda kurulan şirketlere yatırımcılar daha az vergi vererek ve kimliklerini gizleyerek paralarını kolaylıkla aklamış olurlar (Güner,2003:236). Kıyı bankacılığı merkezler için çeşitli mücadeleler adli soruşturmalarda yapılsa da ya yetersiz kalmış ya da soruşturmanın uzunluğu sebebiyle zaman aşımına uğruyor olmaktadır (Ergül,2005:235).

2.4.2.11. İnternet Bankacılığı Kullanılmasıyla Aklama Yöntemi

İnternet kullanımındaki artış bankacılık işlemlerin çoğunun internet ortamında kolaylıkla yapılmasına ve artık kullanımı yaygınlaşan kredi kartı işlemleri, kıymetli evraklarla ilgili işlemlerin internet bankacılığında gerçekleşmesine başlanmıştır. Suç örgütleri de internet bankacılığında kolay işlem yapılabilmesini kara para aklama işlemlerinde kullanmayı amaçlamıştır (Mavral, 2001:76). Aklama işlemi yapmak isteyen örgütler internet bankacılığını kullanarak paravan şirketlerinin hesaplarına yasal yollardan gönderilmiş gibi göstermek için birkaç işlem ile bu şirketlere yollar. Günümüzde bu tür hizmetlerin çokluğu nedeniyle yoğun olduğundan denetiminin yapılması zorlaşır ve yeterince yapılamamaktadır (Ergül,2005:42). Örgütlerin kara paralarını aklamak için birçok bankacılık işlemine çeşitli olanaklarından yararlanarak kara paralarının kaynağını kaybettirerek çeşitli ticari işlem yapabilmektedirler (Çalışkan,2008:267).

Bu yöntemlerin ortak amacı yasadışı elde edilen gelirin kaynağının izini örtbas ederek aklanmaya çalışılmasıdır. Suç örgütleri aklanmış paranın yeniden finansal sisteme girmesini sağlayarak yeni yatırımlar yapacak böylelikle varlıklarını sürdürmeye devam edecektir (Ergül,2005:45).

2.5. Kara Paranın Ülke Ekonomileri Üzerindeki Etkileri

Bir ülkenin ekonomisinde kayıt altına alınamayan kara para, ülkenin gelir dağılımı, büyüme oranı ve döviz kurları gibi göstergelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Sermayenin liberalleşmesi ve finans ile ilgili yapılacak herhangi bir işlemin çok kolay yapılması bu etkiyi daha da artırmaktadır (Yılmaz,2017:13). Kara paranın ekonomiye etkileri konusunda iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kara paranın ülke ekonomilerinin lehine olduğunu savunurken, diğer kısım kara paranın ülke ekonomilerinin aleyhine olduğunu savunmaktadır (Mutluoğlu, 2020:78).

2.5.1. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Lehine Olduğuna Dair Görüş

Bu görüşe göre, paranın kaynağının kanuni olup olmamasının bir önemi yoktur. Kara para suçun işlendiği ülkenin dışına çıktığında, paranın aktarıldığı ülke için bu para akışı sakıncalı bir

durum oluşturmamaktadır. Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler kara parayla gerektiği gibi güçlü bir şekilde mücadele etmedikleri için yasa dışı örgütler bu ülkelerde kara parayı daha kolay aklayabilmektedirler. Ülkeye giren bu para yasadışı faaliyetlerden elde edilmiş de olsa ülke kalkınmasında fayda sağladığı için bu paraya ülke için faydalı fon kaynağı olarak bakılabilir. Eğer ülkeler sağlam tedbirler ile kara parayla mücadele etmeleri durumunda fon kaynağı olarak düşünülen bu paradan mahrum kalabileceklerdir. Ayrıca gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında da kara parayla mücadele konusunda görünürde etkin bir mücadele veriliyormuş algısı ağır basmaktadır. Ancak sanılanın aksine bu durumun böyle olmadığı düşünülmektedir. Kara para konusunda gelişmiş ülkeler de kendi çıkarlarını ön plana çıkaracak şekilde adımlar atmaktadırlar. Kara paranın aklanmasına karşı verilen mücadelelerin aslında gerçek hayata herhangi bir etkisinin olmadığı düşünülerek bu mücadele için “child-like ignorance” yani “çocukça cehalet” anlamına gelen bir betimleme yapılmaktadır (Van D, vd., 2018).

2.5.2. Kara Paranın Ülke Ekonomilerinin Aleyhine Olduğuna Dair Görüş

Kara parayı sıcak para şeklinde nitelendirerek aklama çalışmalarına göz yuman devletlerde, uzun vadeye bakıldığında bu durumun toplumsal düzende bozulmalar meydana getirebileceği ifade edilmektedir. Kara paranın aklanma çalışmalarına karşı alınan tedbirlerin ek sorumluluk getirmesini olumsuz bir etki olarak düşünmenin yerine, kara parayla mücadelenin hukuki bir ortam hazırlayarak adil bir ekonomik düzen oluşturmaya katkı sağladığı düşünülmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere kara para aklamının etkileri sadece ekonomik düzeyde değildir. Doğrudan veya dolaylı yollardan; hukuki, ahlaki ve sosyal düzeni de olumsuz etkilemektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere kara para aklama; suç olarak nitelendirilen faaliyetlerden illegal yollarla kazanılan geliri, mali sistemde legal yollardan kazanılmış gibi göstermek olarak tanımlanmaktadır. Genel itibariyle kara para aklama işlemi; yerleştirme, ayrıştırma ve bütünleştirme olmak üzere 3 aşamada gerçekleştirilir. Kara para aklamada kullanılan yöntemleri ise geleneksel ve yeni yöntemler şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Geleneksel yöntemler basit, gelişmiş ve karmaşık olmak üzere 3 gruba ayrılırken; yeni yöntemler arasında paravan şirketler aracılığıyla hayali ihracat yapılması, sahte fatura kullanımı, borsa araçlarının kullanılması ve internet bankacılığının kullanılması vb. yöntemler yer almaktadır. Son olarak kara para aklamının ülke ekonomilerinin lehine ya da aleyhine olduğuna dair iki farklı görüş bulunmaktadır. Kara paranın ülkelerin lehine olduğunu savunan görüş; gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için kara para aklama yoluyla ülkeye giren paranın ülke kalkınmasında fon kaynağı oluşturacağı için fayda sağladığını öne sürmektedir. Aleyhte olduğunu savunan görüş ise kara para aklamının olumsuz ekonomik etkilerinin yanında hukuki, ahlaki ve toplumsal düzen üzerinde de olumsuz etkiler oluşturduğunu öne sürmektedir.

3. ULUSAL VE ULUSLARARASI DÜZEYDE KARA PARA AKLAMA İLE MÜCADELE

Bu bölümde ulusal ve uluslararası düzeyde kara para aklama suçu ile mücadelede görev alan kurumların yapıları ve çalışma prensipleri mercek altına alınacaktır. Türkiye’de kara para aklama ile mücadele kapsamında kurulan ilgili mevcut kurumlara değinildikten sonra yine bu kapsamda imzalanan ikili veya çoklu uluslararası anlaşmalara yer verilecektir. Daha sonra aklama ile mücadele kapsamında kurulan uluslararası kurum ve kuruluşların yapıları incelenerek ve yine bu kapsamda gerçekleştirilen uluslararası düzenlemelere ilişkin bilgilere değinilecektir. Son olarak kara para aklama ile mücadelede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde uygulanan ortak yöntemler tanımlanacaktır.

3.1. Kara Para Aklama Suçu ile Mücadelede Ulusal Kurumlar

Özellikle son yüzyılda teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kapsamını yaygınlaştıran internetin sınırsız işlevleri yasadışı işlemlerin artmasına ve böylelikle kara paranın ulusal ve uluslararası düzeyde kolaylıkla dolaşımına olanak sağlamaktadır. Gerçekleştirilen yasadışı faaliyetlerin gelire çevrilmesiyle ortaya çıkan kara paranın, özellikle bazı ülkelerde uygulanan politikalardan kaynaklanan anonim hesap açabilme açısından kolaylıklar gibi nedenlerle ülke içi ve dışında rahatça dolaşımı söz konusudur. Bu hususlar dikkate alındığında; hem ülkenin hukuksal yetkilerini kullanarak kendi kurumlarını kurması, hem de uluslararası düzeydeki kurumlar ile ortak hareket ederek kara para aklama ile mücadele etmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Kara para aklama ile mücadelede sağlam bir alt yapı oluşturulması ve güvenilir denetimlerin yapılması gerektiğinden, bu mücadelede yer alacak kurumlar alanında uzman kişiler tarafından kurulmalı ve faaliyetleri yürütülmelidir (Yılmaz, 2017:24).

Türkiye’de ulusal düzeyde kara para aklama ile ilgili kurumlar; Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) şeklinde sıralanabilir. Alt başlıkta söz konusu kurumların yapısı ve işleyişlerine değinilecektir.

3.1.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)

Başkanlığı Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı olan kurum; 13 Kasım 1996 tarihinde 4208 sayılı “Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun” ile birlikte kurularak 17 Şubat 1997 tarihinde faaliyete geçmiştir. Böylelikle Türkiye kara para aklanmayla mücadelede ciddi bir adım atmıştır. Dünyada ve ülkemizde oldukça büyük boyutlara ulaşan kara para ile mücadele konusunda hükümetlerin yaklaşımları, geçerli mevzuatları ve uygulama standartları değişime uğramaktadır. Değişen bu standartlara ve ülkemizin iç mevzuatına ayak uydurmak adına 1996 tarihinde yürürlüğe giren kanun; terörizmin finansmanın engellenmesi ile ilgili hükümler de eklenerek 11 Ekim 2006 yılında yeniden düzenlenmiş olup, mevzuata ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmiştir (MASAK, 2021).

Mali Suçları Araştırma Kurulunun fonksiyonları arasında; aklama suçuyla ilgili şüphe oluşturabilecek zeminleri saptamak, bunları engellemek için çeşitli önlemler geliştirmek ve suçun oluşması halinde ise toplanan bilgi ve sonuçları yetkili makamlara iletmek gelmektedir. Olası bir suçun yakalanması durumunda; müdahale etme, idari para cezası verme gibi yetkileri de bulunmaktadır (MASAK,2022).

MASAK'ın 2014 Faaliyet Raporunda kripto para birimlerine şüpheliyle yaklaşılmış olup ve taraf olunan uluslararası anlaşmalarda, sanal para kullanımdan doğabilecek terör finansmanı ve aklama faaliyetleri konusunda uyarılarda bulunulmuştur (MASAK,2015:50). Bununla birlikte kurum bu durumdaki şüphelerini faaliyetlerine de yansıtmiş ve tüm bankaların uygulaması gereken Şüpheli İşlem Bildirim Rehberinde kripto para birimler ile yapılacak işlemlerinde şüpheli bildirimine tabi olacağı kabul edilmiştir (MASAK, 2014:22). 2019 yılına gelindiğinde kripto para birimlerinde sadece anormal düzeyde bir tutarsızlık olduğunda bildirim şüpheli işlemde sayılmıştır (MASAK 2019, s. 25-26).

Ayrıca MASAK, kullanım alanı tüm dünyada yaygınlaşan kripto para birimlerinin gelişimini takip etmekte ve denetim standartlarını ona göre şekillendirmektedir. Buna ek olarak 2018 MASAK faaliyet raporunda G20'nin 2018 yılı içerisinde sanal parayı ilgilendiren birçok toplantıya katıldığı belirtilmiştir. Bunlara örnek olarak “gündemine aldığı sanal varlıkların kötüye kullanılmasını önlemeye ilişkin çalışmalar”, “BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinin sanal para birimi (Bitcoin) konulu eğitimcilerin eğitimi çalışması”, “sanal ve kripto para karşısında Akdeniz bölgesinde Euro'nun korunması için “Topluluk Stratejisi” konulu toplantılar verilebilir (Mutluoğlu,2020:134).

MASAK başkanlığında 12 Mayıs 2021 tarihinde suç gelirlerinin aklanmasının ve terörizmin finansmanının önlenmesine dair yükümlülüklerle ilişkin temel esasları yayınlamıştır. Yükümlülerin suça karşı verdiği mücadelede daha güvenilir sonuçlar alınması bakımından yükümlüler bilinçlendirilmeli ve tedbir yönetmenliği koyulmalıdır. 1.05.2021 tarihinde 31471 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan tedbir yönetmeliğine göre “kripto varlık hizmet sağlayıcılar” maddesi yükümlüler arasına alınmıştır.

T.C. Merkez Bankasına göre kripto varlıklar sanal ortamda işlem yapılabilen fakat itibari para yerine geçmeyen gayri maddi varlıklar olarak tanımlanır. Sözü geçen kripto varlık hizmet sağlayıcıları ise sanal ortamda gerçekleşen alım satım işlemlerinde bulunduğu platform üzerinden aracılık edecektir. Bu varlıkların bağlı kaldığı yükümlülükler arasında müşterilerini tanı, şüpheli bir işlemi bildirme, devamlı bilgi ve belge verme sayılabilir. Aklama ile yapılan mücadeledeki engelleme yöntemlerinde yasadışı bir işlem veya ihlal tespit edilirse, MASAK tarafından belirlenen ceza miktarı veya idari para cezası verilebilir. Her bir yükümlülük başı verilen cezanın miktarında belli bir üst sınır vardır ve bu ihlaller devam ederse her bir yükümlülük başı 2 kat ceza verilir. Örneğin şüpheli işlem bildiriminde tespit edilen bir ihmalde 50 bin TL idari para cezası kesilirken 4 milyon TL üst sınırı vardır. Yükümlü kişilerin soruşturma sırasında operasyon gizliliğine uymaması bilgi vermesi ya da saklaması durumunda yükümlülere bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası kesilir (Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı,2021).

3.1.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK)

Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısına bağlı kurum öncelikle MASAK'ın daha sonra kara para aklama ile mücadelede diğer kurum ve kuruluşların yürüttüğü faaliyetlerde uygulamalar için destekte bulunma ve koordine etme, politikaları takip etme, mevzuatlar ile ilgili eksikliklerde tekliflerde bulunup değerlendirme yapmakla görevlidir (Mavral,2003:388). Kurulun görev yetki alanı yalnızca kara para aklama suçlarıyla ilgilidir.

3.1.3. Sermaye Piyasa Kurulu

1981 yılında kurulan Sermaye Piyasası Kurulu kamuoyunu aydınlatmak amacıyla sermaye piyasasının düzenini sağlamak açık güvenilir bir şekilde çalışması için gerekli denetimini

gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. 2012 yılında yeni bir kanunla yeniden düzenlenmiş son halini almıştır. Kara para aklama suçuyla mücadele için yapılan faaliyetlerde inceleme elemanlarına yardımcı olurlar (Mavral,2003:390). Tüm bunların yanında sermaye piyasa kurulunun kripto paranın politikalarını da takip eder. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) sermaye kripto para biriminin yasal düzenlemesinin olmadığını düşünerek gelişmeleri takip etmektedir. Sermaye piyasa kurulunun görüşlerine göre sanal para birimlerinde bir hukuksal düzenleme yapılmadığından dolayı bu birimle ilgili herhangi bir yatırım veya türev işlem yapılmaması gerekmektedir. Kurum daha tam tanımı bile yapılamayan sanal paraların daha ileri işlemler için hazır olmadığı görüşünü savunmaktadır (Hatipoğlu,2021:11).

3.1.4. Emniyet Genel Müdürlüğü

Hem yurt içi hem de yurt dışında yasal olmayan yollardan elde edilen gelirlerin tespit edilip ele geçirilmesiyle birlikte resmi makamlara bildirilmesi ve soruşturmasının yürütülmesinden sorumludur. (Mavral,2003:390) Ek olarak 5549 sayılı kanun uyarınca MASAK'ın kara para aklama ile mücadelede gerek duyduğu durumlarda; belge teslimi, taleplerin yerine getirilmesi ve gerektiğinde uzman ekibin kurulması yükümlülükleri arasındadır (Yaşar, 2008:322).

Kara parayla daha etkin bir mücadele edebilmek adına 26.06.2000 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü KOM'a bağlı Türkiye Uluslararası Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi kurulmuştur (Arıcan,2010:130). Kurulan bu akademinin bünyesinde;

- Suç Önleme Araştırma Merkezi
- Uyuşturucu ve Talep Azaltımı Araştırma Merkezi
- Bilişim Suçları Araştırma Merkezi
- Kara para Araştırma Merkezi

bulunmaktadır.

3.1.5. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

Merkez Bankası bankaların yalnızca denetlemesini yapmamaktadır. Bunun yanında bankalar nezdinde gerçekleşen işlemlerin mali yapılarını inceleme ve denetimini yapma hakkına da sahiptir. Kara para aklama kapsamında Merkez Bankasının görevi; denetim sırasında herhangi bir kara para aklanması şüphesiyle karşılaşırsa bunu MASAK'a bildirmektir (Mavral,2003:393).

3.2. Türkiye'de Kara Para Aklama ile Mücadele Kapsamında Alınan Tedbirler

BM 2020 yılında yayınladığı rapora göre yasadışı yollardan elde edilen gelirleri yasal yollardan elde ediliyormuş gibi gösterilmesi olarak bilinen kara para aklama kapsamında her yıl 1,6 trilyon dolar civarında işlem gerçekleşmektedir (Euronews, 2020).

Özellikle vergi kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti ve insan ticaretini içeren kara para aklama dünyada olduğu gibi Türkiye ekonomisine de ciddi zarar vermektedir. Teknolojinin hızla ilerlemesi ve kolay erişimin olması teknoloji üzerinden yapılabilecek yasa dışı işlemlerde para akışını kolaylaştırmaktadır.

Kara para aklama sadece bir ülke sınırları içinde sınırlı kalmamasından dolayı ülkeler arası iş birliğini de zorunlu hale getirmiştir. Ülkemizin de dahil olduğu uluslararası imzalanan anlaşmaların yanı sıra ikili veya bölgesel olarak yapılan anlaşmalar ile suçların önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Özortak,2005:64). Bu amaç doğrultusunda G7 ülkelerinin gözetimiyle OECD bünyesinde FAFT

(Mali Eylem Görev Gücü) 16 Nisan 1989 kurulmuştur (MASAK 2022). Kuruluşundan sonra teşkilata üye olan ülkelerin ortak mücadele kapsamında uyması zorunlu olduğu 40 Tavsiye adı altında kararlar bildirilmiştir. Teşkilat kurulduktan iki sene sonra Türkiye de FAFT' ne üye olmuştur. FAFT 1999 yılında hazırladığı Türkiye raporuna göre; Türkiye' de bulunan suç örgütlerinin kara para aklama suçuyla bağlantısı olduğunu ve aklamada en yaygın kullanılan yolun kuryeler ile getirilen paranın bankalara yatırılarak aklanması lüks eşyalar satın alınarak parayı elden çıkarmak gibi işlemler ile yapıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca raporda Türkiye'de MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu)' ın kurulmasıyla birlikte yeni düzenlemelerin yapılması ve etkin bilgi ağı ile kara para ile mücadele konusunda olumlu gelişmelerde olduğu belirtilmiştir (Ergül,2001:93-94).

3.2.1. Kara Paranın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından İmzalanan İkili ve Çoklu Uluslararası Sözleşmeler

Kara para aklama suçu bugün tüm dünyayı saran uluslararası çapta ülke ekonomilerine çok büyük zararları olan boyuta varmıştır. Bu nedenle ülke ekonomilerine zarar veren bu suç örgütleri ile iş birliği içinde mücadele verilmesi zorunlu hale gelmiştir (Ergül,2005:195). Türkiye ile birkaç ülke arasında kara para aklama ile mücadele için uluslararası sözleşmelerin imzalanması haricinde bölgesel veya ikili sözleşmeler imzalanmıştır. Bu sözleşmelerin ortak amacı uyuşturucu, terör gibi örgütsel suçlarla ortak hareket etmenin önemindedir (Kaçar,2004:15). Bu bağlamda ülkelerin beraber hareket etmeleri ekonomileri açısından da olumlu yansıyacaktır (Mavral,2001:125). Ülkemiz kara para aklama ile mücadele ile ilgili bazı devletlerle 2005 yılına kadar 6 adet anlaşmaya imza atarak bu konudaki duyarlılığını kanıtlamıştır (Güner,2003:362). Söz konusu anlaşmalar aşağıda başlıklar halinde açıklanacaktır.

3.2.1.1. Bulgaristan ve Romanya ile Yapılan İkili İş Birliği Anlaşması

19 Ekim 1988 tarihinde yürürlüğe giren anlaşmanın en önemli özelliği ülkemizin diğer ülkelerle kara para aklama ile ilgili yaptığı ilk ikili anlaşma olmasıdır (Mavral,2001:123). Bu anlaşmanın imzalanma amacı kara para aklama faaliyetleri ve terör örgütünün suç faaliyetlerinde Balkanlar'da sınır komşumuz olan iki ülke ile ortak hareket etmektir (Değirmenci,2007:225).

Üç ana başlıkta toplanan anlaşmanın temelinde terörle mücadelede karşılıklı bilgi akışını sağlamak ve yapılan bir terör eyleminde eyleme taraf olan ülke vatandaşlarının ne yapılacağı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra tüm organize suçlar ile ilgili olarak tüm bunların bilgi akışını sağlamayı düzenleyen bir kurumun kurulmasıyla ilgili hükümler yer almaktadır. Aynıyeten kara para aklama ile ilgili alınacak tedbirlerin ve yürütülecek soruşturmanın taraf olan devletlerin hukukuna uygun bir biçimde düzenlenmesi vurgulanmıştır.

3.2.1.2. İtalya ile Yapılan İkili İş Birliği Anlaşması

2 Ekim 1986 yılında İtalya ile imzalanan terörizm, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığı konulu iş birliği anlaşması imzalanan anlaşmanın yetersiz kalması ve kara para aklama terör finansmanı gibi suçlarla ilgili düzenlemelerin olmaması nedeniyle; 1 Aralık 1988 tarihinde Türkiye ve İtalya arasında terör ve suç örgütleriyle ortak bir mücadele etmek amacıyla yeni bir anlaşma imzalanmıştır (Mavral,2001:125).

Yapılan anlaşmada hangi konularda ortak karar alınabileceği iki ülke arasında belirlenmiştir. Anlaşmada suç örgütleriyle mücadelede bilgi alışverişinin sağlanması, şüpheli durumlarda oluşabilecek suçun bildirilmesi gibi konular düzenlenmiştir (Güner,2003:362).

Yapılan bu anlaşmanın Bulgaristan ve Romanya ile yapılan ikili anlaşmadan farkı, suçtan doğan suç konusu eşyalara ve elde edilen kara para gelirine el konulabilmesi karşılıklı kontrollü bir şekilde teslim edilmesine ilişkin ve suça karşı ortak hareket edilmesi gerektiğini içeren hükümler de bulunur (Değirmenci,2007:225).

3.2.1.3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması

12 Mart 1998 yılında yürürlüğe giren anlaşmada taraf olan ülkelerde insan hakları, özgürlüğü ve demokrasiyi sağlamada iki ülkenin de kendi iç hukuklarına uygun şekilde hareket edilecektir. Yapılan anlaşmada kara para aklama ile mücadele de dahil maliye gümrük gibi alanlarda da birlikte hareket edilmesi üzerine anlaşma şartları yapılmıştır (Karaduman,2013:70).

3.2.1.4. Yunanistan ile Yapılan İş Birliği Anlaşması

20 Ocak 2000 tarihinde Türkiye'nin İçişleri Bakanlığı ile Yunanistan'ın Kamu Düzeni Bakanlığı arasında imzalanan anlaşmada terörizm ve diğer örgütlü suçlar ile yasal olmayan yollardan yapılan göçün engellenmesi amaçlanmıştır. Anlaşmanın maddelerinde ilk olarak kara para aklama suçuna karşı iş birliğinin gerekli bilgi aktarımının ortak hareket etmenin diğer suç kaynakları içinde önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. 7.maddede özellikle kara para aklama suçunu engellemek için ortak hareket edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Değirmenci,2007: 227).

3.2.1.5. Almanya Federal Devleti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması

3 Mart 2003 tarihinde imzalanan Almanya ve Türkiye arasındaki ikili anlaşmada terör ve diğer organize suç örgütlerinin sınır aşan faaliyetlerine karşı birlikte hareket etme kararı alınmıştır. Anlaşmanın taraftarları bu tür suçların engellenmesinde aklama ile mücadelenin suç örgütlerinin finansmanını durdurma açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Anlaşmada suç ve terör örgütlerinin tanımlamaları ve kapsadıkları alanlar açıklanmıştır. Yapılacak müdahaleler için ortak hareket etme ve bunların düzeni için kuruma bağlı olma gibi konular üzerinde düzenlemeler yapılmıştır (Değirmenci,2007:225).

3.2.1.6. Polonya ile Yapılan İş Birliği Anlaşması

7 Nisan 2003 tarihinde suç örgütleri ve terörizm ile birlikte mücadele etmek amacıyla imzalar atılmıştır. Anlaşmanın ilk maddesini hangi gelirin suç sayılacağını neye göre ceza yaptırımı olacağı konusunun üstünde durulmuştur. Daha sonraki maddelerde suça konu alan eşya veya ondan elde edilen gelirin konularının araştırılması üzerinde durulmuştur (Dönmez,2010:94).

3.2.1.7. Çek ve Slovakya Cumhuriyeti ile Yapılan İş Birliği Anlaşması

8 Nisan 2004 tarihinde imzalanıp 20 Ekim 2004 tarihinde onaylanan bu anlaşma ile terörizm ve diğer suç örgütlerine karşı mücadelede ortak hareket etmek amaçlanmıştır. Anlaşma konularına suç konusu sayılacak faaliyetleri tanımlamış ve bunların kara para aklamaya sebep olacak tarafları üzerinde durulmuştur. İmzalanan anlaşmaya göre taraflar birbirlerine bilgi akışı sağlayacak

suçluların tespiti yakalanması konusunda ortak hareket edecek uygun kurum konusunda görüş birliği sağlanacaktır (Arıcan,2010:81-82).

Sonuç olarak yapılan anlaşmalar incelendiğinde hepsinin ortak gayesi tüm dünyayı saran terörizm ve kara para aklamanın kendi ülkelerine ve çevre ülkelerle birlikte hareket etmenin şart olduğu ancak o zaman mücadelede birlik olmanın ekonomilerine ve de ülke içi huzura iyi geleceği ön görülmüştür. Yapılan anlaşmaların bir özelliği de her ülke kendi iç hukukuna uygun bir şekilde yaptırımlarını düzenlemiştir.

3.3. Aklama ile Mücadele Amaçlı Kurulan Uluslararası Organizasyonlar

Örgütlü suçların yalnızca bir ülke sınırları içinde gerçekleşmemesi suçla mücadelede her ne kadar ulusal tedbirler alınmaya çalışılsa da günümüzde teknolojinin gelişimi ve iletişimin kolaylaşmasıyla suç akışının önünün alınamaması suç örgütlerinin artmasına bu da ulusların birlikte hareket etmesini zorunlu hale getirmiştir. Örgütlü suçların başında gelen kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede iş birliği yapılmasına inanan ülkeler ikili, bölgesel veya uluslararası girişimler, organizasyonlar ve anlaşmalar ile birlikte hareket ederler.

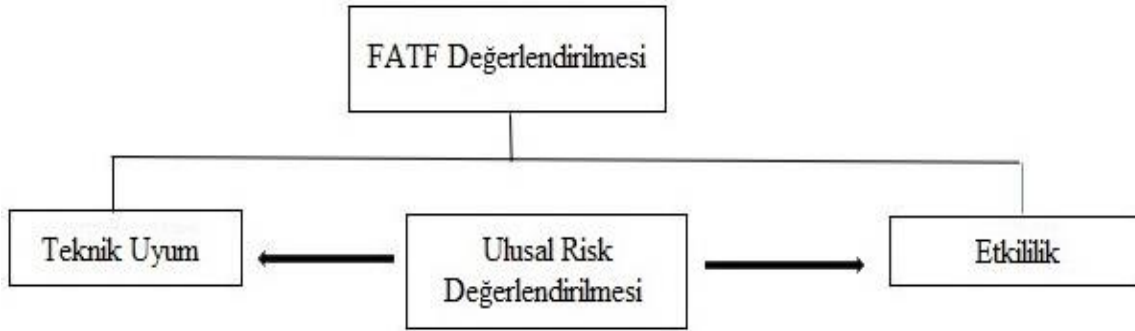
Kara para aklama için yapılacak uluslararası mücadele de atılan adımlarda iki farklı yol izlenir. Bunlardan ilki ekonominin alacağı zararı engellemek için mali sistemlere getirilen tedbirleri düzenlemek, ikincisi cezai yaptırımlara uluslararası boyut kazandırmak amacıyla ortak yaptırımlar düzenlemektir (Ergül,2001:102). Mali sistemlere tedbir amaçlı yapılan uluslararası girişimlere 27 Haziran 1980’de alınan Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı, 1988 yılında kurulan “Basle Komitesi” ile 1989 yılında “Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu” kurulan girişimlere örnek verilebilir. Ortak cezai yaptırım kararları almak adına yapılan girişimlere de 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve 1990 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi örnek olarak gösterilebilir (Şahiner,2006:139).

3.3.1. FATF: Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force)

Kara para aklamanın ülke ekonomilerine verdiği zararın önüne geçmek amacıyla 1989 yılında G7 ülkeleri öncülüğünde OECD bünyesinde FATF (Mali Eylem Görev Gücü) kurulmuştur (MASAK, 2022). Kurulan bu teşkilatta üyelerin uyulması zorunlu olan 40 Tavsiye adıyla kararlar alınmıştır. Kuruluşundan 2 sene sonra Türkiye de FATF’ne üye olmuştur.

2001 yılına gelindiğinde ise 11 Eylül tarihinde yaşanan terör saldırısından sonra terörün finansmanı ile mücadeleyi de 29-30 Ekim arasında Washington D.C. de gerçekleştirilen FATF olağanüstü toplantısında kuruluşun vizyonuna eklenmiştir. Böylece terörle ilgili hazırlanan 8 Özel tavsiye 31 Ekim’de yayınlanmıştır. 22 Ekim 2004 yılında yapılan Genel Kurul toplantısında büyük nakit paraların yolcular ile birlikte sınırdan denetimsiz bir şekilde geçmesinin de teröre finansman sağlayabileceğinden şüphelenilmiştir. Bunun üzerine nakit taşıyıcılar konusunun ele alındığı 9.Özel Tavsiye de kabul edilmiştir (Mutluoğlu, 2020:78).

FATF kara para aklama ve terör finansmanının önlenmesiyle ilgili bünyesinde bulunan üye ülkelerin ne kadar gelişme gösterdiğini denetlemek amacıyla şimdiye kadar iki defa değerlendirme de bulunmuş üçüncü değerlendirme ise hala sürmektedir (MASAK,2022).

Şekil 1. Karşılıklı değerlendirme sürecindeki kriterler (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Mali Eylem Görev Gücü IV. Tur Türkiye Değerlendirmesi Bilgi Notu 4.)

Şekil 1’de gösterilen FATF değerlendirmesinde yapılan teknik uyum aşamasında değerlendirilmesi yapılan ülkelerin yaptıkları yasal denemelerle kurulun belirttiği yasal çerçeve kriterlerine uyuyup uyuşmadığı incelenmektedir.

Etkililik değerlendirmesi aşamasında, kara para aklama ile mücadelede ve terörizmin finansmanı ile yapılan mücadele için uygulanan sistemlerin nasıl işlediği, riskleri azaltmada ne kadar başarılı olduğunun değerlendirilmesi yapılır.

Ulusal Risk Değerlendirilmesinde ise değerlendirilmesi yapılan ülkenin değerlendirme öncesinde kendince gördüğü riskleri tespit edip uluslararası kabul edilen politikalara uygun bir plan çizelgesi yapması ve bununla ilgili FATF’ ye rapor sunması gerekmektedir. Yapılan risk değerlendirilmesinde ülkenin mevzuatına uygun olması ve gerçekleri yansıtması gerekmektedir (Akyürek, 2022).

FATF, ülkelerin değerlendirilmesini sonuçlandırdıktan sonra ülkeler risk gruplarına göre ayrılır ve grupların risk ölçeğine göre izlenmesi gereken ülkeler iki kategoriye ayrılır. Belirlenen kategorilerden birincisi gri listedir. Bu liste Artırılmış İzleme Altındaki Yetki Alanları olarak adlandırılmaktadır ve bu listede bulunan ülkeler FATF la iş birliği içinde olan ülkeler olmasına rağmen Tavsiyelere tam olarak uymayan ülkeleri kapsar. Gri listede bulunan ülkeler FATF tarafından verilen süre içerisinde tespit edilen eksiklikleri tamamlamaya sistemlerini Tavsiyelere uyumlu bir hale getirmeye çalışırlar. Ülkelere tanınan süre sonucunda eğer eksiklikler tamamlanmış ise ülke Genel Kurulda gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra gri listeden çıkartılır. FATF 2021 Ekim ayında yaptığı Genel Kurulun ardından yeni bir Gri liste yayınlanmıştır. Yayınlanan listeye Ürdün, Mali ve Türkiye eklenmiş; gözetim sonrası Botsvana ve Mauritius ise listeden çıkartılmıştır 2022 Mart ayına geldiğinde Türkiye ona tanınan fırsatı ertelemeyi seçti (FATF,2021).

Türkiye gri listeye eklendikten sonra Tavsiyelere uyumlu bir ülke olmak ve listeden çıkabilmek adına uygulaması gereken sistemleri inceleyecek olursak; AML/CFT (kara para aklanmasının önlenmesi/terörizmin finansmanı ile mücadele) için daha fazla kaynakların güvenilirliğini sağlamak ve denetimleri kontrolde tutmak, Denetimlerde gözden kaçabilecek ihmaller için caydırıcı yaptırımlar uygulamak, kara para aklama ile mücadelede daha sistemli soruşturmalar gerçekleştirmek, Aklama ve terörün finansmanı ile ilgili görülen dava sonrası değerlendirmelerin yapılması ile risklerin tespit edilip ne gibi önlemlerin alınabileceğini tespit etmek,

Terörizmin finansmanı ve kara para aklama için alınan önlemlerin denetimini sıkılaştırmak kâr amacı gözetmeyen kuruluşların amaçlarını kötüye kullanmalarını için denetimini en üst seviyeye çıkarmak gibi FATF Tavsiyelerini tam olarak uymayı amaçlamaktadır.

Türkiye 2021 Ekim tarihinden beri takip edilen süreç incelendiğinde FATF' ın 2022 Haziran ayında yayınladığı raporda teknik uygunluk derecelendirmelerinde ilerlemeler olmuş, 23 24 ve 25. tavsiyelerde yeni güncellemeler olmuştur. 40 Tavsiyeden 12'sine uyumlu, 22'sine büyük ölçüde uyumlu, 4 Tavsiyeye kısmen uyumludur ancak 2 tavsiyeye uyumlu değildir. Uyumlu olmayan Tavsiyelerden önleyici tedbirler başlığı altında olan 12.Tavsiyede siyasi nüfus sahibi olan birey ve bireyin ailesi dahil normal bir kişi için alınan tedbirlerin gerek iş ilişkisinde olsun gerek mal varlıklarının kaynaklarının tespitinde olsun daha sıkı denetimden geçilmelidir. Uyumlu olmayan diğer Tavsiye ise 15. Tavsiyedir. Bu Tavsiyede ülkemizde mevcut ve yeni gelen teknolojilerin kullanılmaya başlanmadan uygulanmasından geliştirilmesine bağlı olarak ortaya çıkan söz konusu olan mücadeleyi tetikleyen riskler finansal kuruluşlar tarafından tespit edilmeli ve tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunun sonucunda Türkiye takip edilmeye devam edecek Haziran 2023'te AML/CFT konusunda alınan tedbirlerin ne kadar ilerlediğini gösteren raporu FATF' ye verecektir.

Risk grubuna göre ayrılan ikinci liste ise kara liste yani Yüksek Riskli Yetki Alanları ya da işbirlikçi olmayan ülkelerin olduğu listedir. İlk olarak kara para ve terör finansmanı ile yapılan mücadelede iş birliği yapmayı reddeden ülkelerin ilan edilmesi için liste yayınlanmıştır. Yıllar boyunca güncellenerek günümüzde yayınlanmaya devam etmektedir. Türkiye ve ABD de olmak üzere birçok ülke bu listeye girmiş fakat takip edilen süreç sonucunda Genel kurul kararıyla listeden çıkartılmışlardır. Şubat 2020 tarihinden itibaren Covid-2019 sürecinden dolayı FATF listedeki ülkelerin incelemesini duraklattı. En son Şubat 2020 de yayınlanan raporda sadece Kuzey Kore ve İran kara listede kalmıştır (FATF,2022).

3.3.2. FATF Benzeri Kuruluşlar

Bu tür kuruluşlar FATF üyesi olmayan ya da üye olmaya yetecek kadar şartları sağlayamamış ülkelerin kendi buldukları bölgelerde benzer kararlar alarak mücadeleye katkıda bulunan kuruluşlardır. Alt başlıklarda bu kuruluşlara ilişkin detaylı bilgilere yer verilecektir.

3.3.2.1. Asya Pasifik Grubu

Asya pasifik bölgesindeki ülkelerin kara para aklamaya mücadele etmek amacıyla 1995 yılında "FAFT-Asya Sekreterliği" adı altında finansmanını Avustralya'nın sağladığı gruptur. Bu grubun kurulma amacı bu bölgede olan ülkelerin mücadelede ortak hareket etmesine ve sağlıklı bilgi akışını sağlanmasıdır. Bu grubu destekleyenlerin arasında Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası OECD Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, BM Terörle Mücadelede İcra Müdürlüğü, Asya Kalkınma Bankası, Commonwealth Sekreterliği, INTERPOL ve Egmont Mali İşler Grubu yer alıyor.

3.3.2.2. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF)

Mayıs 1990 yılında Aruba, Kasım 1992 yılında Jamaika'da yapılan toplantılar sonucunda kara para aklanmasını ve terörizme finansman sağlayanlarla mücadele için Karayip bölgesinde bulunan otuz ülkenin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. FAFT'ın 40 Tavsiyesine ve Viyana sözleşmesinin kararları doğrultusunda kararlarını alırlar (Üstün, 2008: 30).

3.3.2.3.Kara Para Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG)

1999 yılında Tanzania'nın Arusha şehrinde kurulduğundan beri 19 üye ülkenin bakanlık temsilcisini barındıran bu kuruluş kara para aklama ile terör finansmanının akışının engellenmesi

için faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda birçok bölgesel kuruluşun yanında; AUSTRAC, Commonwealth Sekreterliği, Doğu Afrika Topluluğu, FATF, IMF, SADC, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, UNODC, Dünya Bankası ve Dünya Gümrük Örgütü gibi ülke ve kuruluşlarla da iş birliği içerisinde. Kuruluş hedeflerini gerçekleştirmede FAFT Tavsiyelerinin önderliğinde ilerletmiştir.

3.3.2.4.Ortadoğu Güney Afrika Mali Eylem Görev Gücü (MENAFATF)

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'ndeki ülkelerde kara para aklama ile mücadele ve terörizmin finansmanın engellenmesi adına 30 Kasım 2004 tarihinde Bahreyn'in Manama kentinde kurulmuştur. Amaçlarını FATF Tavsiyeleri ve diğer iş birlikçi kuruluşlar doğrultusunda gerçekleştirir (MENAFATF,2022)

3.3.2.5. MONEYVAL

Avrupa Konseyine üye olup FAFT'a üye olmayan ülkelerin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. İlk olarak kara para aklama ile mücadele amaçlı kurulan kuruluş daha sonra Amerika'da gelişen olaylar çerçevesinde terörün finansmanı ile mücadeleyi de hedeflerine dahil etmiştir. MONEYVAL kuruluşa üye olan ülkeleri değerlendirirken; 1988 Viyana Sözleşmesine, FAFT Tavsiyelerine, Avrupa Konseyi Sözleşmeleri ile ABD Direktiflerine uyumlu olmasına dikkat eder. 2006 yılında FAFT'a imtiyazlı üye olan MONEYVAL'a Fransa ve Hollanda tam üye olarak temsil etmektedir.

3.3.2.6. Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Avrasya Grubu (Eurasian Group)

2004 yılında FATF a üye olmayan Avrasya bölgesindeki ülkelerin kara para aklama ile mücadele amacıyla kurulmuş 9 üye 15 gözlemci ülke ve 23 uluslararası kuruluştan oluşan bir gruptur. Gözlemci statüsünde olanların Genel Kurulda alınan kararlarda bir oy kullanma veya belge imzalama hakları yoktur. Türkiye 2005 tarihinde gözlemci üye olmuştur (Eurasian Group,2022).

3.3.2.7. Batı Afrika Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetler Arası Eylem Grubu

2000 yılında kurulan Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun bir kurumu olan bu eylem grubu FAFT a üye olmayıp onun stratejilerini benimseyen kara para aklamaya mücadele eden ve ortak kuruluşlara destek veren bir gruptur (GİABA,2022).

3.3.2.8. Kıyı Bankacılığı Denetim Grubu

1980 yılının Ekim ayında BASEL Komitesinin öncülüğünde ve FAFT' ın gözlemci üyesi olarak kurulan grup üyelerinin çıkarlarını gözetmek, ülke dışındaki bankalarda uluslararası standartlara uygun ortak amaç doğrultusunda hareket etmek, denetim ve gözlemlere uyulmasını üyelere teşvik etmek gibi amaçlar doğrultusunda kurulmuştur (Üstün,2008:32).

3.3.3. Basel Komitesi

Küreselleşmeyle birlikte yayılan uluslararası suç akışıyla mücadele etmek amacıyla G-10 ülkelerinin bir araya gelmesiyle 1975 yılında kurulmuştur. Komitenin başlıca kuruluş amacı üyeler arasında iş birliğini sağlamak, bankacılık sektöründe denetimlerin standartlaşmasını sağlamaktır. 1988 yılına gelindiğinde üye olan ülkelerin merkez bankalarının yöneticileri ile bankacılık

düzenleme ve denetleme birimleri bir araya gelerek yasadışı elde edilen gelirlerin başta uyuşturucu ticaretinden aklanan paraların saklanması bankaların aracılık etmemesi için ilkeler düzenlenmiştir (Gilmore, 1992: 8).

3.3.4. Egmont Grubu

9 Haziran 1995 de adını Brüksel'deki Egmont-Erenberg sarayından alan bu kuruluş 24 ülke ve 8 uluslararası kuruluşun Brüksel'de bir araya gelerek kara para aklamayla mücadele verenlere destek olmak ve uluslararası iletişimde doğan engellerin önüne geçmek amacıyla kurulmuştur (Yılmaz, 2006: 107).

Mali kurumlarda yapılan faaliyetlerde şüpheli bir işlemle karşılaşıldığında bu işlemin araştırılması için "Mali İstihbarat Birimleri" (FIU) oluşturulmuştur. Egmont Grubu da uluslararası iletişimini FIU aracılığıyla yapmaktadır (Üstün, 2008: 35). Türkiye 1998 yılının haziran ayında bu gruba dahil olmuştur. Türkiye'nin istihbarat grubu olan MASAK 2001 yılında 1997 de kurulan Egmont Güvenlik Ağına katılarak bilgi paylaşım sisteminden yararlanmıştır (Üstün, 2008: 36).

3.3.5. Wolfsberg Grubu

2000 yılında İsviçre'de bulunan Wolsberg adında bir şatoda 12 banka temsilcisinin kara para aklama ile mücadelede uygulanacak standartları belirlemek amacıyla bir araya gelerek kurduğu birliktir. Birliğin ilkeleri 2012 yılında son halini almıştır (Ütük, 2009: 53). Bu ilkelerin ilkinde Özel Bankacılık Prensibi ilkesinde bankalara müşteriler kabul edilirken dikkat edilmesi gereken şüpheli bir işlemin kontrol edilmesi gerektiğini, diğerinde bankaların uluslararası başka bankalarla yapacağı işlemlerde bankaların güvenilirliği konusunda dikkatli olmaları gerektiği, son ilkedeki ise risk temelli yaklaşım rehberi adı altında karşılaşılabilecek kara para aklama durumunda yetkili kurumlara riskleri etkili bir şekilde yönetebilmeleri için bilgi vererek yardımcı olmayı amaçlanmıştır (Üstün, 2008: 33).

3.3.6. Interpol

7 Eylül 1923 tarihinde Avusturya da kamu hukukunda belirlenen kanunlara aykırı eylemlerin engellenmesi amacıyla uluslararası iş birliği sağlamak ve geliştirmek için kurulmuştur. Bugün merkezi Fransa'nın Lyon kenti merkezli olan Birleşmiş Milletlerden sonra en büyük uluslararası örgüttür. 1984 yılında kara para faaliyetlerindeki artışla örgüt genel kurulun da kararıyla kendi bünyesinde FOPAC (suçtan kaynaklı gelirleri izleme kurulu) adıyla kara para ile ilgili ve yasa dışı elde edilen mal varlıkların soruşturmaların yürütüldüğü uzman bir grup kurmuştur. FOPAC kapsadığı birimlerle olmasa da yaklaşımı itibariyle FATF tavsiyeleriyle örtüşmektedir (Ergül,2001:111).

3.3.7. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası

IMF'nin öncelikli görevi aklamayla mücadele olmasa da ülkelerin ekonomik refahına verdiği zararlardan dolayı ülkelerin aklama ile mücadelesine yardım amaçlı destek çalışmaları mevcuttur. 2009 yılında bünyesinde kurduğu "Fon" (Tropical Trust Funds) ülkelere aklamayla mücadelede uzman desteğiyle finansman sağlamaktır (The IMF at a Glance).

Dünya bankası da IMF gibi kuruluş önceliği aklamayla mücadele olmasa da ülkelere "risk bazlı yaklaşım" konusunda nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair destekte bulunur (World Bank, 2022).

3.4. Aklama ile Mücadele Amaçlı Uluslararası Düzenlemeler

Kara para aklama ile mücadele için uluslararası kuruluş ve örgütlerin bir araya gelerek hazırlamış oldukları düzenlemeler mevcuttur. Bu uluslararası kuruluş ve örgütlere üye olan ülkelerin hazırlanan düzenlemelere uymaları zorunludur.

3.4.1. Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri

En büyük uluslararası örgütlerden biri olan Birleşmiş Milletler örgütü; dünya barışı, güvenlik, kültürel ve toplumsal iş birliğinin yanı sıra ekonomik alanda da iş birliği sağlamaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan kara para aklamaya mücadele hakkındaki düzenlemeler oldukça önem arz etmektedir.

3.4.1.1. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu)

Dünyada artan kara para aklama olaylarına yasal bir düzenleme getirerek suç olduğunun kabul edilmesi ilk defa en fazla organize suçların işlendiği ABD ve İtalya'da gerçekleşmiştir (Güner, 2003:339-340). Suçluların cezalandırılması için yapılan uluslararası düzenlemelerden biri olan Birleşmiş Milletler Viyana Konvansiyonu 1990 Kasım ayında Birleşmiş Milletlerin denetimiyle yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz 1988 de sözleşmeyi imzalamış 1995 Kasım ayında resmî gazete yayımlanarak Konvansiyona dahil olmuştur (Hazine ve Maliye Bakanlığı,2022).

Viyana Konvansiyonunda uyuşturucu maddelerden kaynaklı suçları tanımlanmış, suçlulara ne tür yaptırımların uygulanacağı, suçluların iadesi konusunda uluslararası iş birliğinin yapılması gibi hükümler yer almıştır (Güner, 2003: 340). Konvansiyona dahil olan ülkeler uygulamaya alacağı şartları kendi ülkelerinin iç hukuk sistemine uygun şekilde tedbirlerini alıp yükümlülüklerini uygulamaya koyacaklardır (Mavral, 2001: 107-108).

3.4.1.2. Sınır Aşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)

Sınırları aşan organize suçlara karşı Birleşmiş Milletler gözetiminde yer alan uluslararası örgütlerle mücadele adına düzenlenen ilk uluslararası iş birliğini kapsayan sözleşmedir. Suç örgütlerine mücadelede gözdağı vermek için özellikle İtalya'nın mafya faaliyetlerinin en yoğun olduğu Palermo kentinde 12-15 Aralık 2000 tarihinde toplanılarak imzalar atılmıştır. Türkiye de sözleşmeyi 30 Ocak 2003 tarihinde 4800 sayılı kanun ile kabul etmiştir (Aykın, 2010: 106). Üye olan ülkelerde sadece aklama suçunda değil yolsuzluk ve adaletin işleyişinde olabilecek engellerden tüzel kişilerinde sorumlu olduğu ona göre bir alt yapı düzenlenmesinin yapılması gerektiğini zorunlu tutulmuştur (Çakın, 2019: 173).

3.4.1.3. BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi)

10 Nisan 2002 yılında yürürlüğe giren New York Sözleşmesi olarak da bilinen sözleşmede taraf olan devletlerin kendi hukuklarında terörün finansmanını suç kabul etmesi, finansman için kullanılacak kaynakların tespitinin yapılması akışının engellenmesinin sağlanması, suçluların tespitinde ilgili devletlere iade edilmesi iş birliğinin sağlanması gibi önlemlerin alınmasını

öngörülmüştür. 10 Ocak 2000 – 31 Aralık 2001 tarihleri arasında imzaya açılan sözleşme Türkiye tarafından 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmış, Ocak 2002 tarihinde 4738 sayılı kanun ile kabul edilmiştir (Üstün,2008:22).

3.4.2. Avrupa Konseyi Düzenlemeleri

İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla kurulan Avrupa Konseyi, toplumsal düzeni ve hukukun üstünlüğünü bozan kara para aklama suçuna karşı mücadele etmek amacıyla birtakım uluslararası sözleşmeler düzenlemiştir.

3.4.2.1. Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu – Ak Sözleşmesi 141)

Avrupa Konseyi tarafından 08.11.1990 tarihinde “Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Sözleşme” yasadışı elde edilen gelirin engellenirken kaynağının ne olduğunun tespit edilmesinde uluslararası iş birliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Sözleşmede tanımlanan elde edilen gelirin suç sayması üye ülkelerin kendi iç hukuk tanımlarına bırakılmış düzenleme yapılmayanlara ise genel öncül suç kabul edilmiştir. Türkiye’nin 27 Eylül 2001 tarihinde imzaladığı Konvansiyon 16 Haziran 2004 tarihinde 5191 sayılı kanun ile kabul edilmiştir (Strazburg,2022).

3.4.2.2. Terörizmin Finansmanı ve Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Aranması, El Konması ve Müsaderesi Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Ak Sözleşmesi 198)

1990 tarihli Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu) aklama ile mücadelenin yanında terörün finansmanının engellenmesi ile ilgili gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra Varşova Sözleşmesi olarak da bilinen sözleşme 16 Mayıs 2005 tarihinde imzaya açılmıştır. Türkiye’nin 28 Mart 2007 tarihinde imzaladığı sözleşmede suçla mücadelede alınacak önlemler arasında kimlik tespiti ve şüpheli durumların bildirimini de mevcuttur (MASAK,2022).

3.4.3. Avrupa Birliği Düzenlemeleri

Avrupa Birliği düzenlemeleri tüm AB ülkelerinin uyması gereken katı kurallar içeren yasal prosedürlerdir. Hazırlanan direktifler ise AB düzeyinde onaylanması ile birlikte AB üye olan ülkeleri tarafından kendilerine göre uygulanabilir hale getirilmektedir. Düzenlemelerdeki amaç vatandaşların ve kurumları yasadışı faaliyetlere karşı korumaktır (Sanction Scanner Türkiye, 2021).

3.4.3.1. AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi (6 AMLD)

Kara para aklama ve terörizmin finansmanının engellenmesi için 2015/849 sayılı Direktif 2017 yılında uygulanmaya koyulmuştur. Daha sonra 2018/843 sayılı 5. Aklama Direktifi ile değiştirilmiş ve 2020 Ocak ayında üye ülkelerce uygulanmaya başlanılmıştır. Mayıs ayına gelindiğinde AB kara para aklama ve terörizmin finansmanını engellemede daha kapsamlı tedbirlerin alınması adına yeni bir “Aklama ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Yönelik Birlik Eylem

Planı” nı kabul etmiştir. Avrupa Komisyonu 20 Temmuz 2021 tarihinde kapsamlı bir mevzuat taslağı sunmuştur. Mevzuat incelendiğinde aklama ile mücadelede AB otoritesinin oluşturulmasının yanı sıra Avrupa Birliğinde olan halkını ve AB'nin ekonomik sisteminin de aklama ve terör finansmanından koruma amaçlıdır (Avrupa Komisyonu, 2021).

Altıncı Kara Para Aklamayı Önleme Yönergesi (6AMLĐ), 5. Aklama Direktifinden daha sert kurallar içeren bir yönerge dir. 6. AML Direktifi faaliyetlerini daha geniş tutmuş ve kripto para birimleri için de düzenleme getirmiştir (Sanction Scanner Türkiye, 2021).

6. Aklama Direktifinin;

- 4. maddesine göre üye devletler, tüm çevrimiçi kumar faaliyetlerine düzenleme getirecektir. Bu maddeye göre müdahalesiz kullanım özelliğinden dolayı kripto paraların kullanımında yararlar kadar zararları da mevcuttur. Bu sebeple çoğu internet sitesinde bulunan online kumar bahis gibi faaliyetler 6. Aklama Direktifine göre denetlenmesi ve düzenlenmesi yapılacaktır.
- 5. maddesine göre Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları (kripto para borsaları) olan üye ülkelerde “irtibat noktaları” kurulacaktır. Bu noktalarda kara paranın aklanmasıyla mücadele (AML) ve terörizmin finansmanı ile mücadele (CFT) konularında tedbirler alınacaktır (Erşin,2022). Sonuç olarak AMLĐ 6 da kara para aklama ile mücadele de alınan önlemler daha sıkı tutulmuştur. Özellikle gerçek/tüzel kişilerde ve kurumsal şirketlerde kripto para birimlerinin kullanımının artması ve herhangi bir yasal düzenleme ile denetim olmaması bu mevzuatta yerini almasına sebep olmuştur.

3.5. Kara Para Aklama ile Mücadelede Uygulanan Ortak Yöntemler

Kara paranın aklanması ile mücadelede hem uluslararası hem de ülkelerin kendi mücadelelerinde uygulanan bazı ortak yöntemler vardır. Bu yöntemlere müşterini tanı, şüpheli işlemleri bildir gibi uygulamalar örnek gösterilebilir. Uluslararası kurulan organizasyonlar ve düzenlemeler bu tür uygulamalar ile mücadele konusunda ortak hareket etmektedir (Dönmez, 2010:86). Bu uygulamalar kısaca şöyle açıklanmaktadır:

3.5.1. Müşterini Tanı İlkesi

FAFT Tavsiyeleri ve küresel kuruluşlardan biri olan BASEL komitesinin bildirimleri dahilinde hazırlanan “Müşterini Tanı İlkesi” veya “Müşteri Özen İlkesi” normal müşterilere olduğundan daha sıkı bir denetime tabi tutulur. Yüksek risk taşıyan kişi veya kurumların normal bir müşterinin basit bir hesap açması veya kayıt tutması gibi işlemlerde bulunmaması daha sıkı kontrollü üst düzey yöneticilerin imzalamasıyla onaylanmasını zorunlu tutan bir uygulamadır (Çakır,2006:42).

Türk hukuk sisteminde ise Müşterini tanı ilkesi 1 Nisan 2008 tarihinde yürürlüğe giren ‘Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik’ ile duyurulmuştur. 9 Nisan 2008 tarihinde MASAK Genel tebliğinde ise yükümlüler tarafından müşterilere uygulanacak müşteri tanıma ile ilgili tedbirler sunulmuştur. Bu tedbirlerin bazıları yükümlüleri sorumlu tutarken bazıları sadece finansal kuruluşların uyması gereken kuralları tanımlar. Finansal kuruluşları sorumlu tutan kurallarının içeriğinde müşterilerin işlemlerinin incelenmesi, teknolojik risklere karşı alınması gereken tedbirleri ve yüksek risk taşıyan ülkelerde ekstra tedbirler alınması gerektiği gibi konular yer almaktadır (Gücü,2009:140).

3.5.2. Kimlik Tespiti İlkesi

Yasadışı elde edilen paranın kaynağının gizlenmesi için bir an önce elde edilen parayı resmi işlemlerde kullanmaya hazır hale getirmek için paranın aklanması gerekir. Bu sebeple aklama işlemi yapmak isteyen bir kişi bankacılık sistemini kullanarak parasını temize çıkarmayı hedefler. Bir kez banka işleminden geçmeyi başaran para artık kaynağını kaybederek yasal hale gelmiş olur. Banka işlemine ilk giriş aklamanın ilk aşaması olan yerleşme aşamasıdır ve burada aklama ile mücadele edenlerin tespit etmesi daha olasıdır. Bu nedenle ilk aşamada aklama faaliyetlerinin tespitini kolaylaştırmak adına işlem yapan şahsın kimlik tespitinin yapılmasını ve daha sonra çıkabilecek bir sorunda soruşturma yapılabilmesi için kimliğinin saklanması içeren ilkedir (Değirmenci,2007:238).

Türk hukuk sistemi incelendiğinde kimlik tespiti ilkesi belirtilen suç gelirlerinin aklanması ile ilgili kanunlarda yer verilmese de MASAK'ın belirtilen görev ve yetkilerinde yer almıştır. Yer alan maddede müşterilerin kimlik tespitinin zorunlu olmasını gerektiren bildiri MASAK tarafından Bakanlar Kuruluna bildirilir ve karar verme yetkisi onlara aittir (Değirmenci,2007:242). 2 Aralık 2008 tarihine gelindiğinde ise 7 Sıra Numaralı MASAK Genel tebliğine göre yönetmeliğin belirlediği usullere göre 31 Aralığa kadar müşterilerin kimlik tespitinde alınması gereken bilgilerin tamamlanması hükmü verilmiştir (Gücü,2009:143).

3.5.3. Nakit İşlem Bildirimi

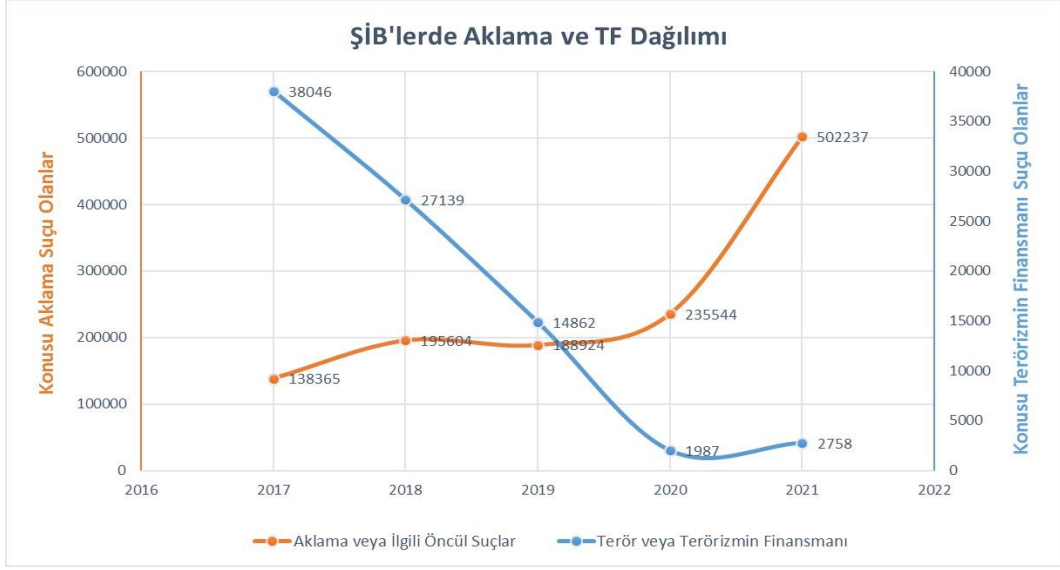
Nakit parayla yapılan işlemlerde belirlenen sınırın üstünde bir nakit işlemi yapıldığında bankalar veya diğer mali kuruluşların bu durumu bildirmesiyle alakalı olan yükümlülüktür (Değirmenci, 2007:245).

3.5.4. Şüpheli İşlem Bildirimi

Söz konusu olan mal varlığının üzerinde herhangi bir işlem yapılması sırasında herhangi bir üst limite bakılmaksızın yasadışı elde edildiğinden şüphelenilen bir durum söz konusuysa hemen o işlemin gerçekleştiği yerden yetkili olan kişilerin MASAK' a bildirmesi zorunludur (MASAK,2022). Tablo.1 incelendiğinde genel olarak bir artış olmakla birlikte 2021 yılında yaşanan artışın diğer yıllara oranla çok büyük bir fark olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1. Gerçek ve Tüzel Kişiler Tarafından Gönderilen ŞİB'nin Aklama ve Terörizmin Finansmanı Açısından Yıllar İçerisindeki Dağılımı

Aklama/Terörizmin Finansmanı Dağılımı	2017	2018	2019	2020	2021
Terör veya Terörizmin Finansmanı	38.046	27.139	14.862	1.987	2.758
Aklama veya İlgili Öncül Suçlar	138.365	195.604	188.924	235.544	502.237
Toplam	176.411	222.743	203.786	237.531	504.995

Şekil 2. Şüpheli işlem bildirimlerinin aklama ve terör finansmanı açısından 2017-2021 dağılımı

Tablo 2. Şüpheli İşlem Bildirimlerinin Yükümlü Gruplarına Göre Dağılımı (2017-2021)

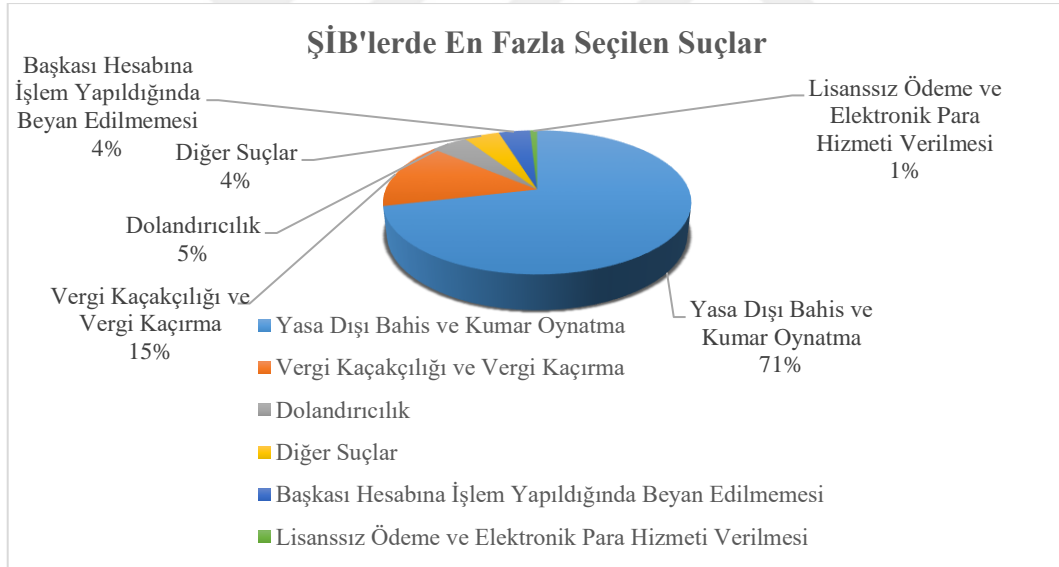
Yükümlü Türleri	2017	2018	2019	2020	2021
Bankalar	159.076	195.803	174.764	182.828	205.793
Faktoring Şirketleri	4.399	5.098	3.708	1.893	2.729
Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları	3.382	13.796	19.225	46.840	284.544
Sigorta Kuruluşları ile Sigorta ve Reasürans Araçları	1.487	735	413	361	404
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	1.323	1.924	2.745	2.660	4.500
Kargo Şirketleri	693	948	270	359	666
Finansman Şirketleri	631	74	188	165	497
Sermaye Piyasası Aracı Kurumları	332	172	147	368	692
Finansal Kiralama Şirketleri	78	69	23	12	60
İş Makineleri Dahil Her Türlü Deniz, Hava ve Kara Nakil Vasıtalarının Alım-Satımı ile Uğraşanlar	37	52	40	54	52
Serbest Muhasebeci ve Yeminli Mali Müşavirler	14	1	1	0	6
Talih ve Bahis Oyunları Alanında Faaliyet Gösterenler	4	5	64	262	36
Bağımsız Denetim Kuruluşları	2	-	1	2	1
Noterler	1	-	1	5	24
Yatırım Ortaklıkları	1	-	-	-	-
Kıymetli Maden, Taş ve Mücevher Alım Satımı Yapanlar	-	43	45	51	138
Kripto Varlık Sağlayıcıları	-	-	-	-	2.233
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar	-	2	3	3	1
Serbest Avukatlar	-	-	-	-	2
Portföy Yönetim Şirketleri	-	3	-	2	-
Ticaret Amacıyla Taşınmaz Alım Satımı Yapanlar	-	-	-	-	9
Diğer	4.951	4.018	2.148	1.666	2.608
Toplam	176.411	222.743	203.786	237.531	504.995

Tablo 2'yi incelediğimizde 2021 yılında gönderilen bildirimlerin çoğunluğunu ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları ve bankalar göndermiştir.

Tablo 3. Şüpheli İşlem Bildirimi Gönderen Finansal Kuruluş Sayıları (2017-2021)

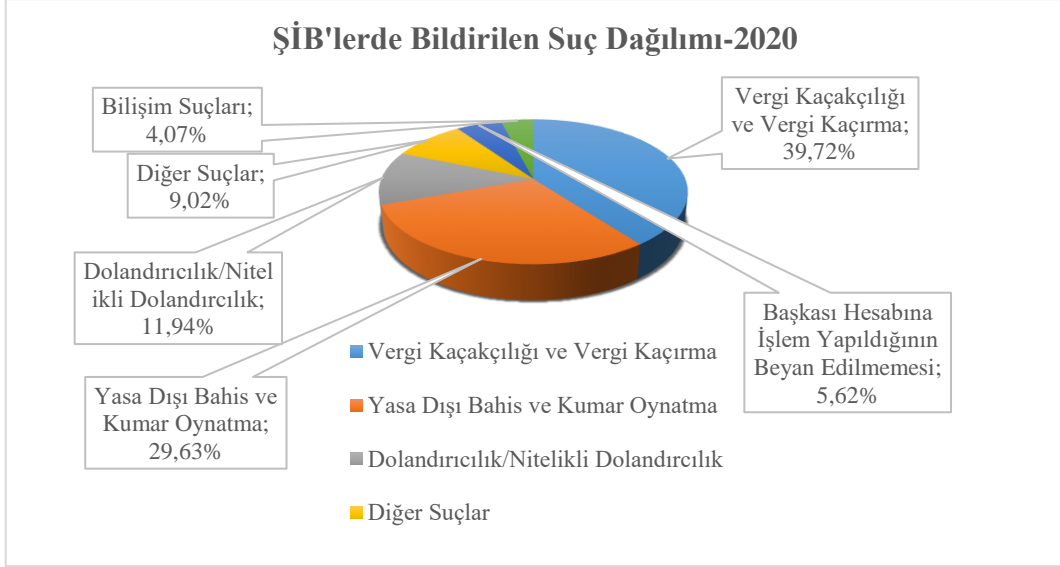
Finansal Kuruluşlar	2017	2018	2019	2020	2021
Bankalar	32	34	35	37	35
Faktöring Şirketleri	45	42	37	35	35
Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları	12	24	28	31	42
Sermaye Piyasası Aracı Kurumları	34	32	26	27	31
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri ile Sigorta ve Reasürans Aracıları	36	35	35	28	26
Finansal Kiralama Şirketleri	14	11	11	7	9
Finansman Şirketleri	9	8	9	6	7
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	20	24	27	45	60
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar	-	1	1	1	1
Yatırım Ortaklıkları	1	-	-	-	-
Portföy Yönetim Şirketleri	-	1	-	1	-
Toplam	203	212	209	218	246

Tablo 3'e bakıldığında 2021 yılı içinde yükümlü sayılan kişi, kuruluş ve meslek grupları içerisinde 292 adet farklı yükümlü şüpheli işlem bildiriminde bulunmuş olup bunlardan 246 adedi mali sektörde faaliyet gösteren finansal kuruluşlardır. 2021 yılında bildirimde bulunan finansal kuruluş sayılarının özellikle şüpheli işlem bildirimini gönderen yetkili müesseseler ile kıymetli maden aracı kuruluşları sayısındaki artıştan kaynaklandığı görülmektedir.

Şekil 3. ŞİB'lerde bildirilen suçların dağılımı (2021) (MASAK Faliyet Raporu,2021)

2020-2021 şüpheli işlem bildirilen suçların dağılımını gösteren Şekil 3 ve Şekil 4 karşılaştırıldığında yasa dışı Bahis ve Kumar oynatma bildirimlerinin %41,71 düzeyinde bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 4. ŞİB’lerde bildirilen suçların dağılımı (2020) (MASAK Faaliyet Raporu, 2021)

3.5.5. Mali İstihbarat Birimleri (MİB)

Kara para aklanması ile mücadelede ilgili düzenlenen mevzuata uygun nakit işlem bildirim ve şüpheli işlem bildirim yapan banka kuruluşları ve banka dışı kuruluşların yaptığı bildirimlerin analizini yapan ve yaptığı sonucu sorumlu yetkililere bildiren birime denir (Değirmenci,2007:267). MİB’nin görevlerini objektif olarak yerine getirebilmeleri için katı kurallar çerçevesinde güvenilir, doğru zamanda ve gizlilik esasına uygun bir şekilde yapmalıdırlar. Uluslararası iş birliğinde yapılacak bilgi akışının güvenilir olması gerekmektedir. Bu güvenin sağlanması içinde bazı disiplinlerin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunu da MİB’lere özerklik kazanarak sağlanabilir. Bunlara örnek olarak otoritenin haricinde kurulan bakanlığa ya da başka bir kuruma bağlanması örnek gösterilebilir (Aydın,2008:282-283).

MİB tipleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte genel olarak dört ana başlık altında sayılabilir. Şöyle ki;

1. İdari Tip MİB: Kapalı kutu olarak da bilinen bu tip MİB’ler genel olarak Maliye Bakanlığının gözetiminde Merkez Bankasına bağlı çalışır. Şüpheli işlem bildirim gibi raporları analiz ederler ancak müdahale etme hakları bulunmaz. Eğer bu MİB’ nin bir bağımsızlığı söz konusu değilse siyasi otoritelerin müdahalesine maruz kalabilirler.
2. Kanun Uygulayıcı Tipteki MİB: Bu tipteki bir MİB’e sadece kara para aklama veya terör finansmanı ile ilgili değil diğer yasa dışı suçlar ile ilgili de raporlar gelebilir ve kanun çerçevesinde müdahale etme hakları vardır. Fakat müdahaleden çok soruşturma görevini üstlenirler.
3. Kovuşturucu Tip MİB’ler: Bu tipteki MİB ekibi savcının emrinde çalışırlar. Bu tipin en büyük avantajı adli kanatta çalıştıkları için gelen raporlar doğrudan bu birimlere iletilir, müdahalesi daha hızlı ve etkili olur. Bu tipteki MİB’ lerin siyasi otorite müdahalelerinden bağımsız olur.
4. Karma Tip MİB’ler: Bu tiplerde ise bahsedilen 3 tipin karma kombinasyonlarından oluşmaktadır. (Aydın,2008:282-90)

Ulusal ve uluslararası düzeyde kara para aklama suç u ile mücadelede görev alan kurumların incelendiği bu bölümde ilk olarak ulusal düzeydeki kurumlara yer verilmiştir. Ulusal düzeydeki bu kurumların başında Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) gelmektedir. MASAK'ın en önemli fonksiyonu aklama suç uyla ilgili ş üphe oluşturabilecek durumları saptamak ve engellemek için çeş itli önlemler geliştirmektir. Suç un oluş ması durumunda ise toplanan bilgi ve sonuçları yetkili makamlara iletmektir. Türkiye'de kara para aklama ile mücadelede alınan ulusal tedbirlerin yanında, diğer ülkeler ile yapılan ikili veya çoklu anlaş malar ile bu mücadele uluslararası boyutta da sürdürölmektedir. Aklama ile mücadelede uluslararası organizasyonların rolü son derece önemlidir. Bu organizasyonların başında OECD bünyesinde kurulan Mali Eylem Görev Gücü (FATF) gelmektedir. Son olarak; müşteri tanı ilkesi, kimlik tespiti ilkesi, nakit işlem bildirim i ve ş üpheli işlem bildirim i kara para aklama ile mücadelede hem ulusal hem de uluslararası düzeyde uygulanan ortak yöntemler olarak öne çıkmaktadır.

4. SANAL PARALAR, KRİPTO PARALAR VE BİTCOİN

Bu bölümde sanal para ve kripto para kavramları detaylı bir şekilde incelenecektir. İlk olarak sanal paralar ve bir sanal para çeşidi olarak kripto paraların avantajları ve taşıdıkları riskler değerlendirilecektir. Devamında bilinen ilk kripto para birimi olan Bitcoin'in teorik altyapısı, avantajları, dezavantajları, geleneksel para birimlerinden farkları ve yasal statüsü hakkında bilgiler sunulacaktır. Son olarak genel itibarıyla kripto para birimlerinde düzenleme yapılması açısından karşılaşılan zorluklara değinilecektir.

Sanal para birimlerinin birçok tanımı bulunmasıyla beraber Avrupa Merkez Bankası (ECB) tarafından 2013 yılında yayımlanan raporda sanal paraların belli bir sanal ortamda kullanılmasının kabul görülen herhangi bir kuruluş tarafından çıkartılmamış dijital para birimi olarak tanımlanmıştır. 2015 yılına gelindiğinde ise; merkez bankası veya kredi kuruluşu tarafından çıkarılmayan sanal ortamlarda sanal değer olarak kabul edilmiştir. Genel olarak kaynaklarda yer alan tanımına göre ise Bitcoin ve benzerlerini kripto para birimleri olarak kabul etmiş, kriptonun kelime olarak da şifrelenmiş ve gizlilik anlamı olduğundan bu paraları karşılanması gerektiği düşünülmüştür (Yerlikaya vd., 2017).

4.1. Sanal Para Biriminin Doğuşu, Gelişimi ve Çeşitliliği

Kişilerin itibari para birimine olan güvensizliği ile beraber mobil cihazların kullanımının artması ile sanal dünyada yaptığı etkileşimler, mal ve hizmet alışverişleri gibi işlemlerin kolaylıkla yapılması için alternatif bir para arayışına girilmiştir. Böylelikle bu sanal ortamda işlemleri gerçekleştirebilen yeni bir para birimi ortaya çıkmıştır (Ceruleo,2014:36). Genel olarak literatürde sanal paralar ve dijital paraların aynı anlama geldiği kabul edilir. Fakat sanal paraların tümü aynı zamanda dijital para iken, dijital paraların hepsi sanal para birimi olarak kabul edilemez. Aralarındaki farklılığa değinecek olursak; sanal para biriminde hesap birimi olarak dijital para birimlerindeki gibi Dolar veya Euro para birimlerinin yerine sanal para birimi kullanılır. Bu sistemi kullananlar sanal para birimini elde etmek için ilk olarak elindeki parayla mal ve hizmet satın alır. Daha sonra ödemenin bir kısmını sanal paraya dönüştürür. İkinci olarak satın alma işlemi yapmayıp sadece stoklarının artması için işlemlere katılır. Bu şekilde sanal para birimine dönüştürebilir (Aghalibayli, 2019:15). Sanal para birimini kullananların çoğu; yatırım yapmak, değer saklamak amacıyla kullanırken değişim aracı olarak görmemektedir. Bu birimin mübadele aracı olarak görülmesi ve kullanılması için satıcıların bu para birimini ödeme aracı olarak sayması gerekir. Bu nedenle ödeme aracı olarak yaygınlaşmasıyla, mübadele aracı olarak sayılması da paralel seyir izlemektedir (Ali, Barrdear, Clews, Southgate, 2014: 278).

Bu yeni para birimi Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanlığı (FinCEN)'na göre; “çoğu yerde gerçek para yerine geçen, fakat gerçek para biriminin tüm özelliklerini taşımayan değişim özelliğine sahip bir para birimi olarak sayılabilmekte, yasal bir statüsü bulunmamaktadır” şeklinde tanımlanmaktadır. Sanal para birimini çok fazla tercih edilmeye başlamasıyla finansal yenilikler ve alternatif yeni ödemeler sağlanabilmektedir. Ayrıca geleneksel para birimine göre daha fazla gizlilik vadettiği için daha fazla tercih edilir. Sanal para birimine olan bu talep geleneksel para birimine olan talebi azaltmaktadır. Bu yönüyle bu işlemleri kuranlar ve kullanıcılar için olumlu yönde etkilese de uluslararası kuruluşların kontrollü düzenleme sağlayamayacağı için buna bağlı risklerle karşı karşıya kalınmaktadır (Ceruleo,2014:36).

Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'nun (SEC) yatırım yapacak kişileri sanal para birimi üzerinden yapılabilecek sahtekarlığa karşı bir uyarıda bulundu. Bu uyarı da sanal biriminin kullanımının artmasıyla birlikte yapılabilecek Ponzi* oyunlarına ve işlemlerin kolaylaştırmayı cazip hale getirilerek dolandırılacakları konusunda dikkatli olmalarını belirtti. Sanal para kullanımındaki artış bu alanda suç oranlarını da arttırmış ve ABD Senatosu Bankacılık Komitesi, daha büyük sorunlarla karşılaşılmasını için bazı düzenleme önerilerinde bulunmuştur. Bu önerilerin uygulanması için öncelikle kullanıcıların bilgilerinin gizliliğine zarar vermeden kara para aklama işlemlerinin de denetlenebilmesi ve bunu dengeli bir şekilde gizlilik haklarına zarar vermeden gerçekleştirmesi hedeflenmiştir.

Bu sistem için yapılan uyarılarının yanında bu para biriminin kullanımından dolayı çevrimiçi satıcılar için ve de sistemi kullanan müşteriler içinde avantajları oldukça fazladır. Satıcılar kolay hesap açılmasıyla birlikte site içinde kurulan yeni pazarlardan kazanç elde edebilir, işlemleri kolaylaştırarak parayı anında alabilir isterlerse geri dönüş yapma zorunluluğunun olmaması gibi avantajlardan yararlanır. Bu sistemde yapılan işlemler için kripto grafik analizlerle satıcıların ve üye müşterilerin güvenlikleri garanti edilir. İşlemler satıcı ve müşteri arasında üçüncü kişilere gerek duyulmadan yapılabildiği için ekstra bir işlem ücreti verilmesine de gerek kalmaz. Böylelikle satıcı ürünlerini düşük bir komisyon karşılığında satarak anında kazanç elde edebilirken müşteride diğer ödeme sistemlerine göre daha düşük bir ücretle anında istediği mal ve hizmetleri satın alma avantajına sahip olacaktır (Ceruleo,2014:36).

4.1.1. Sanal Para Birimlerinin Çeşitliliği

Günümüz şartları açısından sanal para biriminin kullanımının artmasıyla sistemleri paralel ve de teknik açıdan bazı farklılıklar olması nedeniyle çeşitleri de oldukça fazlalaşmıştır. Ancak ilk olması ve diğer sanal para birimlerine örnek olması nedeniyle en yaygın kullanılan ve en önemli sanal para birimi Bitcoin'dir (Üzer,2017:14). Bugün sanal para piyasasında 8044 tane kripto para birimi bulunmaktadır. Sanal para birimlerini ekonomi ile ilişkisini daha iyi kavramak açısından üç gruba ayrılmıştır. İlk grup Kapalı Sanal Para Birimleridir; bu grubun ekonomiyile ilişkisi yoktur online oyunlarla ilgilidir. Başka bir alım satım işlemlerinde sanal para birimi kullanılmaz yalnızca bu oyunlar için kullanılır (Aghalibayli, 2019:15). Belli bir ücretle kayıt olunduktan sonra oyun içindeki performansa göre sanal para kazanılır (Üzer,2017:14). Bu gruba FarmVille, World of Warcraft gibi çevrimiçi olarak oyun öğelerinin alınıp satıldığı oyun platformları örnek olarak verilebilir (Aghalibayli, 2019:15).

İkinci olarak ise Tek Yönlü Sanal Para Birimleridir; bu gruptaki sanal para birimleri fiat para birimi kullanılarak belli bir miktar döviz kuru üzerinden satın alınabilir fakat daha sonrasında bu sanal para birimiyle fiat para geri satın alınmaz. Bu sanal paralarla ilk grubun aksine sanal ortamdan değil gerçek ortamdan da satın alma işlemi yapılabilir. Buna en iyi örnek 2009 yılında yöneticileri tarafından oluşturulan ve itibari para birimi de kullanılarak alınan Facebook Kredileridir (Aghalibayli, 2019:15). 2016 Haziran ayından beri kullanılmamaktadır. Kripto para borsaları ve bilgisayar oyunu olan Nintendo'nun "Nintendo Points"leri de bu gruba örnek verilebilir.

Sonuncu grup ise Çift Yönlü (eşler arası) Sanal Para Birimleridir; bu kategorideki sanal para birimleri ellerindeki fiat parayı kullanarak alım işlemi yapabilir ayrıyeten bir başkasına da satış yapabilir. Hem sanal dünyada hem gerçek dünyada işlemlerin yapılmasıyla konvertibilite para yani rahatça bir ülkenin para birimini o ülkedeki ATM den başka bir ülkenin para birimine çevrilebilme olayına benzetilmektedir (Üzer,2017:15). Bu gruba Bitcoin ve Linden Doları sanal paraları örnek

verilebilir. Bunlarla birlikte birçok sınıflandırma bulunmaktadır. 2016 yılında IMF (Uluslararası Para Fonu) sınıflandırma ile ilgili bir rapor hazırlamıştır (Çetinkaya, 2018:12).

Şekil 5. Sanal para birimlerinin sınıflandırılması

IMF'nin yaptığı bu sınıflandırmayı gösteren Şekil 5'de bir para birimin dijital para birimi olarak adlandırılması için dijital bir değeri temsil etmesi gerekir. Dijital para birimi fiat para türünden tanımlanırsa e-para ve Paypal, tanımlanmıyorsa sanal para birimidir. Sanal para birimleri sanal dünyadan gerçek dünyaya fiat paraya çevrilebilir veya çevrimiçi oyunlar gibi çevrilmeyen diye türleri mevcuttur. Bu çevrilebilen para türü de merkezi olan ve merkezi olmayan olarak ayrılır (Çetinkaya, 2018:12). Son olarak kripto para birimi merkezi olmayan kısma girer ve düzenleyici bir kuruma bağlı değildir. Böyle olması ülkeler arası işlemlerin kolay olmasını sağlar. Ayrıyeten her cins itibari para birimiyle değişilebilir. Yapılan işlemler onayını dijital olarak yapılırsa da anonim sayılmaktadır (Paribu,2021).

4.1.1.1. Merkezi ve Merkezi Olmayan Sanal Para Birimleri

Merkezi (centralised) sanal para birimlerinde merkezi bir yönetici sistemiyle bu birimde sanal paraların kontrolünü sağlar, kurallarını belirleyerek uygular ve piyasaya sunar. (Seyithanoğlu,2019:25) Bu yöneticilere Merkez Bankası örnek verilebilir. Piyasaya sunulan değer ona duyulan talebe göre arz eden kurum veya kişi tarafından belirlenebileceği gibi sanal olmayan para birimlerine göre de uyarlanarak belirlenebilir. (He vd,2016:5)

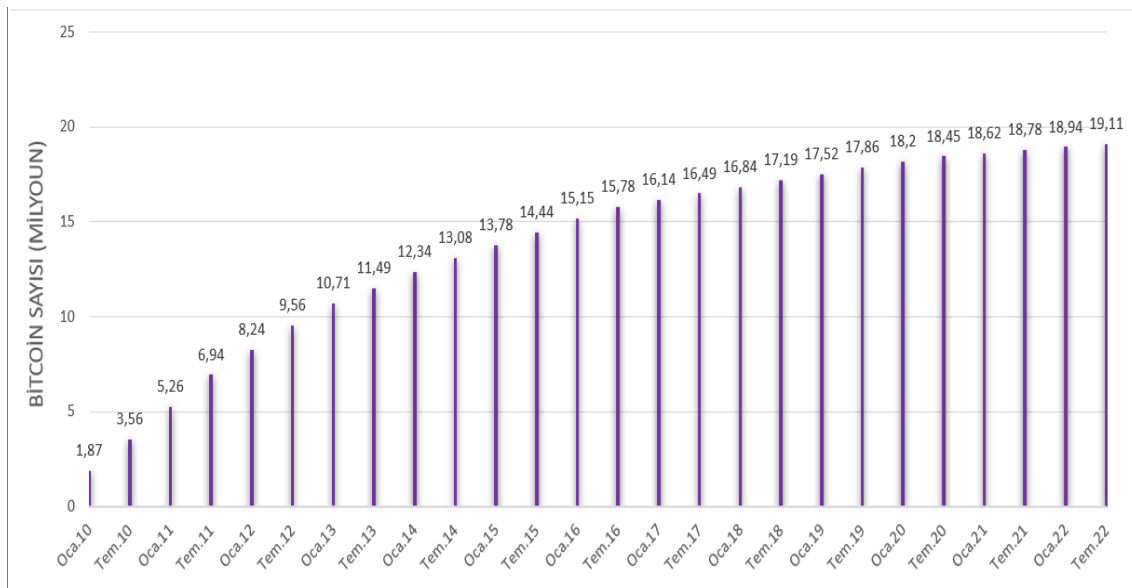
Merkezi olmayan (decentralised) sanal para birimlerinde ise işlemler kriptografi teknikleriyle yapılır. Bu sanal paralarda Blockchain teknolojisinden yararlanılarak şifreli tekniklerle sanal para üretilir. Bu şifreli tekniklerden dolayı kripto para olarak sayılır. Bu sistemde merkezi sistem de olduğu gibi bir otorite yöneticisi yoktur kurallar belirlenerek kontrol edilmezler. Bu sistemi kullananlar aracılıları kullanmadan transfer işlemlerini gerçekleştirebilirler sadece kullanıcıların kendi aralarındaki güvene dayalı bir sistemdir (Seyithanoğlu,2019:25).

Böylelikle bu sistemle bir merkezi yönetici olmadan sistem çalışır ve kimse sorumlu olmaz (He vd,2016:5). Merkezi olmayan sanal paraların sayılarının giderek artmasında; işlemlerin daha

verimli ve hızlı oluşu, Bitcoin cüzdanlarında zaman zaman yaşanan para çekme aksaklıklarında alternatif cüzdan görevi görmeleri gibi sebepler sayılabilir (Üzer,2017:16).

Merkezi olmayan sistemler sanal sistemlerin içinde en fazla paya sahip olduğu için oda kendi arasında sınıflandırılır. Kendi içinde sınıflandırılmasına sebep olan ve tekniklerini barındıran üç husustan ilki Onay Mekanizmasıdır; merkezi olmayan bu sistemde Bitcoin, Litecoin gibi birimler iş kanıtı sistemini uygulurlar. Bunun sebebi diğer kullanıcıların kolay doğrulanabilmesi için bir dizi verisi olmasıdır. Bunun yanında diğerlerine göre zaman harcanan ve masraflı olan bir yanı da vardır. Bu yanıyla çözüme ulaşmak için yapılan sayısız denemelerde hata riski oldukça çoktur. İş kanıtına alternatif olması açısından sahiplik kanıtı Peercoin tarafından geliştirilmiştir. Buradaki sahiplik kanıtı sanal para birimi sistemin başında üretilmekte kullanıcıların yaptığı yatırımlara göre ayarlanıp cüzdanlara coin yüklenmesidir. İkinci olarak Algoritma; temel olarak iki tane olan bu sistemde veri çıktılarının hızının nasıl olacağı, yeni eklenen para birimlerinin nasıl ihraç edileceği gibi matematiksel işlemleri içeren kurallardır. Bunlardan ilki SHA-256 olan algoritmada Bitcoin, Peercoin, Namecoin ve Mastercoin gibi sanal para birimleri kullanılır. Sanal para birimi üretimi diyebileceğimiz bu algoritmada işlemlerin gerçekleşmesinde özel ekipmana ve yetkin olunmasına ihtiyaç vardır. İkinci algoritmada Litecoin, Dogecoin, Auroracoin gibi sanal para birimlerini içeren SHA-256'nın devamı sayılan fakat daha çok fiziksel hafızaya gerek duyulan Scrypt algoritması kullanılır. Özel yetki gerektirmeyen herhangi bir madencilik yapan kullanıcının da yapabileceği algoritmadır. Sonuncu husus Arz'dır. Bitcoin, Litecoin, Namecoin vb. sanal para birimlerinde arz sabittir.

Şekil 6 incelendiğinde 2010 Ocak ayından 2022 Temmuz ayına kadar seçtiğimiz ayları incelediğimizde 2017 ve 2020 yılında Bitcoin fiyatlarının artmasına rağmen bu yıllardaki dolaşım miktarını çok etkilememiş kademeli olarak artmaya devam ettiği gözlemlenmiştir. 2022 Temmuz ayına gelindiğinde yaklaşık olarak 19 milyon 11bin dünya çapında Bitcoin dolaşımdadır. Bitcoin oynaklığı risk içerse de bu oynaklığı kar elde etmek için kullananların sayısı da oldukça fazladır (Best,2022). Bitcoin'in kural çerçevesine göre 2040 yılında nihai toplam 21 milyonu bulması düşünülmektedir. Her sanal para biriminde arz sabitliği yoktur. Buna örnek olarak Peercoinin yıllık %1 enflasyonla sınırsız arza sahip olacak şekilde kurulmuştur (Üzer,2017:16).

Şekil 6. Dünya üzerinde dolaşımdaki Bitcoin sayısı

4.2. Kripto Para Birimleri

İşlemlerin kriptografik yani şifreli biçimde güvenle yapılmasını sağlayan dijital birimlere kripto para denir. Kripto işlemlerinde sadece kullanıcıya özel anahtarlar ile kullanıcıların erişimi olan başka bir kullanıcının çözemeyeceği şifrelerle korunan bir teknik söz konusudur (Houben ve Snyers, 2018:20). Bu paralar dijital ve sanal para olma özelliği taşır. Bitcoin ve türleri haricindeki sanal ve dijital paralar Bitcoin'in aksine buldukları ülkenin otoritelerince koyulmuş kuralları çerçevesinde denetlenir ve o ülkelerin paralarını temsil eder. Bitcoin 2009 yılında DigiCash gibi sistemlerdeki eksikliklerin giderilmesi amacıyla dünyaya tanıtılan merkezi bir yöneticisi olmayan ve hiçbir ulusal parayı temsil etmeyen bir kripto paradır.

Kripto paralardaki işlemlerin denetimi merkezi bir sistem olmadığından blok zincirinin bir tür algoritmasıyla denetlenir. Kripto para birimlerinde devletler kripto para üretmez, ihraç edemez, izin olmadan hesaplarındaki paraya el koyamaz. Kripto para biriminde dolaşımda ne kadar para arzı olacağı, şekli ve benzeri şeyler sistem kurulurken en başında belirlenmiştir. Kripto para birimlerinde denetlenmesini, güvenliğini sağlayan üçüncü bir taraf bulunmaz. Sistem güvenli olsa da kullanıcıların karşılıklı güvenmesinden başka bir yol yoktur (İnci, Alper, 2018:33).

4.2.1. Kripto Para Birimlerinin Avantajları

Kripto para birimlerinin en önemli avantajı kendi aralarında işlem hızı bakımından farklılık gösterse de diğer mali araçlara kıyasla daha yüksek işlem hızına sahip olmasıdır. Kredi işlemleri ve kredi kartıyla yapılan işlemler de kripto para birimi işlemlerine göre daha yavaştır. KPB işlemlerinin bir önemli avantajı da düşük bir işlem maliyeti ile kullanıcı herhangi bir işlem yapmak istediğinde kayıt altına tutulmadan anonim olarak rahatça hesap açabilmesi ve böylelikle önemli ve kişisel bilgilerini gizli tutabilmesidir. Bu sebeple kripto para birimi aynı nakit paraya benzetilir işlemleri yalnız kişinin kendisi bilebilir (Hoş,2019). Vergi, kayıt ya da bilgilendirme gibi yasal yaptırımların uygulanamaması kullanıcılar için büyük bir avantajdır ancak devlet için bir dezavantajdır. Çünkü devletin gerekli yaptırımları veya vergi kesintisini uygulayabilmesi için işlemlerin gerçekleştiği yerlerin ülke içerisinde olması gerekmektedir. Günümüz teknolojisinde de çeşitli işlemler ve uygulamalar kullanılarak -örneğin VPN kullanımı, IP ve DNS değişikliği gibi- işlemlerin gerçekleştiği yerler internet üzerinden hızlı bir şekilde yer değiştirilebilir. Bu durum vergi kesintisi veya yasal yaptırımlar konusunda devleti zora sokabilmektedir. Ayrıca bu işlemleri gerçekleştiren yerler içinse komisyon uygulaması yoktur ve transfer ücretleri ise çok düşük miktardadır (Kaplanoğlu,2018:111).

4.2.2. Kripto Para Birimlerinin Taşıdığı Riskler

Kripto para birimlerinin en önemli riski ödemeler sistemindeki kısımdır. Ödemeler sistemindeki riskler üçe ayrılır. İlk olarak kredi riski, borçlunun borcunu ödeyememesi halinde alacaklının borcu temin edememe riskidir. İkinci olarak likidite riski, borçlunun ödeme vakti geldiğinde kolaylıkla ödeyebileceği yeterli bir varlığının elinde olmama riskidir. Son olarak operasyonel risk ise, alacaklı veya borçlunun çıkabilecek bilişim sorunu nedeniyle işlemlerinin tamamen durdurulabilir olmasıdır. Merkezi olan hemen hemen her ödeme sisteminde bankacılık veya aracılık yapan kuruluşlarda dahil bu riski taşımaktadır. Fakat merkezi olmayan ödeme sisteminde aracılık yapılmaya ihtiyaç duyulmadığından kredi riski ve likidite riski söz konusu değilken operasyonel risk bulunmaktadır. İki ödeme sistemine de bakıldığında sahtecilik riski vardır. Merkezi olmayan ödeme sisteminde kullanıcıların yaptıkları ödeme işlemleri gizli tutulduğu için

çalınma riski yoktur. Ancak kullanıcıların bankalarda kripto para birimleri -özel anahtarlar- ile saklanması ve bu anahtarların kaybolması ihtimalinde kripto para birimleri de kaybolacaktır. Ayrıca kripto para birimleri kullanıcılar için herhangi bir koruyucu sistem yapısı olmadığı için birçok riskle karşılaşabilir (Hoş,2019). Özellikle Açık Blok zincir platformlarında açık yakalandığında ekonomide ciddi kayıplar yaşanabilir (Kaplanoğlu,2018:112). Bu risklere gelecek olursak; şeffaflığın çok düşük olması, sürekli olamaması, yasal risklerin bulunması gibi sıralayabiliriz. Bir diğer risk ise kullanıcıların yüksek fiyat oynaklığıyla karşılaşabileceği gibi aniden değişen kur sistemiyle de karşılaşabilir. Bu da kullanıcının nakit paraya ihtiyaç duyduğu zamanlarda kripto para nakit forma çevirirken zarara uğratabilir. Ayrıca merkezi otoritenin denetimi olmayışı risk oranını artırır (Hoş,2019).

4.3. Kripto Para Birimi Olarak Bitcoin

Bitcoin, merkeze bağlı bir sistemi olmayan yani otoriteler tarafından denetimi ve düzenlenmesi yapılmayan kripto paradır. 1998 yılında kripto para kavram olarak ilk defa öneriye sunulsa da 2008 yılında Satoshi Nakamoto adında bir kişi veya bir grubun 30bin satırlık ilk Bitcoin kodlamasıyla makalesini halka sundu. 2008 yılındaki krizler ve ekonomideki otorite boşluğuyla çabucak yerini almaya başardı (Zmaznev,2018:9). 2010 yılında sanal olarak internet kullanıcılar arasında kullanılmaya başlandı ve 2012 yılında dünya çapında popülerliği yakaladı (İnci, Alper,2018:35). Bitcoin'e ilk destek çıkanlardan biri de bilim kurgu türünden "siberpunk" hareketinin de öncülerinden olan Hal Finney'dir. Finney, Satoshi'nin sunduğu yeni kripto para birimini geliştirip madenci fikri teklifinde bulundu ve Bitcoinleri saklamak için çevrimdışı Bitcoin cüzdanını kurdu. 2010 yılında "Bitcoin Running" tweeti ile Bitcoinin geleceğin gücü olacağı mesajını verdi (Hal Finney).

Şekil 7'de simgeleri verilen Bitcoin biriminde 0.00000001 Bitcoin'lik bir işlem yapılabilir. Bu 8 basamaklı Bitcoin biriminde en küçük birime Satoshi adı verilir. Yani 100 Milyon Satoshi, 1 Bitcoin eder (Çarkaroğlu,2016).

Şekil 7. Bitcoin simgeleri

Bitcoin'in yapısında işlemler eşler arası transferler hızlı ve az maliyetli bir şekilde yapılır bu işlemler blok zincir denilen sanal defterlere kaydedilir ve bu kayıtlar herkes tarafından ulaşılabilir. Bitcoin'in yapısı gereği anonim olması ve otoritelerce denetlenmemesi internet üzerinden yapılabilecek suçları yani dolandırıcılık, kara para aklama gibi işlemleri cazip hale getirmiştir. Bu sebeple hükümetlerin bunun önüne geçmek için uluslararası düzenlemeler yapması şarttır. Her ülkenin yasaları kuralları hukuki anlayışı farklı olduğundan ortak bir düzenleme yapılması zor olmaktadır. Örneğin bazı hükümetlerde kripto para ödeme aracı olarak kabul edilirken bazı hükümetlerce tamamen yasa dışı bir suç kabul edilmektedir. Hükümetler genel olarak bazı kurallar getirmeye çalışsalar da engellenmesini sağlamak oldukça zordur bu sebeple blok zincirine sürekli

yeni güncellemeler getirilmesi gerekmektedir. Bu yöntemlerin sağlıklı işlenmesi için de çoğunluk tarafından destek bulmalıdır (Zmaznev,2018:9).

Bitcoinin işleyişini kısaca anlatacak olursak belli bir kodlama işlemi yaparak oluşan Bitcoinleri madenden madencilerin altın çıkarması gibi işlemesine benzetebiliriz. Madenciler bu özel kodlu yeni çıkan Bitcoinleri işleyerek sistemi güvenli hale getirmeye çalışılan bir süreci işlerler (Westhuizen,2017:71). Şöyle ki Bitcoin satın almak isteyen bir kullanıcı ücretsiz olarak Bitcoin Core Client yükler ve siteye üye olur (Mutluoğlu, 2020:32). Daha sonra satın alacağı kullanıcıya ödeme yapmak için bildirimde bulunur. Madenciler satın alacak kişinin kriptografiğinden ödeyebileceğini veya ödeyemeyeceğini grafik yardımıyla kontrol eder. Diğer madencilerden önce blokları bir araya getirip doğrulama işlemi yaparsa bu hizmetinden dolayı işlem ücreti alır ve de transfer işlemi sağlıklı bir şekilde yapmasını sağlamış olur. Böylelikle bir kod çözülmüş olur oluşan kod blok oluşturur ve blok zincirine kaydedilir. İşlem onaylandığında gerçekleştiğine dair sadece kullanıcıya özel cüzdanına bir anahtar gönderilir blok zincirine kaydedilmez bu yüzden kullanıcıların haberi olmaz bu da anonim olma özelliğindedir. Bununla beraber genel anahtarlar da vardır onlar blok zincirine kaydedilir. Bu da blok zincirlerin herkese açık bir hesapların tutulduğu muhasebe defteri olduğunu gösterir (Westhuizen,2017:71). Bu blok zincirde genel anahtarlar halka açık olsa da isimleri gizli tutulur. Bu nedenle üçüncü kişi bir transfer işlemi yapıldığını görür ancak miktarını ve kimler arasında olduğunu bilemez (Mutluoğlu, 2020:32).

4.3.1. Blok Zinciri (Blockchain)

Blok zinciri merkezi olmayan sanal para birimlerinde veri saklanmasını sağlayan sistemdir. Blok zincirin yapısı gereği içinde bulundurduğu veriler bu sistemi kullanan kullanıcılardan zincire dahil olan herkesin bilgisayarında korunur ve olası bir zincirin hacklenmesi durumunda diğerlerinde de veriler korunduğu için bir sorun olmayacaktır. Blok zinciri, herkesin kolaylıkla sistemdeki en eski zincir verilerine bile ulaşabileceği şeffaf bir sistem olması nedeniyle pek çok devlet ve banka kurumları, alt yapı sistemlerini oluştururken bu teknolojiye yararlanır ve geliştirmek için çalışmalar yapmaktadır. Kripto paraların işlemlerinin sürdürülmesinde, verilerin güvenle saklanması blok zinciri teknolojisiyle sağlanır. Bitcoin madeninden çıkartılan ilk Bitcoin'den şimdiye kadar olan son Bitcoin'e kadar tüm cüzdan hareketleri transfer işlemleri blok zincirinde korunmaktadır. Ayrıca Blockchain.info adresine girildiğinde yazılan herhangi bir cüzdan koduyla ilk işleminden son işlemine kadar yapılan transferler blok zinciri teknolojisi sayesinde ulaşılabilir (İnci, Alper, 2018:44).

Blok zincir sistemini bir örnekle açıklamak gerekirse sistem içinde blokta bir X kodu olduğunu varsayalım. Bu koda ait kripto grafik kodunu yani hash'i madenciler bulup sistemlerinde X i doğrulamış olsunlar ve buna ek olarak X_1 eklesinler böylelikle ikinci kodu yani X_1 elde ederler. Sonrasında bu işlemde şifreli kodunu yani hash'ini bulup doğrulayıp kaydedip saklarlar. Bir sonraki blokta X_2 kodunu ekleyerek aynı işlemler tekrarlanır bununla birlikte herhangi biri zincirde değişiklik yaparsa sistem çalışmaz. İkinci bloktaki X_1 kodunu kişi veya kişiler X_2 ekleyebilir fakat ilk bloktaki X e işlem yapılmadığında bağlantı kopar bu zincirin bağlantısının kopmaması için ilk bloğa yani X e inip kripto grafik kodunu yani madencilikini yapmanız gerekir. Bu işlemlerle değişiklik yapmış olsanız bile sadece sizin veya karşılıklı işlem yaptığınız kişilerin sisteminde değişiklik olur. Sonuç olarak hackleme yapmak imkânsız hale gelir ve görüldüğü gibi herkesin sisteminde veriler güvenle muhafaza edilmiş olur (İnci, Alper, 2018:44).

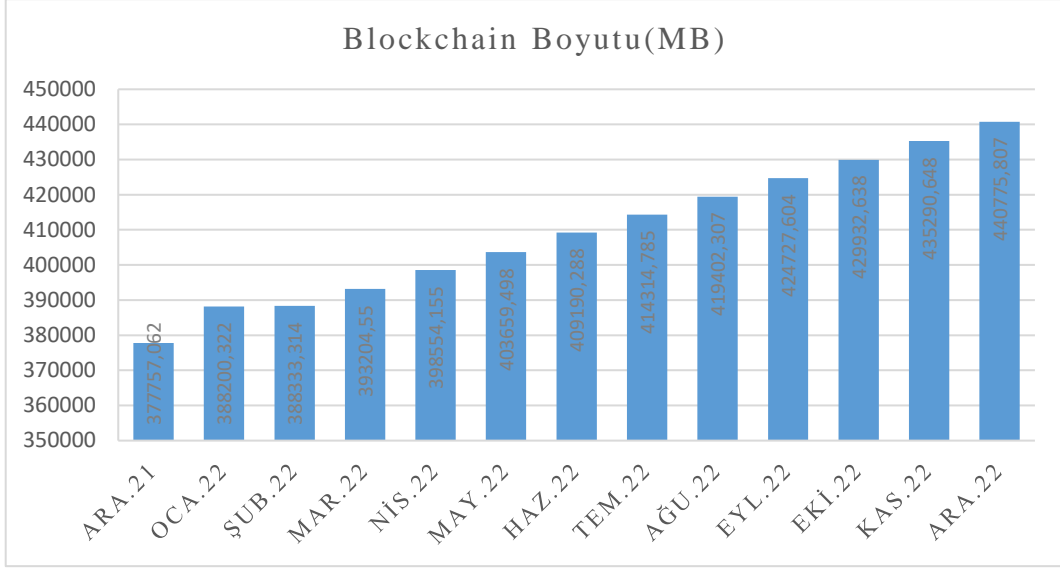

Şekil 8. Blok zincir işlem şeması (Yapıcı, Yumuşak vd. (2021))

Şekil 8’de işlem şeması verilen Blok zincirine yani İngilizcesiyle Blokchain sisteminin içine yalnızca Bitcoin’i değil dijital imzalarınızı, tapuları, senetleri, değerli kağıtlarınızı kısaca korunmasını istediğiniz her türlü şeyi bu sisteme dahil edebilirsiniz. Türkiye ile birlikte birçok ülke ve özel kuruluşlar blok zincirinin daha fazla alanda kullanılması için çalışmalar yapmaktadır. Bu alanlara; sağlık hizmeti sektörü, bankacılık sektörü, çevrimiçi müzik sektörü, borsa sektörü gibi örnekler verebiliriz (İnci, Alper, 2018:44).

Fakat bu kullanım alanları için blok zincirinde ekonomik bakımdan engeller olabilir. Bu engeller şunlardır; (Ammous,2018:338)

- Dolaylı Olması, sistemdeki tüm üyeler için her işlemlerine ayrı ayrı kaydedilmesi sırf araçları ortadan kaldırmak amacıyla yapılan dolaylı ve maliyetli bir yoldur.
- Ölçekleme, her bir yeni kullanıcının üye olmasıyla işlem defteri genişleyerek depolama kapasitesi ve hesaplama yükü artacaktır. O yüzden tüm işlemlerin aynı defterde ölçeklendirmeye çalışması Bitcoin geliştiricilerinin alternatif çözüm arayışlarına sokar. Tek düğümle işlemleri halletmek yerine daha yüksek kapasiteli depolama hacmi geniş bir deftere kaydetmek düğümleri çözecektir ancak maliyetli olacaktır.
- Mevzuata Uygunluk, blok zincirinde Bitcoin gibi sanal para birimlerinin işleyişinden herhangi bir otorite yetkili değildir ve yasal bir düzenlemesi yoktur. Sistemin şeffaflığı ve her bir ülkenin farklı yargı kuralları olduğu için değer yargılarına ve kurallara uyum sağlanması zor olacaktır.
- Geri Döndürülemezlik, Bitcoin sistemi kurulurken koyulan kurallardan biri fikir birliğinin olmasıdır. Bir işlemde ya ileri gidilir ya da geri gidilir değiştirme olamaz. Örneğin banka sistemlerinde yasal düzenlemeler ve otoritelerce denetimlerin olması yanında araçların da olması işlemlerde değişiklik yapma görevini de sağlar. Blok zincirinde araçlar olmadığından değiştirilebilme özelliği yoktur.
- Güvenlik, blok zincire güvenilmesi için kodların doğrulanmasına ve iş ispatının olması gereklidir. Bu da harcanan işlemci performansına bağlıdır. Bu sistemin güvenliğinin bir ispatı da yapılan ödemelerin yapılan o işlemdeki para birimi üzerinden olması gerekir eğer öyle değilse yeni bir özel kayıt yapılması gerekir. Bitcoin kazısı yapan madencilerin ödemelerin merkezden yapılması ve tek defter üzerinden birçok kayıttın yapılması güvenliğini tehlikeye atar. Merkezde oluşacak tek bir açıkla blok zincirine eklenen çok fazla ağla tehdit artar daha az güvenli halde olur.

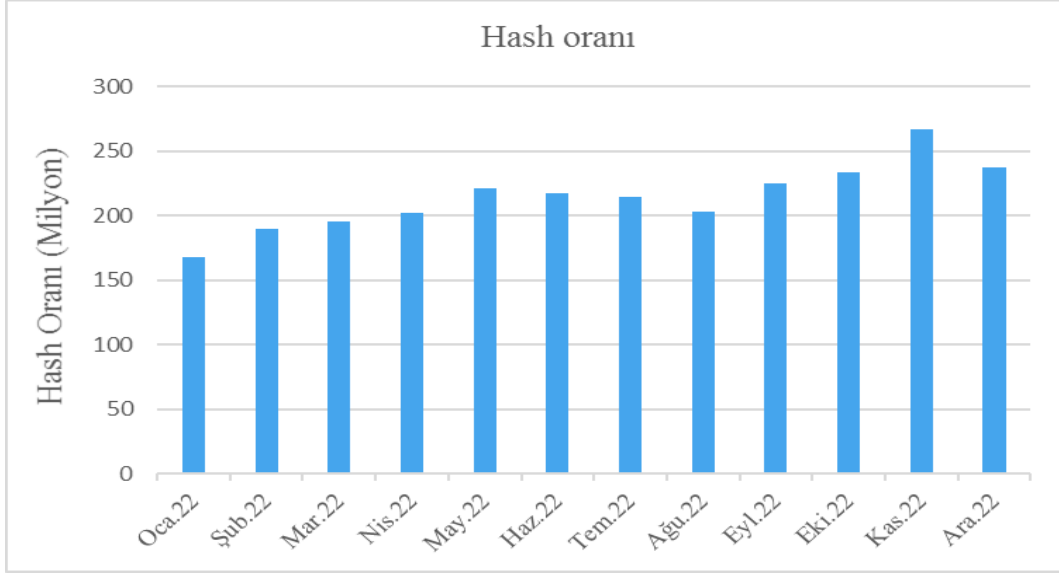

Şekil 9. Bitcoin blockchain boyutu (Blockchain.com)

Aralık 2021'den Aralık 2022'ye kadar blok zincirin bir yıllık boyutundaki değişimlerinin incelendiği Şekil 9'da Aralık 2022 ayında 440.77 gigabayt boyutuna gelerek sürekli bir artış yaşandığı gözlemlenmiştir.

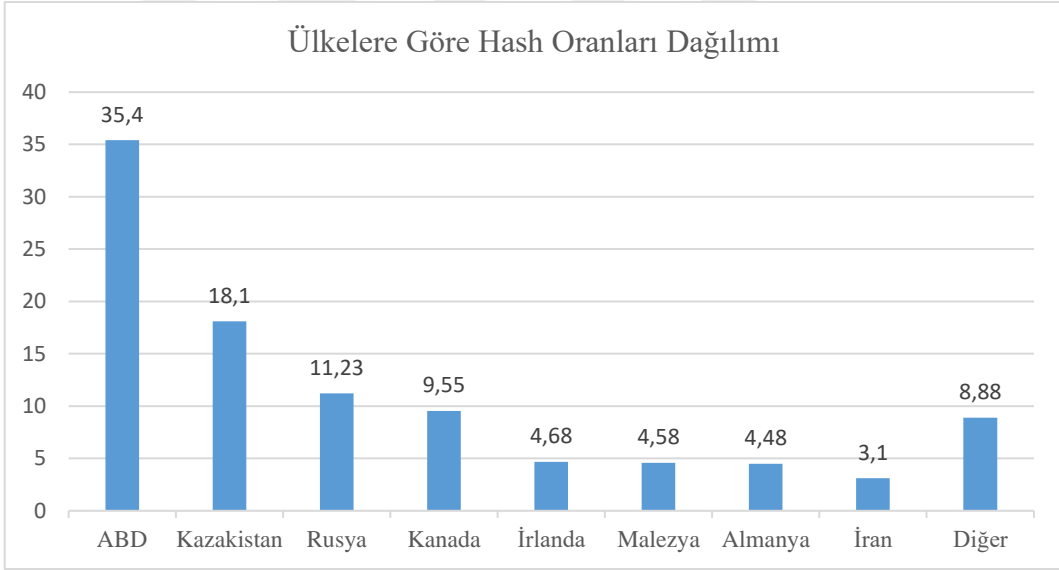
4.3.2. Bitcoin Madenciliği

Bitcoin madenciliği tıpkı bildiğimiz altın ve gümüş madenciliğine benzetilebilir. Şöyle ki madenci her toprağı kazdığına madene yaklaşıyor ise Blok zincirde çözdüğü her algoritmada tamamladığı her blokta Bitcoin çıkarmış oluyor. Tıpkı madenler gibi Bitcoin madeni de sınırsız değil yapısı gereği 21 milyonla sınırlıdır. Ancak bu sınıra ulaşıldığında da madencilik işi bitmeyecektir. Çünkü burada ki olay ne kadar çok maden bulunması değil o işlemlerin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için denklemin çözümlenmesi ve dolaşımın onaylanmasıdır. Ve Bitcoin'in transfer işlemlerinin gerçekleşmesi bu sebeple de onaylanması gerekir. Bu onaylama işi madenciler tarafından yapılmaktadır. Bitcoin için madencilik çok önemlidir. Bu sebeple çözülmesi gereken bir denklem olduğunda tüm madenciler bir rekabete girer. Denklemi çözen madenci çözümü ağ sistemine sunar eğer kabul edilirse yeni blok eklenir ve madenci ödül kazanır. Günümüzde ve gelecekte Bitcoin neredeyse tüm işlemlerde kullanacağı için madencilik işi bitmesine rağmen tamamen bırakılmaması için Mining Fee adında madencinin işlem ücretini temsil eden ödemeyi yapmaktadır (İnci, Alper,2018:52). Ödenen Bitcoin miktarı 50 Bitcoin ile başlamış olup her 210bin tane blok çözüldüğünde bu sayı yarıya düşer ve bu da yaklaşık 4 yıla denk gelir. Günümüzde bu ödül 12,5 Bitcoin civarındadır (Çetinkaya, 2018:20).

Şekil 10. 2022 yılının hesaplanan Hash oranı (Blockchain.com)

Şekil 10'a baktığımızda 2022 Ocak ayında 168 milyon olan toplam Hash oranı 2022 Aralık ayında 237 milyona yükselmiştir.

Şekil 10. Ülkelere göre Hash oranlarının dağılımı

Bitcoin'de her saniye başı makinede gerçekleşen işlemleri ölçmek için hash adı verilen ölçü birimi kullanılır. Hash oranının hızıyla kazanılan para doğru orantılıdır. Bazı ülkelerin Şekil 11'de Bitcoin hash oranlarının dağılımı verilmiştir (World Population Review, 2020). En çok Bitcoin üreten ülkeler arasında ilk sırada ABD bulunurken Çin'in yasaklarıyla avantaj sağlayan Kazakistan 2.sıradadır onu hemen takip eden ise Rusya'dır. 2021 yılının Eylül ayında El Salvador Bitcoin'i resmi para birimi olarak kabul etmiş ve Bitcoin madenciliği için gerekli olan enerjiyi yanardağları kullanarak elde etmeyi planladığını açıkladı (İçözü,2022)

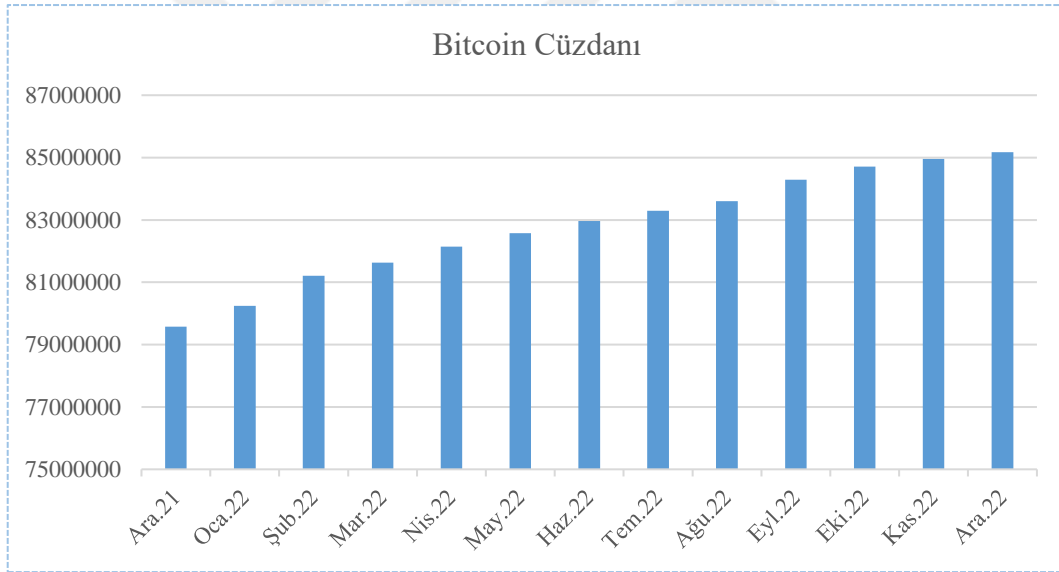
4.3.3. Bitcoin Cüzdanı

Bitcoin cüzdanları en basit haliyle kripto paraların saklandığı özel anahtarların muhafaza edildiği dijital bir cüzdandır. Bitcoin para birimine sahip olan üyeler yapacakları transfer işlemlerini

bakiyelerini takip etmek için bu cüzdanı kullanırlar (Dwyer,2015:84). Bitcoin cüzdan uygulamasına üye olur olmaz özel anahtarlı şifreler ve adreslere sahip olunabilir (Çarkaroğlu,2016).

Tüm coinler her cüzdanı desteklemediği için genel olarak Bitcoin'e yatırım yapılması tercih edilir (İnci, Alper:173). Bitcoin'de her karşılıklı işlem yapıldığında ortak anahtarı belirten bir "adres" olmalıdır. Bu adres sayesinde karşı tarafın bakiyesini ve işlemlerini takip edebilir ve işlemlerin doğru olup olmadığı kontrol edilebilir. Bitcoin'i karşı tarafa göndermek isteyen kişi alıcının adresine yani genel anahtarına yollar. Gönderici bu genel anahtarı kullanarak özel anahtar şifresine ulaşır. Bu işlemle gönderici onaylanır alıcının adresi artık bilinir. Bu özel anahtar ile transfer yapılabilir. Söz konusu olan cüzdan genel ve özel anahtarın kaydını tutar. Eğer kullanıcının bilgisayarı hacklenirse özel anahtar şifresine ulaşırsa kişi Bitcoin'lerini kaybeder. Hacker başka hesaplara bu anahtarı kullanarak Bitcoin'leri aktarabilir. Kişi bu hackerin genel adresine ulaşsa bile hackerin özel anahtarını bilmediğinden işlemleri geri alamaz. Yalnız bu sadece hackerin değil herhangi bir kullanıcın rastgele anahtar denemesiyle de yapabileceği bir işlemdir (Dwyer,2015:84). Söz konusu cüzdanların saklanması için web tabanlı bazı cüzdan servisleri bulunmaktadır ama bu servisi işleten kurumlarında birçok hırsızlığa maruz kaldığı ve müşterilerin Bitcoin'lerini çaldığı belirtilmiştir (Çarkaroğlu,2016).

Günümüzde blok zinciri cüzdanı kullananların sayısını gösteren Şekil 12 incelendiğinde Aralık 2022 yılı itibariyle 85milyonu aşmış durumdadır.

Şekil 11. Günümüzde Bitcoin cüzdanı kullananların sayısı (Blockchain.com)

Bitcoin cüzdan sayısı ülkeden ülkeye göre değişmektedir. 2020 yılında Türkiye dünya çapında 55. ülkeyle karşılaştırıldığında kripto para birimini benimseyenler arasında il 10'da yerini almıştır.

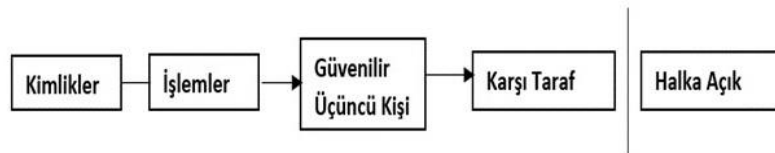
4.3.4. Bitcoin'in Avantajları ve Dezavantajları

Günümüzde dijital ortamdan ödeme işlemlerinin kolaylaşması ve Bitcoin'e olan talebin artmasıyla Bitcoin'in avantajları kadar dezavantajlarına da dikkat çekilmiştir. Şöyle ki blok zinciri gibi yeni teknolojiler diğer yöntemler için rakip haline gelmiştir. Güvenilir, hızlı ve kolay işlemlerinin korunması için protokolünü koruması istikrarını koruması gerekir.

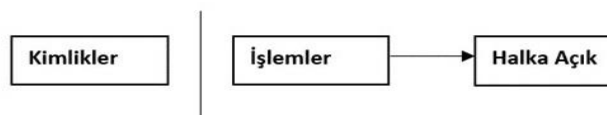
4.3.4.1. Bitcoin'in Avantajları

Gün geçtikçe Bitcoin'in popülerliği artıyor birçok kişi veya kurum sanal ortamda işlemlerini gerçekleştirmek için Bitcoin'i tercih ediyor. İşlem hacmi piyasa fiyatı gibi artmalara sebep olan Bitcoin'in kullanımının avantajlarını inceleyecek olursak;

- Üçüncü Bir Şahsın Müdahale Olamayışı: Bitcoin yapı olarak merkezi olmayan bir sisteme sahip olduğu için merkezi bir otorite tarafından müdahale edilemez kişinin sahip olduğu fona el koyamaz (Westhuizen,2017:71). Sadece alıcı ve satıcı arasında gerçekleşen bu işlemler, herhangi bir otoritenin müdahalesi olmadan eşler arası ağ sistemince yapılır (Aghalibayli, 2019:20). Uluslararası yapılacak büyük miktarda bir transfer işlemini normal bir bankadan müdahale yapılmadan geçmesi mümkün olmaz ancak Bitcoin'de böyle bir müdahale söz konusu değildir (Westhuizen,2017:71).
- Minimum Maliyetli İşlemler: Bitcoin'i kullanmanın diğer avantajı da işlem maliyetlerinin minimum olmasıdır (Aghalibayli, 2019:20). Bunun nedeni ise üçüncü bir tarafın komisyon almayan ve merkezi olmayan bir sistemin olmasıdır. Birçok kuruluş bu sebeple yapacakları büyük yardımları Bitcoin üzerinden yapmayı planlıyor (Westhuizen,2017:71). Ayrıca merkezi sistemle yönetilmemesi vergi olmamasını da sağlıyor bu da kişilerin bu sisteme yönelmesine teşvik ediyor. ABD gibi bazı ülkeler Bitcoin üzerine vergilendirme uygulamak için çalışmalar yapıyor. Bunun yanında İngiltere de İngiliz Vergi Kuralları adı altında Bitcoin'e KDV sistemini getirmeyi amaçlıyor.
- Anonimlik Sistemi: Bitcoin'in en büyük avantajlarından biri kullanıcıların hesap açarken kimliklerini gizleyebilmeleridir. Kullanıcıların kimlikleri yerine işlem yapabilmeleri için özel anahtarları vardır. Bu nedenle kullanıcılar kimlikleri ile değil Bitcoin'in onlara verdiği adres ile tanınırlar (Westhuizen,2017:71). Kullanıcılar adreslerini açık hale getirirler bile Bitcoin'in gizlilik sistemini etkilemez çünkü 10 dakika içinde yeni bir cüzdan adresi alınabilir. Aşağıdaki şekillerde Şekil 13 ve Şekil 14 de geleneksel ve yeni model gösterilmiştir. Şekil 13'de geleneksel modelde anonim olmadan kişinin gerçek kimliğiyle aracı taraflar ile işlemler yapılır. Kişinin bilgileri açık olduğundan bir başkası bu kimlik bilgilerine ulaşabilir. Şekil 14'de ise yeni modelde anonim kimlikler ile sadece taraflar arasında 3. Kişiler aracı olmadan işlemler yapılır. İşlemler halka açık olsa da yalnızca işlem yapıldığı bellidir. Kişinin kimliği ne kadarlık bir tutarda işlem yaptığı belli değildir.

Şekil 12. Geleneksel model

Şekil 13. Yeni Model

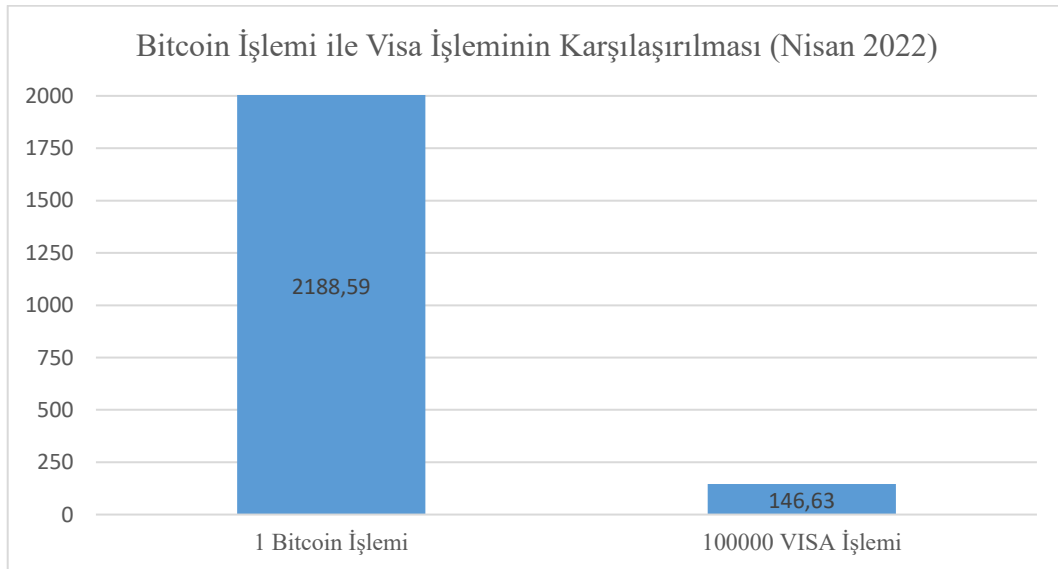
- Bitcoin'in güvenilir olması: Kullanıcıların Bitcoinleri özel gizli şifreli anahtarlar ile Bitcoin cüzdanlarında saklanır. Bu gizli şifreli anahtarlar kişiye özeldir ve başkasının erişimi zordur.

Cüzdanlar özel algoritmalar ile korunur tarafların işlemleri yapması için düzenlenmiştir. Böylelikle taraflar güvenle işlemlerini özel şifreler yardımıyla yapabilirler (Aghalibayli, 2019:20).

- Enflasyondan Etkilenmemesi: Bir ekonomide enflasyonun artması mal ve hizmet fiyatlarını artırarak para biriminin değer kaybetmesidir. Enflasyonu hükümet ve merkez bankası kurumu çeşitli politikalarla kontrol altında tutmaya çalışır. Bitcoin’de geleneksel paradan farklı olarak merkezi sistem tarafından müdahale edilmediği için enflasyon oranını madenciler kamuya açık halde sunarak belirler. Bu sebeple Bitcoin yüksek enflasyon oranlarıyla karşılaşmaz (Aghalibayli, 2019:20).

4.3.4.2. Bitcoin’in Dezavantajları

Çok Fazla Enerji Tüketimi Olması: Madencilik sisteminde bloklarda oluşabilecek güvenlik tehditlerinin önlenmesi için çok fazla programlama kaynağı ve bunun içinde çok fazla enerji tüketimi gerekmektedir. Ayrıca Bitcoin işlem süreci diğer kredi kartlarını kullanmaktan yaklaşık 5bin kat daha fazla enerji harcar. Bu tüketimi azaltmak için Bitcoin’in daha yararlı olmasını yenilikçi teknolojilerle sağlanabilir (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:175). Yapılan bir araştırmaya göre hem Bitcoin in hem de Bitcoin Cash in şimdiye kadar harcadığı enerji göz önüne alındığında Bitcoin için yapılan bir işlemde harcanan enerji ile VISA kartı için harcanan enerji arasında yüzbinlerce kat enerji farkı bulunmaktadır. Bitcoin madenciliği için çok fazla enerji harcanması gerekir. Bitcoin arz sınırına yaklaştıkça yapılan işlemlerin artışından dolayı harcanan enerji de doğrusal olarak artmaktadır. Örneğin 2010’da dolaşımdaki Bitcoin oranı daha az olduğundan 2022’den daha az enerji harcanıyordu. Şekil 15’de 2022 Nisan ayından itibaren yapılan karşılaştırmada yüz binlik VISA işlemi ile karşılaştırıldığında 2041,96 Kilowatt-saatlik fark vardır (Best,2022).

Şekil 14. 2022 Nisan İtibariyle Visa'ya kıyasla işlem başına Bitcoin ortalama enerji tüketimi

İşlemlerin Geri Döndürülememesi: Bitcoin yapısından dolayı anonimdir bu özelliğinden dolayı işlemler geri alınamaz ve yanlış hesaba gönderilen ödemeler geri iade edilmez. Bitcoin sisteminde araçlar olmadığı için kullanıcılar işlemleri yaparken çok dikkatli olmaları gerekir. ASIC ve ACCC gibi kurumlar bu konuda kullanıcılar için çalışmalar yapmaktadır (Westhuizen,2017:75).

Suç Faaliyetlerine Cazip Olması: Bitcoin'in anonim yapısı ve üçüncü bir şahıs tarafından denetiminin olmaması suçluların ödeme işlemlerini yapması için çok elverişli bir sistem haline gelmiştir. Bu suçlara siber suçlar, vergi kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklama gibi suçlar örnek verilebilir (Aghalibayli, 2019:20). Bu suçlarla ilgili ilk skandal, Silk Road isimli siteden yüklü bir uyuşturucu ticaretinin döndüğü ve bundan çok büyük bir kara para geliri elde edildiği tespit edilen operasyondur. Yetkililer tarafından yapılan çalışmalar sonucu site 2013'te kapatılmıştır.

Bitcoin'in Anlaşılabilmesi ve Güvensizliği: Bitcoin'in kullanım alanlarıyla alakalı bilgi yetersizliği ve merkezi otoritelerin denetleyip yasalar çerçevesinde kurallarının olmayışı insanlarda güvensizlik oluşturmaktadır. Genellikle ödeme kolaylığından dolayı bu sistemi seçen işletmeler büyük kazançlı işletmelerdir. Bu tür işletmeler ödeme yöntemi olarak Bitcoin'i kabul ederler ancak bu ödeme sistemine yabancı olan müşteriler bu konuda bilinçlenmek zorundadır (Westhuizen,2017:75). Bitcoin'e ön yargıyla yaklaşılmasının bir sebebi de kullanıcı kimliklerinin anonim olması bir sıkıntı çıktığında ispatının zor olmasıdır (Zmaznev,2018:9). Bu sebeple bankacılık sektörüne olan talep daha fazladır. Çünkü Bitcoin çoğu yerde ödeme aracı olarak kabul edilse de daha çok yatırım amaçlı kullanılan bir sistemdir.

Bitcoin Fiyat Piyasasının Dalgalı Olması: Bitcoin'in piyasa değeri ani ve talebe göre sürekli değişiklik göstermektedir. Öyle ki alınan bir ürün örneğin 5bin dolardan 10bin dolara çıkabilir. Alınan bir ürünün geri iadesinde geri ödeme işleminde karışıklığa yol açabilir (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:170). Bu durum çoğu yatırımcılar ve kullanıcılar için büyük zarara uğrattırıyor ve piyasadan çekilmeler oluşuyor (Aghalibayli, 2019:20).

Tüm bu sonuçlara bakıldığında paranın ödeme aracı olarak kabul edilmesi yasalar açısından sorun olup olmayacağını zaman ve alınan tedbirler gösterecektir.

4.3.5. Bitcoin'in Geleneksel Para Birimlerinden Farkı

Bitcoin sistemi merkezi otoriteler tarafından denetlenmeyen bir sistemdir. Geleneksel para sisteminde merkez bankası veya yetkili kurumlarca denetlenir.

Bitcoin işlemlerinde aracı bir kişi yoktur. İşlemler alıcı ve satıcı arasında güven ilişkisine bağlıdır. Geleneksel sistemde aracılar vardır üstelik aracı masrafı da yüksektir fakat bir sıkıntı olduğunda aracılar olduğu için çıkabilecek sıkıntının düzeltilmesi açısından daha güvenlidir (Çarkacıoğlu, 2016:15-17).

Bitcoin sisteminde hesabında olan para kullanıcının parasını temsil eder. Gelenekte ise para biriminde paralar bankadadır ve bankanın kişiye olan borcunu temsil eder. Geleneksel sistemde hesapları kontrol edebilen bir mekanizma varken Bitcoin sisteminde hesaplara kimse karışamaz el koyamaz müdahale edemez.

Geleneksel sistemde para piyasasını etkileyecek şekilde devlet para arzıyla karar alabilir. Bitcoin'de dışarıdan müdahale olmadığı için yüksek enflasyonlar oluşmaz.

Bitcoin'de yapılan işlemler anonim kimlikler ile yapılır. Üye olunduğu zaman verilen adreslerle bağlantılar kurulur. Geleneksel sistemde anonimlik söz konusu değildir. Hesaplar kontrollü bir şekilde gerçek kimlikler ile yapılır.

Bitcoin'de yapılan işlemler hızlı ve herkese açıktır. Bir kişinin yaptığı işlem herkes tarafından ağ sisteminden takip edilebilir. Fakat yalnızca işlem yaptığı gözükmür içeriği ne kadar olduğu belli olmaz.

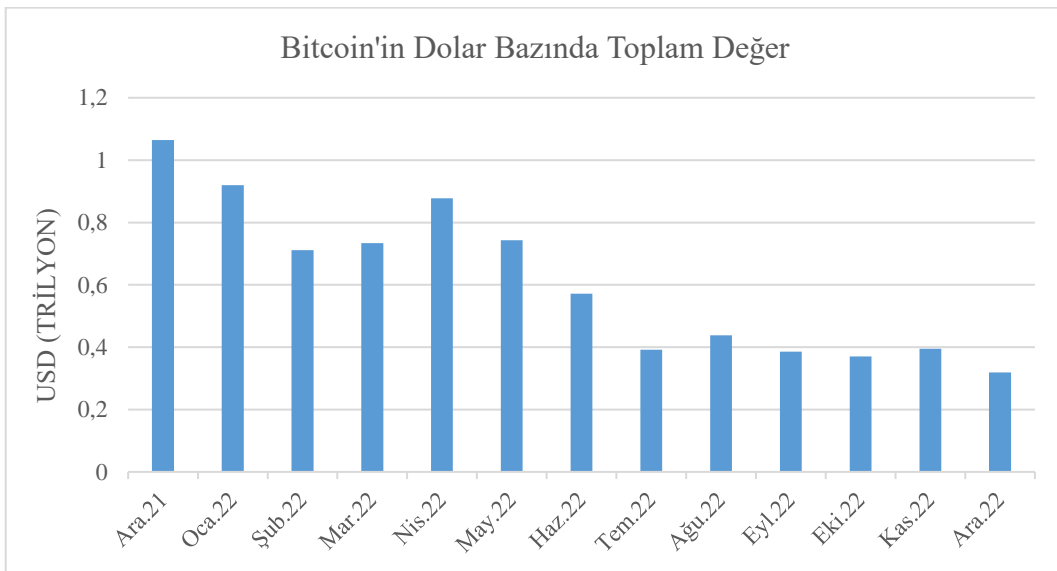
Bitcoin sisteminde yapılan en eski işlemler bile blok zincirine kaydedilir. Geleneksel para da böyle bir şey yoktur. Geçmiş işlemler kaydedilmez.

Bitcoin’de yapılan işlemler hiçbir müdahale yapılmadan izin alınmadan gerçekleştirilir ve madenciler tarafından onaylanıp bloğa kaydedildikten sonra hiçbir şekilde geri alınamaz. Geleneksel sistemde araçlar tarafından işlemler geri alınabilir ve yapılan işlemlerin kontrol edilerek yapılması gerekir.

Bitcoin sisteminde işlemler algoritmalar ile korunur cüzdanlar hacklenmediği sürece hesaplarda güvenlik sıkıntısı olmaz.

4.3.6. Bitcoin’in Geleceği

2008 yılında kurulan Bitcoin o günden bugüne hızla büyümüştür. Bitcoin’e bu kadar rağbet olmasının sebebi işlemlerin hızlı ve güvenilir olmasının yanında kimlik zorunluluğunun olmaması, yasal olmayan faaliyetlere elverişli olması da etkilidir. Bununla ilgili yapılan düzenlemeler Bitcoin’in rahat kullanılmasını engellemeden kişilerin haklarına müdahale edilmeden yapılmalıdır (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:170). Her geçen gün bir öncekine göre daha zorlaşan denklemler ile yaklaşık 10 dakikada bir 25 Bitcoin üretildiği tahmin edilmektedir. Uzmanlar bu hızla devam ederse arz sınırı 21 milyon olan Bitcoin’e 2140 yılına kadar ulaşılacağı görüşündedirler (Tüfek,2017). Kişilerin bilgilerinin gizli tutulması ve Bitcoin arzının 21 milyonla sınırlı tutulması ve bu sistemde birçok suçun işlenmesiyle sistemin ileriki zamanlarda ki geleceğiyle ilgili dünyada birçok farklı görüş vardır. Bitcoin’e alternatif farklı bir kripto para oluşturulursa bir nebze çözüm olabilir görüşündeler (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:170). Birçok ülke ve finans piyasasında önde gelen kurumlar yeni kripto paralar oluşturmak için çalışmalar yapmaktadırlar (Seyithanoğlu,2019:32). Birçok farklı görüşe rağmen ortak bir görüş var ki oda Bitcoin geleceğin sistemlerine hâkim olacaktır ve bunun için uluslararası kuruluşlar ortak bir iş birliğine girmektedir (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:170).

Şekil 15. Bitcoin'in dolaşımdaki toplam USD değeri (Blockchain.com)

Şekil 16’ da Bitcoin’in 1 yıl içerisindeki dolaşımda olan toplam Amerikan Doları değeri 2021 Aralık ayında 1.06 Trilyon değeri olan Bitcoin’in 2022 Aralık ayında ise 0,318 Trilyon değerinde olduğu gösterilmektedir.

4.3.7. Bitcoin'in Türkiye'de ve Uluslararası Alanda Yasal Statüsü

Günümüzde kripto para birimi işlemlerin düşük maliyetli ve transfer işlemlerinin hızlı olması açısından kullanım alanı çok yaygındır. Fakat merkezi bir otorite tarafından denetiminin olmayışı sebebiyle birçok ülkede yasalarca kabul edilmemiş yasal bakımdan düzenleme yapılmamıştır. Buna rağmen birçok ülkenin internet işlemlerinde vazgeçilmez hale gelmiştir ve ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Birçok ülkede yasal olarak kabul edilmemesinin yanında pek çok ülke yasal ödeme aracı olarak kabul etmektedir. Yine birçok ülkede geleneksel paraya olumsuz etkileri olur mu yasal kabul edilebilir mi dolandırıcılık yapılması için sistem elverişli midir gibi sorular halen tartışılmakta ve çözüme kavuşulamamaktadır (Aksoy,2018).

Birçok ülkede Bitcoin'in yapısı gereği merkezi olmayışı denetim ve yasal düzenlemenin olmayışı ve en önemlisi anonim olarak işlem yapılabilmesi bakımından Bitcoin tercih edilmektedir. Yasal yaptırımı olmadığı için vergilendirme dolayısıyla hükümetlerin ek kazançları olmamaktadır. Bu sebeple de Bitcoin sistemine yasal düzenlemeler getirmeye çalışılmaktadır. Ancak kripto para birimlerinin yapısından dolayı çevrimiçi olmaları, tek bir ülkeyle sınırlı olmaması ve uluslararası alanda kullanılabilir olmasından dolayı ülkelerin ortak bir yasal düzenleme getirmeleri gereklidir. Her ülkenin kendi yasal düzenlemeleri olduğu için ülkelerin ortak bir iş birliğinde olmaları gereklidir. Bu sebeple ülkelerin bu yeni dönem para birimlerine karşı dikkat etmesi gereken hususlar şunlardır (Üzer,2017).

- Uyarılar: Hükümetler kripto paraları kesin yasaklar getirmek yerine sistemi kullananların yaşayabileceği risklere karşı onları uyarırlar.
- Kuruluşların Özel Olarak Düzenlenmesi: Geleneksel para sisteminin ve kripto para sisteminin arasında sağlıklı bir geçişin olması için hükümetlerin bununla ilgili özel kuruluşlara düzenlemeler getirmelidir. Bu özel kuruluşlara kripto para biriminin kullanımına yönelik verilen hizmetler örnek verilebilir.
- Mevcut Düzenlemelerin Yorumlanması: Hükümetler mevcut olan geleneksel sistem için olan hukuki düzeni yeni sisteme göre uyarlayabilir kuralları ona göre genişletebilirler. Örnek verecek olursak bazı hükümetler vergi sistemlerini yeni sanal para birimleri işlemlerine düzenleme kararı aldılar. Ayrıca ülkeler kara para aklamayı engellenmesi için yapılan uygulamaların bu kripto para sistemini kullanan üyeler için koruyucu düzenlemeler yapmayı amaçlamıştır. Bu uygulamalarda yasa dışı işlemler ile kara para aklayanları tespit etmek ve diğer illegal işler için alınması gereken tedbirlerin uluslararası iş birliğiyle olacağını içermektedir.
- Yasaklama: Her hükümetin kuralları düzenlemeleri farklı olduğundan isterse yasaklayabilir. Bu yasak yalnız sanal para birimlerin yasaklanması anlamına gelmez bu paraların takasını ve satışlarının da yapılmasının yasaklanması anlamına gelir (Üzer,2017).

Bu maddeler ile birlikte ayrıca hala da ülkelerde Bitcoin'in ödeme aracı olarak kabul edilmeli mi edilmemeli mi sorusu tartışılmaktadır (Yıldırım,2019:273). Her ülkenin Bitcoin'e bakış açısı farklıdır bu fark yasalarına politikalarına manevi yaklaşımlarına göre değişiklik gösterir. Ülkelerin kripto para birimine yönelik ortak bir yasal düzenleme getirilemeyeceği için her ülke kendi yasal düzenlemesini yapmaktadır. Kimi ülkeler kripto para birimlerinin ödeme aracı olarak kabul ederken kimi ülkeler değişim aracı olarak kabul etmektedir. Bazı ülkeler ise tamamen tanımadıklarını yasalarında belirtmiştir. Kripto paralara çekimsizliğin en büyük sebebi de yasa dışı işlemlere müsait olmasıdır. Çoğu ülkelerde bu konuda uyarılar ve raporlar yayınlamıştır (Hoş,2019). En çok işlenen suçlar arasında olan kara para aklama ve terörizmin finansmanında Bitcoin işlemlerinden

yapıldığı ileri sürülmesiyle birlikte ülkelerin bazıları hem kripto para hem kara para adına ortak kararlar almışlardır. Yukarıda bahsettiğimiz yaklaşımlar ile ilgili bazı ülkelerin Kripto paraların düzenlemesi ile ilgili yaptıkları düzenlemeler Tablo 4’ te gösterimi bu şekildedir:

Tablo 4. Dünyada Kripto Para Birimine Yönelik Yapılan Düzenlemeler (Yıldırım, 2019:273)

Kripto Para Birimine Vergi ile Düzenleme Getiren Ülkeler	Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Yönelik Düzenleme Yapan Ülkeler ve Bölgeler	Hem Vergi Hem Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Yönelik Düzenleme Yapan Ülkeler
Almanya	Arjantin,	Avustralya
Amerika Birleşik Devletleri	Avustralya	Amerika Birleşik Devletleri
Avustralya	Avusturya	Almanya
Barbados	Belçika	İsviçre
Belarus	Brezilya	İtalya
Bermuda	Kanada	Hong Kong
Birleşik Krallık (İngiltere)	Çin	Hindistan
Cayman Adaları	Danimarka	Hollanda
El Salvador	Avrupa Komisyonu	
Finlandiya	Finlandiya	
Guatemala (Antigua)	Fransa	
Hindistan	Almanya	
Hollanda	Yunanistan	
Hong Kong	Körfez İş Birliği Konseyi	
İsviçre	Hong Kong-Çin	
Kanada	İzlanda,	
İtalya	Hindistan	
Malezya	İrlanda,	
Slovenya	İsrail	
Portekiz	Japonya	
Porto Riko	İtalya	
Singapur	Lüksemburg	
	İsveç	
	İsviçre	
	Norveç	
	Birleşik Krallık	
	Amerika Birleşik Devletleri	
	Güney Afrika	
	Türkiye	
	Kore Cumhuriyeti	
	Malezya	
	Hollanda Krallığı	
	Suudi Arabistan	
	İspanya	
	Singapur	
	Rusya Federasyonu	
	Meksika	
	Yeni Zelanda	
	Portekiz	

Uluslararası alanda birçok ülkede kullanımı yaygınlaşsa da Bitcoin’in riskleri bakımından tam olarak benimseyemeyen ülkelerin aldığı tedbirler neticesinde ABD, Almanya, Kanada, İtalya gibi ülkeler vergilendirme getirerek kontrol altına almaya çalışmıştır (Akbulak, Y, 2022). Ayrıca ABD Kanada gibi büyük ülkeler kripto para birimine desteklediği yönünde bir tutum sergilemekte ve kara para aklama da ve terörizmin finansmanının önlenmesinde de katkıda bulunmaktadır. Aşağıda bazı ülkelerin getirdikleri yasal düzenlemelere yönelik kararları incelenmiştir. Bunlar aşağıdaki başlıklarda verilmiştir (Tanrıverdi, B:2022).

4.3.7.1. ABD'nin Kripto Para Birimine Yaklaşımı

Kripto birimine karşı ülkede farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri Amerika Birleşik Devletleri'nde gelir idaresine ait faaliyet gösteren bir kurum olan (Internal Revenue Service) IRS göre kripto para herhangi bir yasal bir yaptırım yoktur ve Bitcoin'i de içeren değişim aracı yani takas özelliği gösteren dijital parayı temsil eden bir birimdir. Ayrıca FinCEN (Amerikan Mali Suçları Soruşturma Ağı) 2013 yılında bu sanal para biriminin düzenlenmesinin Banka Gizliliği Yasası'nın (BSA) kapsamında olduğunu ve kapsam gereği bu işlemlerin yapılabilmesi için kayıt yapılmasını belirten bir kılavuz yayınlamıştır.

ABD'de eyaletlere göre kripto para biriminin kabulünde farklı kabul etmeler bulunmasına karşın ABD Emtia Vadeli İşlemler Ticaret Komisyonu (CFTC) tarafından Bitcoin emtia para olarak kabul edilmiştir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde menkul kıymetler ve borsaları denetleyen bir kurum olan SEC'e birçok yatırımcı Bitcoin tabanlı bir borsa yatırım fonu (EFT) oluşturmak için başvurularda bulunuyor. SEC birçok yatırımcıyı reddetmiş ancak bazı yatırımcılarını ileriki zamanlarda değerlendirebileceğini açıklamıştır (Sakmar, Ö:2019). Bitcoin madenciliğine de SEC tarafından belirtilen kurallar çerçevesinde izin veriliyor. Bunun yanında ülke girişinde kişilere sahip oldukları kripto para birimleri eğer 10000 dolardan fazlaysa bunu belirtmeleri gerekmektedir ayrıca Bitcoin yatırımcıları için özel vizelerin yapılması çalışmalar arasındadır.

4.3.7.2. Almanya'nın Kripto Para Birimine Yaklaşımı

Almanya Maliye Bakanlığı tarafından Bitcoin'i özel para ve finansal bir araç olarak ele almaktadır. Emtia para olarak başka malla değiştirilebilen para değil devlet tarafından desteklenen para olan Fiat para işlemleri olarak kabul edilir. Bitcoin'in yasal olarak kabul edildiği ülkede vergilendirilmesi için yapılan yasal tanıma göre Bitcoin in alım satım işlemleri için başlangıç olarak bir vergilendirme yapılı fakat Bitcoin yatırımları için bir vergilendirme söz konusu değildir.

4.3.7.3. Çin'in Kripto Para Birimine Yaklaşımı

2021 yılında kripto para birimleriyle yapılan ticareti ve madenciliği yasaklayan Çin bu hareketiyle birçok kişinin elden kripto çıkartmaya çalışmasıyla piyasada büyük bir hareketlenmesine yol açtı. Çin bu yasaklamasının ardından kendi dijital parası olan e-yuanı çıkardı ve kullanımını arttırmak için stratejiler yaptı.

Amerika'da blok zincir analizi yapan Chainalysis adlı firmanın sunduğu rapora göre Çin, kripto para birimini yasaklamasına rağmen hala en çok kripto para birimini kullanan ülke arasında yer almaktadır. Çinin ilk 10 da yer aldığı listede ilk sırada Vietnam bulunurken Türkiye 12.sırada yer almaktadır. Liste belirlenirken dikkat edilen kriterlerden biri eşler arası transferlerin benimsenmesinin payıdır. Buna örnek olarak nüfus bakımından yapılan harcama karşılaştırılarak yapılan listede Hindistan bu kriterler açısından ilk sıralarda yer alırken bu listede eşler arası transfer bakımından zayıf olması onu listede 4.sırada bırakmıştır. Böylelikle bu kriterle kripto para birimlerinin yalnız değer saklama olarak değil aynı zamanda takas aracı olarak da kabul edilmesini gösteriyor (Caymaz, G:2022).

4.3.7.4. Kazakistan'ın Kripto Para Birimine Yaklaşımı

Çinin kripto para birimlerini yasaklanmasının ardından komşu ülke olan Kazakistan ve Rusya'ya madenciler geçiş yapmaya başladı. Çinin koyduğu yasaklara ek olarak ucuz elektrik ve

vergilerin düşük olması açısında kripto kullanımında Kazakistan'da artış olmuştur. Ardından Rusya'da çıkan karışıklıktan dolayı Rus vatandaşlarının Kazakistan'a girmesiyle birlikte ABD Hazine Bakanlığı'nın yaptığı yaptırım açıklamalarından sonra Kazakistan bankası olan Halyk Bank, Rusya'nın Mir ödeme kartlarının kullanımını askıya almıştır. Bu nedenle Rusya vatandaşlarının ellerinde olan varlıkları nakit paraya çevirebilmeleri için kripto para birimine yönelmiş ve böylelikle kripto para biriminden nakde çevrilmesi için çalışmalara başlanmışlardır (Kulaksız, İ:2022).

4.3.7.5. Türkiye'nin Kripto Para Birimine Yaklaşımı

Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanununa dayanarak Merkez Bankasının duyurduğu 16 Nisan 2021 yılında resmî gazetede yayımlanan yönetmeliğin amacı ödeme aracı olarak kripto para birimlerinin kullanılmamasına ödeme hizmetlerinde ve elektronik para işlemlerinde kripto varlıkların kullanılmasının yasaklanması belirlenmiştir (Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik,2021).

Yayımlanan yönetmeliğe göre ödeme aracı olarak kabul edilmemesinin yanında elektronik para kuruluşlarının yapılan kripto alım satım işlemleri için hizmet sunan kurumlara da fon aktarımı için aracılık etmesi yasaklanmıştır. Bu kurumların kullanımı haricinde madencilik ile kripto borsalarını kullanma ve Bitcoin cüzdanı kullanımı yasaklanmamıştır. Bitcoin cüzdanının kullanımının yasaklanması veya müdahalesi devlet eliyle pek mümkün sayılmaz. Ülkemizde bulunan Kripto borsalarının çoğunluğu Türkiye Ticaret Sicili 'ne kayıtlı şirketlerden oluşmaktadır. Bu sebeple devlet müdahale edilip denetlenmesi mümkünken aynı zamanda tamamen yasaklama da getirebilir (Tanrıverdi, B:2022).

Türkiye'ye baktığımızda Bitcoin'i net olarak kabul eden bir yasa olmadığı gibi kesin olarak reddeden bir yasa veya açıklama da bulunmadığından dolayı "teşebbüs hürriyeti" ilkesi doğrultusunda kanunda yaptırımı net bir şekilde belirtilmediği için müdahalenin yapılamayacağını anlamına gelir (Sarıkatipoğlu vd., 2015). Fakat tespit edilen herhangi bir usulsüzlük tespit edilirse müdahalesi yapılabilir. Örneğin ICO, Türkiye'de projelerini sunabilmekte ve yapılması olası bir usulsüzlük durumunda yetkili mercilere şikâyet edilebilmektedir. O yüzden öncelikle yatırım yapacak ICO' in bu şartları bilerek güvenilir bir şekilde işlem yapması gerekir ve "Road Map" adı verilen projelerin faaliyet çizelgelerine uymak zorundadır (Tetik, Öner,2020:23). Türkiye'de yasal olmasıyla ilgili bir mevzuatın olmayışı aslında ülkenin gelir kaynağı bakımından zararlıdır. Çünkü yasa olmaması demek bir vergilendirme olmaması demektir. Bu sebeple hukuksal bir düzenleme yapılmasının bir nedeni de Bitcoin işlemlerinden alınacak vergilerin düzenlenmesi amacıyla (Turan,2018:3).

Türkiye'de 2017 yılında ilk defa TCMB tarafından kripto paraları ve etkilerini incelemek adına bir çalışma grubunu rapor çıkarması için görevlendirilmiştir. 2018 de ise blok zinciri ve kripto para birimleri ile ilgili 'Blockchain ve Bitcoin Conference Turkey' adıyla uzmanların toplandığı bir konferans gerçekleşmiştir. Konferansta geçen ana konular blok zincirinin önemi ve farklı alanlarda kullanılmasının nasıl olabileceği, kripto paranın dünya ekonomisinde ki yeri Türkiye de ne gibi düzenlemelerin yapılacağı hakkındaydı (Tetik, Öner,2020:23).

Geleneksel ödeme araçlarının yanında yeni alternatif ödeme araçlarının gelişmesiyle ülkeler bununla ilgili yasal düzenlemelere ihtiyaç duymuştur. Türkiye de bu konuyla ilgili 20 Haziran 2013 de kabul edilip 27 Haziran 2013 tarihinde Resmî gazetede "Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun" yayınlanmıştır. Daha sonra yapılan açıklamalarda "herhangi bir özel ve kamu kuruluşu tarafından ihracı olmayan ve belli

bir otorite tarafından güvencesi sağlanmayan bir sanal para sınıfına giren Bitcoin, işleyişi yönünden de kanunda elektronik para birimi olarak değerlendirilemediği için hukuksal olarak bir denetim ve müdahalesi söz konusu mümkün görülmemektedir” şeklindedir. Günümüzde sanal para kullanımının bu kadar yaygın olmasına karşın hala Bitcoin yatırımcılarını ve kullanıcılarını koruyacak bir yasanın olmaması hukuksal açıdan korunmadığını gösterir (Aslantaş Ateş, 2016).

2013 yılında yayınlanan kanun ile birlikte sanal para üretiminin yapılması için gerekli koşullar sunulmuş fakat gözetim ve denetimi Merkez Bankası'na bırakılmıştır. Şirketlerde sanal para ödemeleri için yapılan standart koşulda tüm ödemelerde aracı olabilmek için 2 000 000 TL, faturaların ödenebileceği bir merkez için en az 1 000 000 TL sermayeye sahip anonim bir şirket kurulması gerekiyor. Ayrıca bir şirketin sanal para kuruluşu olarak işlem yapabilmesi için en az 5 000 000 TL ödenmiş sermayesi olmak zorundadır (Bilir ve Çay, 2016).

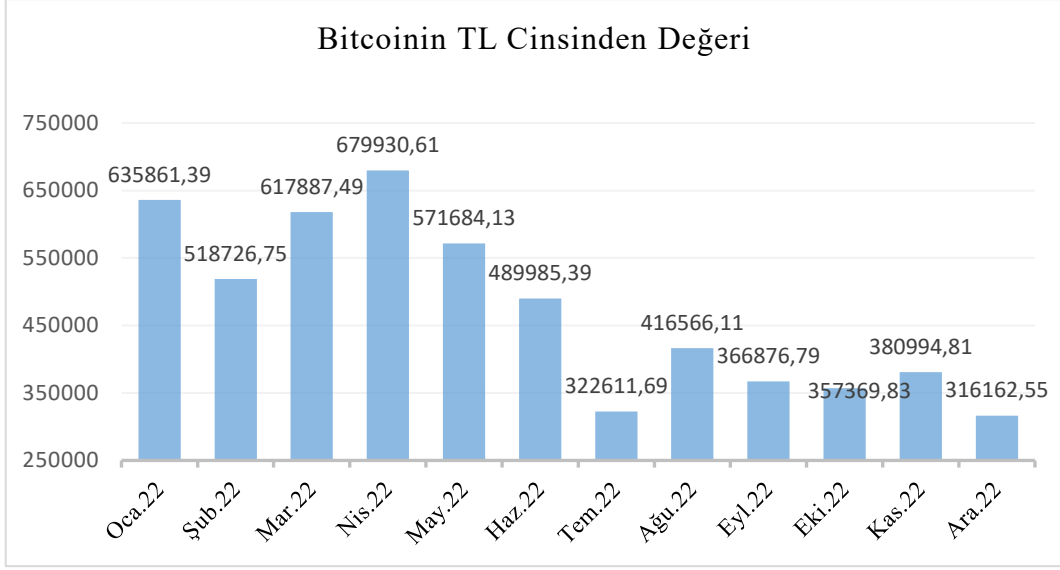
Günümüzde Türkiye’de TL ile alış-veriş yapılmasına olanak sağlayan 3 Bitcoin borsası mevcuttur. Bunlardan ilki BTCTürk KKTC’de uygulamaya koyulmuş ve Türkiye’de Bitcoin alım satımı yapılan ilk platformdur. KKTC’de kurulmasında Türkiye’de henüz bir düzenlemenin olmayışı sebebiyledir. Bir süre sonra Koinim ve Takascoin siteleri de eklenmiş fakat kısa süre sonra Takascoin kapatılmıştır (Tetik, Öner,2020:23). Türkiye’de şu an da mevcut olan 40 adet kripto borsası vardır. Bu borsalardan en çok kullanılanlar ise Binance, Huobi Global, Coinbase Pro, Kraken, KuCoin, Bitfinex, Bithumb, Gate.io, Bitstamp, Binance.US dir (Mynet,2021).

Türkiye’de ilk kripto ATM si İstanbul’da açılmıştır ayrıca artık tüm bankalardan kripto paraları alım satımı yapma imkânı vardır. Şu an ülkemizde toplamda 9 adet Bitcoin ATM’si bulunmaktadır. Ayrıyeten birçok firma çalışanlarına ödemelerini kripto para üzerinden yapmaya başlamıştır.

Ülkemizde artık hemen hemen her alanda giderek artan kripto para birimiyle alışverişin yapılabilmesi ekonomiye ne gibi etkilerinin olacağı ve hukuksal açıdan zararların ne gibi önlemler ile kesilebileceği hakkında çözüm arayışları vardır (Tetik, Öner,2020:23). Ülkemizde merkez bankası 2019-2023 yılları arasında olan 11.Kalkınma Planıyla blok zinciri kapsayan dijital merkez bankası parası uygulamaya konulacağı belirtilmiştir. Böylelikle yabancı kaynaklı yatırımcıların teşvik edilmesine ve kaynak arayan girişimciler için çok önemli bir adım olacağı düşünülmüştür. Türkiye’nin yaşadığı ekonomik sıkıntılar da göz önüne alındığında yatırımcıların varlıklarını korumak için bu sistemi kullanmaları Bitcoin yatırım yapma özelliğini de desteklemektedir. Tüm bunların dışında, Türkiye Cumhuriyeti sosyal medya hesabında blok zincir yıldızları ilanı ile bu yeni sistemi yasaklamak değil desteklemek ayak uydurmak durumunda olduğunu gösterir (Yıldız, Avşar,2021:90).

Şekil 16. T.C. Ticaret Bakanlığı Blockchain ilanı

Şekil 17. Bitcoin'in TL cinsinden değeri (Tradingview.com)

Şekil 18'de Bitcoin'in Aralık 2022 tarihinde TL üzerinden değeri 315.758,70 TL'dir. Kasım ayına göre 64 bin TL'lik bir düşüş yaşanmıştır.

Tablo 5. Dünyada Kripto Para Birimine Yönelik Yasak Düzenlemeleri (Tanrıverdi, B., 2022)

Kripto Para Birimlerini Tamamen Yasaklayan Ülkeler	Kripto Para Birimlerini Kısmen Yasaklayan Ülkeler	Kendi Ulusal Dijital Parasını Çıkarılmış veya Çıkarmaya Hazırlanan Ülkeler
Afganistan	Çin	Çin
Pakistan	Hindistan	Japonya
Cezayir	Ekvador	Ekvador
Bolivya	Endonezya	Hollanda
Vietnam	Mısır	Kazakistan
Suudi Arabistan	American Samoa	Rusya
Makedonya	Morocco	
Bangladeş	Zambia	
Katar	Nepal	
Vanuatu		

30 Nisan 2021'de yürürlüğe giren yönetmeliğe göre Türkiye'nin kripto para birimine karşı tutumu mesafeli ülkeler arasında olduğunu göstermiştir. Tablo 5'te belirtilen ülkelerin dışında bazı ülkelerin kripto para birimlerine henüz ne yapacaklarıyla ilgili bir müdahalede bulunmamışlardır. Yasal bir düzenleme olmadığı için de kullanımı açısından bir sakınca yoktur. Kısaca "kararsız ülke" olarak tanımlanan Arnavutluk, Andorra, Arjantin, Barbados, Kolombiya, Fransız Guyanası, Gabon, Jamaika, Ürdün, Kenya, Kosova, Kırgızistan, Malezya, Maldivler, Mauritius, Nijerya, Panama, Paraguay, Peru, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri, Tanzanya, Uruguay örnek olarak verilebilir.

Avrupa Birliği, Bitcoin birimi ile ilgili bir mevzuat çıkarmasa da Bitcoin alım satım işlemleri için başlangıç vergilendirilmesi kabul edilmekte fakat Bitcoin ile normal Fiat para üzerinden yapılan değişiminden KDV alınmamaktadır. Avrupa Birliğine üye olan ülkelerin kendi kripto para birimlerini çıkarmalarına izin verilmese de kripto para borsalarının yasallaşmasında ve düzenlenmelere uyulması adına destek veriliyor. Avrupa Merkez Bankası ise Bitcoin'i merkezi bir sistemi olmayan dönüştürülebilir sanal para birimi olarak tanımlamaktadır.

Özet olarak ülkelerin Bitcoin'in anonimlik özelliği veya diğer riskleri içerdiği için çekimser davranılsa da birçok ülke emtia para veya Fiat para olarak sınıflandırma yapmıştır. Kripto birimlerine yasal bir sınıflandırma yapmayan ülkelerin kriptoju kabul eden ülkeler ile iş birliği yaptığı bu sebeple bir şekilde kripto ile etkileşimde oldukları kabul edilir. Bu sebeple kripto para birimine tamamen yasaklar getirilmeden onun yeni alternatif bir para birimi olabileceği kabul edilmelidir.

4.4. Kripto Para Birimlerinde Düzenleme Yapılmasının Zorlukları

Kripto para birimlerinde regüle edilmesi yani düzenlenmesinde yaşanan zorlukların başında yeni ve alışık olunmayan bir formda olması gelir. Kripto birimlerinin diğer finansal varlıklar ile aynı sınıfta değerlendirilmemesinin nedenlerinden biri kripto para birimlerinin doğuşu ve işleyişini kontrol eden bir merkezi sisteminin olmamasıdır. Bu nedenle kripto para birimleriyle yapılacak bir para ihracı durumunda geleneksel işlemde farklı olarak blok zincir sistemiyle işlem gerçekleştirilmektedir (Shestak vd., 2021: 2). Merkeze bağlı olan sistemlerde oluşan hataların sonuçlarından kurtulmak için alternatif bir seçenek sunsa da hala kripto para birimlerinin sisteminin güvenle işlediğine karşı soru işaretleri devam etmektedir. Merkezi sisteme bağlı olmadan anonim olarak yapılabilecek işlemlerin para transferini eşler arası sistemle yapabilmesi, takip etme ve sınırlandırma getirebilme güçlerinin önünde engel durumdadır. Bu tür oluşabilecek riskleri azaltmak adına kripto para birimlerinde bir regülasyon yapılması için harekete geçilmesi şart olmuştur (Dudley vd., 2019: 59). Düzenleme yapılma şartlarının henüz kesin yargılarla yapılamaması yatırımcıların çekimser davranmasına neden olmakla birlikte sistemlerini kripto para birimlerine göre kuran bir şirketin yatırımcıları için daha yasalara uygun bir şekilde hareket etmelerinde bir etken olmaktadır (Glaser ve Bezenberger, 2015: 4).

Kripto para birimlerinde regülasyona gitmenin çeşitli zorlukları bulunmaktadır. Bu zorluklardan ilki kripto paraların hangi sınıfta değerlendirileceği ile ilgili kesin bir tanımın yapılamamasıdır. Bazı ülkelerde ulusal para birimi olarak kullanılmaya başlanılmışken bazı ülkeler finansal sistemlerinde kullanılmasını yasaklamış para yerine geçemeyeceğini belirtmiştir. Kabul eden ülkelerde farklı finansal sistemler altında değerlendirmişlerdir. Almanya'da finansal araç olarak kabul edilirken Avustralya'da sermaye varlığı olarak değerlendirilmektedir (Zhang, 2021: 1). Düzenleme yapılması adına yaşanan ikinci zorluk ise merkezi bir sisteme bağlı olmadığından dolayı diğer geleneksel para birimlerine yapılan düzenlemenin kripto para birimlerine uyarlamadan doğan zorluklarıdır. Bu sorunun en büyük nedenlerinden biri çıkabilecek herhangi bir sorunda işlemlerin çözülmesini sağlayacak bir sorumlunun, bir otoritenin olmayışıdır. Bu zorluklar göz önüne alındığında yasa dışı faaliyet yapmak isteyen birçok suçlu için cazip bir platform haline gelmiştir (Guadamuz ve Marsden, 2015: 20).

4.4.1. Yasal Çerçeve Oluşturma Açısından Düzenleyici Zorluklar

Kripto para birimlerinin kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bu para biriminde bir düzenleme yapılması daha da ihtiyaç duyulmuştur. Fakat ortak bir yasal çerçeve altında kurallar koymak ülkelerin kripto para birimlerine yaklaşımının farklı olması sebebiyle zorlaşmaktadır. Kimi ülkelerde kanunlarla yasal yaptırımlarını belirlemiş ve kullanımının yasal iznini vermişken kimi ülkeler tamamen yasaklamış bazı ülkeler ise olumlu ya da olumsuz hiçbir harekete geçmemiş "kararsız ülke" konumundadır. Bunun sonucunda ortak bir düzenlemenin yapılması zorlaşmaktadır (OECD, 2020: 17).

4.4.2. Kara Para Aklama ile Mücadele Açısından Düzenleyici Zorluklar

Kara para aklama, yasadışı elde edilen gelirlerin yasal yollardan kazanmış gibi göstererek kaynağının gizlenmesi ve paranın resmî kurumlarda rahatça dolaşımının sağlanması amaçlanan bir suçtur. Yasal yollardan bu isteğin gerçekleşme ihtimali olmadığından suçlular bu amaçlarını gerçekleştirmek için illegal yollara başvururlar. Kara para aklamada yapılan uluslararası düzenlemelerin ve sık denetimlerin olması kara para aklayıcıların denetimden kaçmak için alternatif yollar bulmalarını zorunlu kılar. Bu bağlamda kripto para birimlerinin doğası gereği kimliğinin gizli tutulabilmesi, herhangi bir otoritenin denetiminden uzak olması, bir alım satım işleminin çok kolay bir şekilde yapılması kara paralarını aklamak isteyen kişiler için alternatif bir yol olmaktadır. Bu nedenle kripto para birimlerinin bu denetimsiz işleyişi kara para aklama işlemlerinin daha da artmasına yol açmaktadır (FATF, 2014: 9). Uluslararası kurulan kurumların aklama ile mücadele de yol gösterici birtakım düzenlemeler yapması kripto para birimleri içinde ulusların düzenleme geliştirmesine yol açacaktır.

Teknolojinin gelişmesiyle beraber insanların sanal ortamla etkileşiminin artması, bu ortamlarda kullanılması için bir sanal para birimine ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla da sanal para birimleri ortaya çıkmıştır. Sanal para birimlerinden biri olan ve şifreler ile korunan para birimlerine kripto para birimleri denir. Kripto para birimlerinin ilki ve en yaygın kullanım alanına sahip olan Bitcoin'dir. Bitcoin'nin yapısı gereği geleneksel para birimlerine göre farklılık göstermektedir. İşlemlerinin üçüncü bir şahsın müdahalesi olmadan sadece eşler arası gerçekleşmesi ve gerçekleşen bu işlemlerin Blok zincir olarak adlandırılan sanal deftere kaydedilmesi Bitcoin'i diğer finansal kaynaklardan ayırmaktadır. Kripto para birimleri için ülkeler tarafından ortak bir tanım yapılamadığı için kripto paralara olan yaklaşım ülkelere göre farklılık göstermektedir. Kripto birimleri kimi ülkelerde yasal bir para birimi olarak görülüyorken kimi ülkelerde ise kullanımı tamamen yasaklanmıştır. Ayrıca bazı ülkelerin kripto birimlerine karşı olumlu veya olumsuz bir adım atmaması o ülkelerin 'kararsız ülke' konumuna sokmaktadır. Ülkelerin kripto para birimlerine karşı tutumlarının farklı olması bu alanda düzenlemeler yapılmasında zorluklar meydana getirmektedir.

5. KRİPTO PARA BİRİMLERİ İLE KARA PARA İLİŞKİSİ

Son zamanlarda hızla gelişen internet teknolojisi küresel çapta finans ve bankacılık olmak üzere birçok alanı etkilemiştir. Yapılan çalışmalara göre hızlı ve kontrolsüz gelişen bu teknoloji ile kara para aklama sürecinde internet bankacılığının bir devrim oluşturacağı tahmin edilmektedir (Stokes,2012: 223). Son yıllarda özellikle dijital paraların ortaya çıkmasıyla internet ortamı siber aklama olarak adlandırılan alan haline gelmiştir. İnternet üzerinden ödemelerin geliştirilmesiyle kripto paraların aklanması “sanal para aklama”, “kripto aklama”, “Bitcoin aklama” gibi kavramlarla da ifade edilmeye başlanmıştır. Kripto para birimi için dünya genelinde kesin bir tanım veya ortak yasal bir düzenleme bulunmadığı için kara para aklama amacı içinde olan kişi veya örgütler için bu durum “gri” bir ortam gibi görünmektedir (Mutluoğlu, 2020: 55). Müdahale etmesi gereken otoritelerin bu konuda çalışmalar yapmaması kara para aklayıcıların çeşitli nedenlerden dolayı bu alanda aklama işlemi gerçekleştirmeleri için cazip hale gelmektedir. Bu nedenlerin en önemlisi anonimlikdir. Aklayıcılar sahte takma adları kullanarak işlemleri rahatlıkla yapabilir, hatta kripto para birimlerinde banka aracılığı veya başka bir kuruma bağlı kalmadan işlemlerini yapabilir. İşlemler yalnızca blok zincirinde kayıtlı olur ve sahte ad kullanıldığı için aklama ile mücadele edenler tarafından yakalanmaları güçleşir (Yıldırım, 2019: 275).

5.1. Kripto Para Birimlerinin Kullanıldığı Aklama Teknikleri

FATF tarafından yürütülen çalışma sonucunda kripto paraların aklama suçunda kullanıldığına ve ülkelerin bunun önüne geçmesi için gerekli tedbirleri alması önerisinde bulunmuştur. Aklama teknikleriyle alakalı kesin yargılar bulunmamakla birlikte bilinen birçok teknik ve örnek olay bulunmaktadır. Aklama teknikleriyle alakalı birçok çalışmayla beraber bazı şirketler birbiriyle alakasız gibi görünen Bitcoin cüzdanlarının adresleri üzerinden bağlantı kurmayla alakalı çalışmalar yapmaktadır. Aynıyeten bu şirketler deepwebte yapılan işlemlerdeki adresler arasında bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Şirketlerin yaptığı bu çalışmalarla yasal olmayan yollarla elde edilen gelirlerin kaynağını bulmaya ve aklamaya mücadele edenlere destek olmaktadır. Bu şirketler başlıca Chainalysis, Elliptic, Confirm ve Blockchain İstihbarat Grubudur. Ciphertrace şirketi hazırladığı raporda diğer aklama teknikleri kadar tespitinin kolay olmadığını bu tekniklerin yüksek teknoloji kullanarak yapıldığı konusunda uyarmıştır. Yapılan çalışmalar sonrası bazı teknikler saptanmıştır bu teknikler aşağıdaki gibidir.

5.1.1. Anonimliği Artırıcı Servisler

Aklama tekniklerinden en karmaşık olanıdır. Söz konusu olan hizmette yeni yatırım yapılması yerine kara paradan gelir elde eden birden fazla kişinin oluşturduğu havuzda ki toplanan paralar kullanılır. Bu havuzdaki para fonları karıştırılır böylelikle kaynaklarını bulmak da zorlaşır (Forgang,2019:6). Para aktarımlarında müşteriler cüzdan hareketliliğini ödemelerin ne zaman yapıldığını izleyemez ve gizliliğini korumuş olur. Bu hizmeti sunanlar bu işlemlerden dolayı %1-3 arası komisyon kazanır. Şu an bile bu hizmetler yasal olarak internette mevcut bulunmaktadır. Bu hizmette para sahiplerinin olası bir bilgisayar korsanından veya borsanın tehlikeye girebilme ihtimalinde müşterilerin adreslerini koruyup erişimi engelleyebileceğini vadeder. Yapılan birçok araştırmada bu hizmette kullanılan fonların yasal olmayan sitelerdeki cüzdanlara aktarıldığı tespit edilmiştir ve FİNCEN’in yayınladığı raporda bu tür hizmet veren yani anonimleştirme hizmeti veren

Bitcoin üzerinden para transferleri yapan kuruluşların aklama yapılmasında çok büyük rol oynadığını vurgulamış önlemlerin alınması gerektiği konusunda uyarıda bulunmuştur (Mutluoğlu, 2020:55).

5.1.2. Online Kumar ve Bahis Servisleri

Aklayıcıların elde ettiği kazancı bu tür sitelere kripto para birimi üzerinden yatırarak, bahsi kaybetse de bunun sonucunu kabullenir, bahse çok az miktarda bile girse çok yüksek meblağ kazanabilir, bahse hiç girmeden de parasını çekip aklayabilir. Kumarhanelerde aklama önleyici sistemler açık olabilse de online kumarhane ve bahis sitelerinde bunun takibini yapmak oldukça zordur. Bahsedilen online sitelerin müşteri kimliği tanımlanması zorunlu olmaması önleyicilerin tespit etmelerini daha da zorlaştırmıştır. Özetle müşterilerinin anonim olmaları ve ödemelerin kripto para birimi kullanarak yasa dışı para aklamasına olanak sağlanır (Forgang,2019:17). Şubat 2020 de MASAK Başkanı; online kumar ve bahis sitelerinde QR kod, cebe para gönderme, kripto para üzerinden ödemeyle suçların işlendiğini bu hesapların bir an önce kontrol altına alınması gerektiğine karşı uyarıda bulunmuştur (Mutluoğlu, 2020:55).

5.1.3. Dijital Varlık Satışları (ICO)

ICO çoğunlukla Blok zincir kullanılarak girişimcilere yapacakları projelerde destek olmak, şirketlere finans sağlamak için yapıldığı uygulamaya denir. Uygulamada ayrıca “dijital varlık satıcılarının, belirli bir amaç olsun ya da olmasın satışın gerçekleşebileceği bu dijital varlıkların tanımlanmış kâğıt para ile alınabileceği gibi Bitcoin ve Ether gibi kripto para birimleri ile de alınabilir” diye duyurulmuştur. Yetkili merciler bu yöntemlerin denetimsiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu işlemlerden sonra elde edilen paranın nasıl kullanılacağı “White-paper” adı verilen teknik raporda ayrıntısıyla anlatılmaktadır (Forgang,2019:17). ICO kapsamında dijital varlık satıcısı kripto para veya muadili bir para ile satın alınabilen yeni bir dijital varlığı yurt dışına pazarladığını düşünelim. Bu ihracatı gerçekleştiren satıcı elde ettiği yasa dışı geliri ICO üzerinden toplanmış gelirin yerine koyarak yasa dışı geliri düzenleme yapmadan sisteme dahil etmiş olur. Başka bir varsayımda bulunacak olursak: ihracatı sağlayan kişinin legal olarak çalıştığını düşünelim. Ama alıcıya ait bilgilerin ve alıcının yatırdığı paranın kaynağı araştırılmayacağı için yatırım sağlayan kişinin kara parayı ICO üzerinden aklayabilmesi mümkün olmaktadır.

5.1.4. Dönüşüm Servisleri

Dönüşüm servisinin en önemlisi Bitcoin borsasıdır. 2013-2016 yılları arasında kurulan bitcoin ve kripto para borsalarında herhangi bir AML/KYC (Müşterini Tanı) gibi önlemlere dikkat edilmemesi söz konusudur ve o yıllarda bu borsada aklanan tutar, toplam aklanan tutarın % 0.30’una karşılık gelir. Ayrıca başka bir dönüşüm servisi olarak suçtan elde edilen geliri aklamak için Bitcoin ATM’leri de kullanıldığı kanaatine varılmıştır. Bitcoin ATM’lerinde nakit para ile Bitcoin paraları da alınabilir hatta Bitcoin paralarını nakit paraya da çevirir. Dünya üzerinde ATM sayısı bakımından ilk sırada ABD vardır. Ülkemizde ise İstanbul’da kripto para işlemlerinin alınıp satılmasını sağlayan ATM’lerden 10 tane bulunmaktadır. Bu ATM’lerde işlem yapılması için Bitcoin cüzdanının bir borsa hesabı ile bağlantısı olmalıdır. Eğer kişi banka hesabıyla aklama yapmaya kalksa yakalanabilme ihtimali yüksek iken Bitcoin borsasıyla bağlantılı olduğunda bu ihtimal daha düşük olacaktır. FinCEN bu gibi kripto para işlemleri yapabilen ATM’lerin kontrol altına alınması gerektiği ve sorumlu kişilerin AML’ye bağlı kalması gerektiğini belirtmiştir (Forgang,2019:17).

5.2. Kara Para Aklamada Bitcoin'in Tercih Edilmesinin Nedenleri

Kara para aklama suçunda suç örgütlerinin Bitcoin tercih etmelerinde birçok neden sayılabilir fakat bunlardan en önemlisi suç işleyen kişinin kimliğinin gizlenmeye çalışılması ve elde edilen paranın kaynağının gizli tutulmaya çalışılmasıdır. Bunun yanında aşağıdaki gibi daha birçok neden sayılabilir;

- Merkezi Olmayan Sistem Yapısı: Bitcoin'in yapısı gereği merkezi bir otorite tarafından değil de belli bir algoritma ile üçüncü bir aracı olmadan işlemler yapılır. Geleneksel aklama yöntemlerinde aklamayı önlemek için araçlar tarafından yapılan engellemeler, Bitcoin'in yapısı gereği olmayan araçların denetlenme mekanizmasını savunmasız bırakır. Böylelikle geleneksel aklama yöntemleri uygulanamaz (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:180).
- Eşler Arası: Bitcoin'de yapılacak olan işlemler üçüncü bir taraf olmadan yalnızca iki taraf arasında yapılır. Eşler arası(P2P) sisteminde üçüncü tarafın yani araçların olmaması yasalarla korunan düzenleyici kontrollerin de olmaması anlamına gelir ve aklayıcılar tarafından cazip hale gelir (Gediz, Yeşilkaya,2021:221).
- Dijital Olması: Bitcoin'ler yalnız sanal ortamda soyut şeklindedir. Esnek bir yapısı vardır. Bilgisayarı olan herhangi biri ücrete veya zahmete gerek duymadan kolaylıkla hesap açabilir ve online cüzdanını oluşturabilir (Gediz, Yeşilkaya,2021:221).
- Şifreli Oluşu: Her işlem blok zincire şifreli bir şekilde bloklara kaydedilir. Bu kayıtlar herkese açık olmasına rağmen özel bir adrese girerken gizli tutulur. Rastgele şifrelerin çokluğu ve birden fazla yapılacak cüzdanla denetlenmeyi zorlaştıracak önleyicileri karmaşık hale getirip zorlayacaktır (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:180).
- İşlem hızı: Bitcoin'de yapılan işlemlerin anında yapısı gereği de denetlenmeden birçok yere kolaylıkla ulaşması ayrıyeten yasadışı fonları da kolaylıkla denetlenmeden yayılması aklayıcılara cazip gelmektedir (Stokes,2012: 223). Ayrıca bu sistem üzerinden yapılan işlemleri küçük parçalar haline ayırıp işlem yapılabilmesi yapılmaya çalışılan önlemlerin atlatılabilmesini kolaylaştırır (Yardımcıoğlu, Şerbetçi,2018:180).
- İşlemlerin Geri Dönüşünün Olmaması: Sistem üzerinden yapılan ödemelerin iptal edilememesi aklayıcılar tarafından cazip hale gelmektedir. İşlemler hızlı ve ek doğrulamalar olmadan gerçekleştirilir. Bu özelliğiyle uluslararası bankacılık sektöründe bir devrim yapması ve aklama faaliyetinde bulunanların fazla tercih etmesi otoritelerin dikkatini de çekmiştir (Gediz, Yeşilkaya,2021:221).

5.3. Kara Para Aklama ile İlişkili Ceza Davası Örnekleri

Kara para aklama suçunda bugüne kadar operasyonlar sonucu açılan davalardan birkaçı aşağıda örnek olarak maddeler ile açıklanmıştır.

5.3.1. BCCI Davası

1972 yılında Pakistan kökenli Agha Hasan Abedi tarafından kurulan "Uluslararası Kredi ve Ticaret Bankası (BCCI)" kuruluşundan 10 yıl sonra dünyanın en büyük mevduat bankaları arasında 47. olmuştur. 80'li yılların sonunda daha da yükselerek çatısında 29 bankanın olduğu 400 şubesi 73 ülkeye yayılmış bir holding haline gelmiştir. 1988 yılına gelindiğinde ise Avrupa bölge müdürü ile Fransa, Bahama müdürleri ve Latin Amerika yöneticisi kara para aklama yapmak ile suçlandı. ABD'li iki ajanın bankaya sızmasıyla ABD'de uyuşturucudan gelen geliri Kolombiya'da aklamak

ile suçlandı. Yapılan davada BCCI suçlu bulunarak 15 milyon dolar ceza kesildi ve 6 yöneticisi ise hapis cezasına çaptırıldı. Ayrıca Panama diktatörü Noriega'nın ülkesinden kaçırdığı fonlar BCCI bünyesinde yönetiliyordu. BCCI 1991 tarihi itibarıyla şubesi bulunan her ülkeden tamamen kaldırıldı (Ergül,2001:82).

5.3.2. Margarita Davası

Cali Kartelinin kara paralarını aklayan Kolombiyalı Jaime Botero adlı birinin Paris'te olduğunun ihbarının yapılması üzerine başlayan araştırmalarda alınan ilk bilgiye göre kilolarca kokainin Fransa ve İspanya'ya doğru yola çıkarmak üzere bir yelkenli tutulduğunu tespit etmiştir. Kokainin kaynağının Kolombiya'dan geliyor ve Paris'e gelene kadar balıkçı sandallarıyla gemiler arasında nakil işlemler yapıyordu. Avrupa taraflarına geldiğinde burada gemiden boşaltılıp oradaki pazarlara dağıtılıyor kazanılan paranın bir kısmı aynı yollardan Kolombiya'ya geri gönderiliyordu. Diğer kısmı Marsilya'daki denetim mekanizması zayıf olan döviz bürolarına bazı seçilmiş müşterilerine yüksek kurdan paraları yatırıp dolara çeviriyorlardı. Çevrilen dolarlar Paris'teki mali kuruluşlara yatırılıp buradan Atlanta'da bulunan paravan şirketlere gönderiliyordu. Operasyon sonucunda 10 Ocak 1996 yılında 60'a yakın kişinin tutuklanması ve 10 yıla kadar hapis cezasına çaptırılmasıyla dava sonuçlandı (Ergül,2001:83).

5.3.3. Basco-Landaise Döviz Şirketi Davası

1978 yılında Paris'te "Genel Kambiyo Şirketi" adındaki şirket döviz işlemleri yapmak amacıyla ilk bürosunu Cenevre'de bulunan INTERAF anonim şirketi aracılığıyla, diğer bürosunu da Bayonne'da "Basco-Landaise kambiyo bürosudur. Kurulan bu bürolar ile birlikte şirket yasal bir görünüme sahip olmuştur. İddialara göre il olarak Bayonne Bürosu İspanya'dan gelen pesataları toplayıp onları Fransa frankına çeviriyor, elde edilen fonlar Genel Kambiyo Şirketinin döviz veya altına çevrilmesi için Paris'e gönderiyor. Altının büyük kısmı INTERAF'ın aracı olduğu İsviçre'de dönüşüyordu. Birçok uyuşturucu satıcısının kuruluş ile bağlantısı olduğu tespit edilse de yöneticiler durumun böyle olmadığını altın satın almak isteyenlerin İspanya'daki kuyumcular olduğunu başka nasıl bir kaynağa sahip olduklarını bilmediklerini iddia ettiler. Görülen davada yöneticilerin 17 Nisan 1996 tarihinde beraatine karar verilmiştir. Çünkü ne kadar iddialar güçlü olsa da uyuşturucu ticaretinin tam olarak nasıl yapıldığını bildiklerine dair kanıtlar yetersiz kaldı (Ergül,2001:84).

5.3.4. Franclin Jurado Davası

Amerika'daki kara para aklama ile ilgili operasyonlarda görülen bir başka dava ise Cali Kartelinin kara parasını ustalıkla hazırlanmış bir plan ile aklayan Kolombiya uyruklu Harvard mezunu Franclin Jurado'nun davasıdır. 1990 yılında yakalanan Jurado'nun ele geçirilen eşyaları arasında Luxemburg'dan Budapeşte'ye kadar 16 ayrı yerde 115 banka hesabıyla birlikte en az riskle kara paranın aklanması için yaptığı aşama çalışmaları bulunuyordu. Üzerinde çalıştığı aşamalarda Panama'da açılan mevduat hesaplarından Avrupa'nın 9 ülkesine kişilerin uyruklarından farklı uyruğa ait isimler ile hesaplar açmış ve 3 yıl boyunca bu hesaplara 50 bin ile 1 milyon dolar arasında para aktarımını koordine etmiştir. Açılan hesaplarda başka uyruktan kişilerin isimlerinin kullanılması denetimin daha çok İspanya ve Kolombiya uyruklu kişilerin üstünde durulmasıdır. Avrupalı paravan şirketlerin başka şirketler ile yaptığı yasal yatırımlar işlemlerinden doğan fonların Kolombiya'ya geri dönüyordu. Her ne kadar başarılı stratejilerle hazırlanmış bir düzen olsa da Luxemburg'da kazanılan

fonların Avrupa'daki paravan şirketlere aktarılmadan Jurado 1990 yılında yakalanmıştır. Avrupa, Panamda bulunan bankalar ile New York'ta bulunan bir Panama şirketinden çok yüksek meblağlarda paraya el konulmuştur. Dava sonucunda 1996 yılında 7 buçuk yıl hapis cezası kesilmiştir (Ergül,2001:85).

5.3.5. Casablanca Operasyonu

Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşmiş olan operasyonda FBI ve federal devletin kurmuş olduğu özel ekip sayesinde Amerika tarihinin en büyük kara para aklama operasyonu gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu operasyonda kartellerin kurmuş olduğu özel bir sistemle Meksika'ya gönderdikleri paraların buradaki bankalar tarafından aklanıldığı ve yatırılan paraların faizlerine el konularak geri kalanının aklanıp yeniden kartellerin ellerine ulaştırıldığı tespit edilmiştir. Meksika da bulunan "Banca Serfin" ve "Bancomer" adındaki bankaların yöneticilerin yine orada bulunan "Banamex" ve "Bital" adlı bankalar ile İspanya'da bulunan "Banco Santander" isimli bankanın da isimlerinin aklama olaylarına karışması Amerika yetkililerini harekete geçirmiş ve Meksika bankalarının bir süre diğer ülkelerle de yaptığı faaliyetleri durdurmuşlardır. 6 ülkenin ortaklaşa yürüttüğü bu operasyonda Amerika'daki özel ajanlar tarafından Los Angeles'ta kurulan şirket karteller ile Meksika'daki bankacılar arasında aracı olmuş ve işleyişin ayrıntılarını ortaya çıkarmışlardır. Kartellerin akladığı paraları Meksika'da bulunan bankalara yatırdıktan sonra bu paraların faizlerine el koyup geri kalan parayı yine kartellere ulaştırdığı tespit edilmiştir (Ergül,2001:87).

5.4. Kripto Para Birimlerinin İlişkili Olduğu Ceza Davası Örnekleri

Federaller tarafından yürütülen operasyonlarda birçok sitenin kara para aklama işlemlerini yapmak için kripto para birimlerinin özelliğinden faydalandığını tespit etmiş bunun üzerine davalar görülmüştür.

5.4.1. Silk Road

2011 yılında kurulan deep web olarak da bilinen site 2013 yılında federaller tarafından uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı mal ve hizmetlerin alınıp satılması gibi işlemler yapılabilen kara para aklamaya da kolaylıkla olanak sağlayan bu siteyi kapattı (Sykes,2021:7).

Araştırmalar sonucu özellikle ödemelerin Bitcoin üzerinden yapıldığı tespit edildi ve bu işlemlerden sitenin 1.2 milyar dolarlık komisyon elde edildiği ortaya çıktı. Bu komisyonun çoğunun uyuşturucu ticaretinden kazanıldığı da tespit edildi. Sitede Bitcoin kullanılmasının en önemli nedeni anonim hesaplardan ödeme yapıldığı için otoritelerce takip ve kontrolünün mümkün olmamasıdır (Aksoy,2018). Sitenin sahibi Bitcoin'in finansal işlemleri temsil etmediğinin parasal araç olarak kabul edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Mahkeme bu savunmayı reddetmiş ve Bitcoin'le yapılan işlemlerin yasal olduğunu kabul etmiştir ve site sahibine hüküm giydirmiştir.

5.4.2. Liberty Reserve

2006 ve 2013 yılları arasında Costa Rica merkezli olarak Arthur Budovsky ve Vladimir Kats tarafından kurulan, "ödeme işlemcisi ve para transfer sistemi" olarak hizmet veren bir şirkettir. Mayıs 2013'te federaller tarafından şirketin kurucusunun "suçluların yasadışı işlemler yapmalarına ve suçların elde edilen gelirlerini aklamalarına yardımcı olmak için tasarlanmış bir ticari iş girişim

olarak" tanımlamıştır. Ödemelerin kripto para üzerinden takipsiz yapılabilmesi şirkette kara para aklamayı daha cazip hale getirdi. Şirkette hesap açmak için gerekli olanlar isim doğum tarihi ve eposta gibi herkesin rahatça sahte girebileceği temel bilgilerdi (Sprinkle,2021:9). Özellikle kullanıcıların para transferi işlemi yaparken ek bir ücretle hesap numaralarını gizleyebilmeleri bu şirketin tercih edilmesindeki en önemli nedenlerden biri olmuştur (Mutluoğlu, 2020:64). Birçok şirketin yaptığı gibi Liberty Reserve de müşterilerinin kimliğini doğrulamadı bu durumda pek çok anonim işleme zemin hazırlamış oldu. Bu işlemlerin çoğunu kimlik hırsızlığı, kredi kartı sahtekarlığı, bilgisayar korsanlığı, yatırım sahtekarlığı, uyuşturucu kaçakçılığı gibi birçok suç faaliyeti oluşturmaktadır (Sykes,2021:7). Görülen mahkeme sonucu 2013 senesinde şirket, kayıtsız para transferi işi sürdürmekten ve kara para aklamaya olanak sağladığından kapatıldı.

5.4.3. Alhabay

2014-2017 yılları arasında hizmet sunan AlphaBay sitesi Silk Road gibi yasal olmayan mal ve hizmetler için ödeme yapılabilen online bir siteydi (Mutluoğlu, 2020:64). Sitede ödemelerin yalnızca Bitcoin üzerinden değil Ether ve özellikle anonim kalabilmeye daha avantajlı olan Monero gibi kripto para ile yapabiliyorlardı (Sykes,2021:7). Haziran 2017 de federallerin hazırladığı raporda yasadışı yapılan ödemeler haricinde site üyelerinin kara paradan kazandıkları gelirleri akladıkları, yöneticilerinde bu işlemlerden komisyon alıp hem aktarılan kripto para cüzdanlarının kontrolünü sağlamış ve aklama teknikleriyle paralarını temize çıkardıklarını iddia etmişler. Bu rapor doğrultusunda site 2017 yılının ikinci yarısında kapatılmıştır.

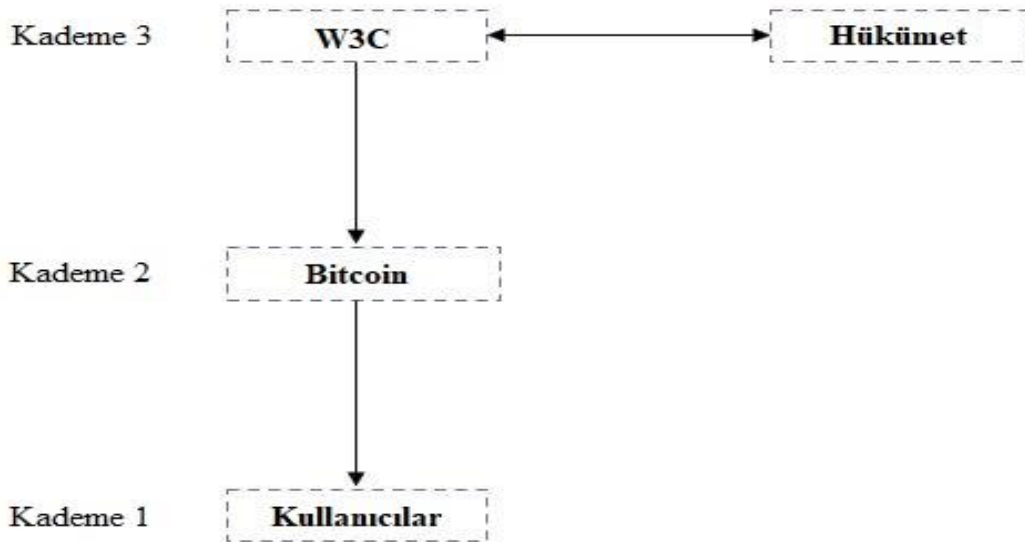
5.4.4. E-Gold

1996 yılında PayPal kurulmadan iki yıl önce Douglas Jackson tarafından ABD merkezli kurulan site üyelerine saklanılan altınları sanal ortamda dijital para birimi yerine koyulup bu site üzerinden ödemeler yapılan bir sistemdi (Sprinkle,2021:9). Federaller e-Gold'un üyelerine anonim kullanabilme imkânı ile birçok sahtecilik dolandırıcılık için ödeme kolaylığı sağlamasıyla tercih edildiğini ve şirketin temel amacının kara para elde etme ve aklama işlemlerinde bulunduğu iddia etti (Sykes,2021:7). Yapılan suçlar açısından e-Gold mali suçlar için mantıklı bir tercihti. Anonim olduğu için herhangi bir doğrulama ve kontrol olmadığı için kullanıcılar rahatça hesaplar açabiliyor para aktarımları yapabiliyorlardı. Mahkeme de sanık Jackson'a göre bu kuruluşundaki amaç otoritelerin kontrol edemeyeceği uluslararası elektronik para birimi kurmaktı (Sprinkle,2021:9). 2007 senesinde yöneticiler kara para aklama ve yasa dışı aktarım işlemleri yapmak suçundan suçlu bulundular.

5.5. Kripto Para Dünyasında Kara Para Aklamayla Mücadelede Bitcoin Sınıflandırma Önerisi

Bitcoin ile ilgili yasal bir düzenlemenin henüz olmayışı ve Bitcoin'in hangi sınıfta değerlendirileceğine ortak bir görüş yakalanamaması kara para aklama ile mücadelenin (AML) de çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bitcoin'e yapılacak ulusal ve uluslararası düzenlemeler AML çalışmalarına da çok büyük katkı sağlayacaktır (Oral, Yeşilkaya,2021:228). Fakat Bitcoin'i tamamen yasaklayan ülkeler ile Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul edenlerin varlığından dolayı söz konusu olan uluslararası ortak bir düzenleme zorlaşmaktadır.

Fletcher vd. (2020) 'in yaptığı çalışmaya göre Bitcoin'in sınıflandırılmasında teknolojinin bir türü olarak kabul edilmesini ileri sürmektedir. Bitcoin'in kuruluş amaçlarından biri herhangi bir 3.kişinin müdahalesi olmadan işlemlerin gerçekleştirilmesi olduğu için yapılacak müdahaleler Bitcoin'in yapılış doğasına aykırıdır. Bitcoin işlemlerinde bu düzenlemelerden kaçınmak için kullanıcılar yeni yollar aramaktadır ve bu durum kullanıcıları yasadışı yollara sevk etmektedir (Fletcher vd., 2020). Bu tür yasadışı yollara girilmesine engel olmak için değerlendirmenin teknolojik yeni bir tür olarak kabul edilmesi gerektiğini ve düzenlemenin World Wide Web Consortium (W3C) adında uluslararası derneğin yapması gerektiğini savunmaktadır. Bu dernekler genel olarak özel sektör teknoloji şirketlerini kapsamaktadır. Bunun nedeni Bitcoin'i tanımlamada belirsiz tanımlamalar yerine kullanıcıların yapmak istediği işlemi internete bağlanabileceği teknolojik aletin olmasının yeterli olması gibi tek bir tanıma indirgemek amaçlanmaktadır. Söz konusu olan özel sektör teknoloji şirketinin 1989 yılında kurulmuş ve üniversiteler, Amazon ve Alibaba gibi ticari kuruluşlar, Microsoft ve Toshiba gibi teknoloji şirketleri ve ATveT, Huawei, Samsung ve Verizon gibi şirketlerde üyelerin yanı sıra İskoç, Hindistan ve Hong Kong hükümeti gibi hükümetlerde üyedir. Bu kuruluş Bitcoin'in de teknolojik bir ürün olarak kabul edilmesiyle kullanıcılar için standart bir düzenleme oluşturabilir düşüncesindedirler (Fletcher vd., 2020).

Şekil 18. Bitcoin düzenlemesi üç kademeli çerçeve için akış şeması (Fletcher, E., Larkin, C. J., ve Corbet, S. (2020))

Fletcher' in önerdiği düzenlemeye göre 1. Kademe Bitcoin'de satın alma, takas, depolama gibi işlemleri yapan kullanıcılar vardır. 2. Kademe ise bu kullanıcıları düzenleyen Bitcoin şirketleri bulunmaktadır. Bu kademe bulunan Bitcoin şirketleri 3. Kademe bulunan W3C adında uluslararası dernek tarafından belirlediği standartlara göre düzenlemesini yapar. W3C düzenlemelerini yaparken hem bulunmuş olduğu hükümet kurallarına göre hem de kullanıcıların alışmış olduğu standartlara göre düzenleme yapılmalıdır. Yapılan bu düzenlemelerde Bitcoin şirketlerine yapılan kayıt esnasında kullanıcıların kabul etmesi gereken bazı sözleşme şartları uygulanmalıdır. Söz konusu sözleşmede bulunan W3C şartlarına uymayan kullanıcıların hesabı askıya alınabilir veya iptal edilmesi durumuyla karşı karşıya gelebilirler. Bu tür şirketlerin yasal yaptırım güçleri olmadığı için tespit edilen yasa dışı durumlarda hükümetle birlik içinde çalışacaktır (Fletcher vd., 2020). Başka bir deyişle, W3C'nin tespit ettiği yasadışı durumları hükümete

bildirdikten sonra hükümette yasal gücünü kullanarak gerekli müdahalede bulunarak W3C'nin uyguladığı düzen standartlarına destekte bulunmuş olacaktır (Guadamuz ve Marsden 2015).

Önerilen bu 3 kademeli uygulama için örnek olarak 2017 senesinde Facebook, Microsoft, Twitter ve Youtube tarafından kurulan Terörle Mücadele için Küresel İnternet Forumu (Global Internet Forum to Counter Terrorism- GIFCT) örnek verilebilir. Bu forumun kurulmasının nedeni üye olan şirketlerin online terörist ve şiddet içeriklerin yayılmasını engellemek adına iş birliği içinde olmalarını sağlamaktır. Stratejilerini şiddet yanlısı içeriklerden engelleme, saldırıların etkilerini azaltmak amacıyla gerekli bilgilendirmelerde bulunma ve son teknolojik gelişmelerin takibiyle aşırı cılıktan kaçınılacak çözümler üretmeyi kapsayan öğrenme gibi 3 temel üzerine kuran foruma sadece “internet platformlarını ve hizmetlerini sağlayan şirketler” üye olabilmektedir (GIFCT, 2022).

Sonuç olarak bu şekilde yapılabilecek 3 kademeli bir uygulama Bitcoin'i belli bir düzeyde sınıflandırabilir müdahalesini daha olanaklı hale getirebilir. Bu uygulamanın önemine gelecek olursak üç temel nedene bağlayabiliriz. Bunlardan ilki kara para aklama ile mücadelede ve terörizmin finansmanını engellemek için yapılan uluslararası çalışmalarda müdahale edilmesi gereken kaynakların daha hızlı ve güvenilir halde bir arada toplanılması çalışmalara çok büyük katkıda bulunmasını sağlayacaktır. İkinci nedene geldiğimizde Bitcoin'in standart bir sınıfa girmesi kullanımını ve yasal olarak belirsizliğini minimuma indirecektir. Son nedene geldiğimizde ise belli bir otorite tarafından denetim ve müdahalesi olmadığı için vergilendirmesi de mümkün olmayan Bitcoin'in dünyada henüz bir vergilendirme sistemi getirilememiştir. Bazı ülkeler Bitcoin'in vergilendirilmesi gerektiğini bunun ülke ekonomilerine zarar verdiğini düşünürken bazı ülkelerde ise Bitcoin'i vergilendirmemeyi seçmiştir. Bunun mümkün olabilmesi için öncelikle Bitcoin'in standart bir tanımının yapılması ve yasal bir alt yapısının olması gerekmektedir. Bunun haricinde yapılacak her türlü müdahale Bitcoin'in gizlilik ve müdahale olmaksızın ilerleyen doğasına aykırı olacaktır. Eğer bu uygulamayla birlikte Bitcoin teknolojik yeni bir ürün sınıfına girerse ancak o zaman dijital hizmet grubunda olarak tanımlanır ve vergilendirilmesi mevzubahis olabilecektir (Oral, Yeşilkaya,2021:232).

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma ile kayıtdışı ekonominin en önemli başlıklarından olan kara para ve kara para aklama kavramlarının Bitcoin özelinde kripto paralar ile ilişkisi incelenmiştir.

Suç olarak nitelendirilen faaliyetlerden illegal yollarla kazanılan geliri, mali sistemde legal yollardan kazanılmış gibi göstermek olarak tanımlanan kara para aklama işlemi; yerleştirme, ayırıştırma ve bütünleştirme olmak üzere 3 aşamada gerçekleştirilir. Kara para aklamada kullanılan yöntemleri ise geleneksel ve yeni yöntemler şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Geleneksel yöntemler basit, gelişmiş ve karmaşık olmak üzere 3 gruba ayrılırken; yeni yöntemler arasında paravan şirketler aracılığıyla hayali ihracat yapılması, sahte fatura kullanımı, borsa araçlarının kullanılması ve internet bankacılığının kullanılması vb. yöntemler yer almaktadır. Bununla birlikte, kara para aklamının ülke ekonomilerinin lehine ya da aleyhine olduğuna dair iki farklı görüş bulunmaktadır. Kara paranın ülkelerin lehine olduğunu savunan görüşe göre; az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler açısından kara para aklama yoluyla ülkeye giren para ülkenin kalkınmasında fon kaynağı oluşturarak ülke ekonomisine fayda sağlar. Kara paranın ülkelerin aleyhine olduğunu savunan görüşe göre ise; kara para aklamının olumsuz ekonomik etkilerinin yanında hukuki, ahlaki ve toplumsal açıdan da olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

Türkiye’de ulusal düzeyde kara para aklama suçu ile mücadelede görev alan kurumların bu kurumların başında Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) gelmektedir. MASAK’ın en önemli fonksiyonu aklama suçuyla ilgili şüphe oluşturabilecek durumları saptamak ve engellemek için çeşitli önlemler geliştirmektir. Suçun oluşması durumunda ise toplanan bilgi ve sonuçları yetkili makamlara iletmektir. Kara para aklama ile mücadelede alınan ulusal tedbirlerin yanında, diğer ülkeler ile yapılan ikili veya çoklu anlaşmalar ile bu mücadele uluslararası boyutta da sürdürülmektedir. Aklama ile mücadelede uluslararası organizasyonlar da oldukça büyük öneme sahiptir. OECD bünyesinde kurulan Mali Eylem Görev Gücü (FATF) bu organizasyonların başında gelmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde kara para aklama ile mücadelede uygulanan ortak yöntemler olarak; müşteri tanı ilkesi, kimlik tespiti ilkesi, nakit işlem bildirim ve şüpheli işlem bildirim yöntemleri öne çıkmaktadır.

Kripto para birimlerinin öne çıkan en büyük avantajı, her ne kadar kendi aralarında işlem hızı bakımından farklılık gösterebilir de, diğer mali araçlara kıyaslandıklarında işlem hızlarının oldukça yüksek olmasıdır. Kripto para işlemlerinin diğer avantajları ise; merkezi bir otorite tarafından kontrol edilmemesi, işlem maliyetlerinin oldukça düşük olması, yapılan işlemlerin kişisel bilgilerin kayıt altına alınmadan anonim hesaplar aracılığıyla gerçekleştirilebilmesi olarak sıralanabilir. Vergi, bilgilerin kayıt altına alınmaması gibi yasal yaptırımların uygulanamaması kullanıcılar açısından avantaj oluştururken, devletler açısından bir dezavantaj oluşturmaktadır. Kripto para birimlerinin diğer bir avantajı da geleneksel para birimlerinin aksine enflasyonun olumsuz etkilerine maruz kalmamasıdır. Avantajlarının yanında kripto paraların dezavantajları da bulunmaktadır. Yüksek miktarda enerji tüketimine ihtiyaç duyulması, yapılan işlemlerin geri döndürülebilmesi, suç faaliyetleri açısından cazip olmaları ve fiyatlamada piyasada ciddi dalgalanmaların gerçekleşmesi bu dezavantajlar arasında sayılabilir.

Kripto para birimlerinin düzenlenmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların başında yeni ve alışık olunmayan bir yapısının olması gelmektedir. Kripto birimlerinin diğer finansal varlıklardan ayırt eden özelliklerinden biri kripto para birimlerinin oluşumunu ve işleyişini kontrol eden bir merkezi otoritenin olmamasıdır. Her ne kadar belirli bir merkez tarafından kontrol edilen piyasalarda meydana gelen hataların sonuçlarını bertaraf etmek için bir alternatif oluştursa da kripto

para sistemlerinin tamamıyla güvenli bir şekilde işlediğini söylemek mümkün değildir. Ortaya çıkabilecek herhangi bir problemin çözülmesini sağlayacak sorumlu bir otorite bulunmamaktadır.

Kripto para birimlerinin düzenlenmesinde karşılaşılan bir diğer zorluk; kripto paraların kesin bir şekilde sınıflandırılmamasıdır. Bazı ülkelerde ulusal para birimi olarak kullanılırken, bazı ülkelerde para yerine geçmeyeceği belirtilerek kullanılması yasaklanmıştır. Yine bazı ülkeler kripto paraları finansal araç olarak nitelendirirken, bazı ülkelerde sermaye varlığı olarak kabul edilmiştir.

Kara para aklama ile mücadele için otoriteler tarafından koyulmuş aklama suçunu ifade eden yasalar mevcuttur. Fakat sunulan veriler karşılaştırıldığında kara para suçundan dolayı tespit edilip ceza alanların sayısı işlem sayısına göre yetersizdir ve tespiti zordur. Yasal olmayan sistemlerden elde ettiği gelirini aklamak için başvurduğu yöntemler tamamen aklayıcının hayallerinin sınırına bağlı olup ihtiyaçlarına göre şekillendiği için otoriteler tarafından yeni yöntemler geliştirilmekte ve yeni denetim mekanizmaları kurulmaktadır. Kara para aklamada yapılan uluslararası düzenlemelerin ve sıkı denetimlerin giderek artması, kara para aklayıcıların denetimden kaçmak için alternatif yollar bulmalarını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda kripto para birimlerinin doğası gereği kimliğinin gizli tutulabilmesi, herhangi bir otoritenin denetiminden uzak olması, bir alım satım işleminin çok kolay bir şekilde yapılması kara paralarını aklamak isteyen kişiler için alternatif bir yol olmaktadır. Müdahale etmesi gereken otoritelerin bu konuda çalışmalar yapmaması kara para aklayıcıların çeşitli nedenlerden dolayı bu alanda aklama işlemi gerçekleştirmeleri için cazip hale gelmektedir. Bu nedenlerin en önemlisi anonimlik. Aklayıcılar sahte takma adları kullanarak işlemleri rahatlıkla yapabilir, hatta kripto para birimlerinde banka aracılığı veya başka bir kuruma bağlı kalmadan işlemlerini yapabilir. İşlemler yalnızca blok zincirinde kayıtlı olur ve sahte ad kullanıldığı için aklama ile mücadele edenler tarafından yakalanmaları güçleşir.

FATF tarafından yürütülen çalışma sonucunda kripto paraların aklama suçunda kullanıldığına ve ülkelerin bunun önüne geçmesi için gerekli tedbirleri alması önerisinde bulunmuştur. Çalışmalar sonucunda kripto paraların kullanıldığı dört aklama tekniği saptanmıştır. Bunlar; anonimliği artırıcı servisler, online kumar ve bahis servisleri, dijital varlık satışları ve dönüşüm servisleridir. Bu tekniklerinden en karmaşık olanı anonimliği artırıcı servislerdir. Kara paradan gelir elde eden birçok kişiden oluşan havuz sayesinde fonların kaynaklarını tespit etmek oldukça zorlaşmaktadır. Online kumar ve bahis servisleri ile aklayıcıların kazançları kripto para birimleri cinsinden yatırılarak kara para aklama işlemi gerçekleştirilebilir. Fiziki kumarhanelerde bazı tedbirler uygulanabilse de online ortamda bunun takip ve denetimini yapmak oldukça güçtür. Dönüşüm servisleri ile kara para aklamaya Bitcoin ve kripto para borsalarında gerçekleştirilen işlemler ve Bitcoin ATM'lerinden yapılan dönüşümler örnek gösterilebilir.

Teknolojik gelişmeler ile birlikte kişilerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalan itibari paranın sanal ortamlarda da kullanılabilmesi için sanal para birimleri ortaya çıkmıştır. Sanal para birimlerinden biri olan Bitcoin'in son yıllarda küresel anlamda popülerliğinin artması, birçok alanda kullanılmasının önünü açmıştır. Dolayısıyla, Bitcoin özelinde kripto paraların yaygın olarak kullanılmaya başlaması kara para aklamada da alternatif bir yöntem olarak kullanılmalarının önünü açmıştır. Ayrıca Bitcoin'in yapısı gereği anonim kimlikler ile sadece alıcı-satıcı arasında 3. bir şahsın müdahalesi olmadan işlemlerin yapılabilmesi suç örgütleri için kara para aklamada Bitcoin'in kullanımı alternatif bir yol olarak görülmüştür.

Özetlemek gerekirse kara para aklama amacıyla olan gerçek veya tüzel kişilerin Bitcoin ve kripto paraları seçmesinde şu nedenleri saymak mümkündür:

- Anonim hesaplar nedeniyle kara para aklama suçunu işleyen kişinin kimliğinin gizlenmesinin mümkün olması ve dolayısıyla sisteme dahil edilen paranın kaynağının gizli tutulabilmesi,
- Merkezi denetleyici bir yapıya sahip olmamaları ve işlemlerin eşler arasında gerçekleşmesi nedeniyle denetlenmesinin ve kontrol edilmesinin oldukça güç olması,
- İşlemlerin dijital ortamda gerçekleşmesi sonucu olarak; kolaylıkla, minimum işlem maliyetleriyle, hızlıca ve geri dönüşü mümkün olmayacak şekilde gerçekleştirilebilmesi,
- Blok zincirde işlemlerin şifrenmesi nedeniyle denetlenmelerinin ve önenebilirliklerinin güçleştirilmesi,

Kripto para sisteminin uluslararası ülkelerde kullanımının artmasıyla birlikte başta ABD, İngiltere gibi pek çok ülke bu yeni sisteme uygun düzenlemeler geliştirmekte ve kendi sistemlerine uygun hale getirmeye çalışmaktadır. Kripto para birimlerinin sisteme uygun hale getirerek benimsenmesinin yanında aklama işlemi ve daha birçok suç için tehlike arz ettiği uluslararası merciler tarafından kabul edilmektedir. Fakat bu yeni para sisteminin tamamen kaldırılmasının söz konusu olmayacağı gibi kaldırılması durumunda da sorun tamamıyla çözülemeyecektir. Bu nedenle sanal para birimlerini kullanan yabancı yatırımcıların ülkeye yapacağı yatırımların önüne engel olmamak ve yeni teknolojik gelişmelere de ayak uydurabilmek için sanal para birimlerini bir şekilde yasalara uydurmak önem arz etmektedir. Yasal düzenlemeler sayesinde bu durumun kötüye kullanılmaması ve denetim mekanizmasının daha kolay uygulanabilmesi sağlanır. Bunun yanında FATF (Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Çalışma Grubu) ve birçok mücadele için kurulan ulusal ve uluslararası kuruluşlar ülkeleri iş birliği yapmak konusunda uyarılarda bulunmuş alınması gereken ortak önlemler için ülkelere çağrıda bulunmuşlardır. Bu mücadelenin etkili olması için uluslararası düzenlemelerle ortak hareket etmenin yanında ülke yasalarına da uygun şekilde düzenlemelerin yapılması gerekir. Düzenlemelerin kripto para birimiyle olan ilişkisinden dolayı özellikle aklama işlemlerini önleyici biçimde yapılması asıl hedef olmalıdır. Bu çalışma ile kara para ve artık hayatımızda sanal ortamdaki işlemlerde kullanılabilen Bitcoin sistemiyle alakalı kavramsal bilgilere ayrıntılarıyla yer verilmiş ve ikisinin arasında kurulan ilişkinin suçlular için açık hale gelen bir platforma dönüştüğünün kabul edildiğine değinilmiştir. Ancak kripto para sisteminin kullanılmasının yeni yeni yaygınlaşması ve gerekli düzenlemelerin henüz yapılamaması hukuki açıdan bir boşluk oluşturmaktadır. Bu sistem ile ilgili getirilecek düzenlemelerin ortak bir kararla kabul edilmesi sonucunda kara para aklama ile ilgili ilişkisinin de sağlıklı bir biçimde çözülebilmesine katkı sağlayacaktır.

Her ülkenin kripto para birimlerine olan yaklaşımı farklıdır. Kimi ülkeler ulusal para birimi olarak kabul etmiş veya işlemlerde kullanımını serbest bırakmış kimi ülkeler ise tamamen tanımadıklarını yapılan en basit işlemlerin bile yapılmasını yasaklamıştır. Bazı ülkeler ise yasal hiçbir açıklama yapmamış “kararsız ülke” konumundadır. Kripto para birimlerinin bir kanun ile net bir çerçeve koyulamaması başta mali sistemleri tehdit eden kara para aklama ve birçok suç ile mücadeleyi zora sokmuştur. Bunun yanında devletlerin yasal düzenleme getirememesinden dolayı vergi kaçakçılığının önüne geçilememesi ve vergi geliri elde edememesi devletlerin zararına olan bir durumdur. Yakın zamanda kripto para birimlerine ortak bir yasal statü kazandırılması zor görünse de en azından konuya yaklaşım olarak uluslararası kurumlar tarafından özellikle kararsız ülkeler için genel bir çerçeve belirlenebilir. Belirlenen bu genel çerçeve ülkelerin ilk etapta yapacakları düzenlemeler açısından rehber niteliğinde olabilir. Getirilen önerilerin uygulanmasında özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler için ayrı bir düzenleme getirilmelidir. Getirilen düzenlemeleri

uygulayacak ülkelerin ulusal kurumları tarafından daha sıkı bir denetimden geçirilmesi gerekir. Şüpheli işlem bildirimleri gibi aklama ile mücadelede kullanılan ortak yöntemlerin işleyişi uzmanlar tarafından kontrol edilmelidir.

Sistemin kötüye kullanılması sonucu oluşabilecek dolandırıcılık gibi risklerden korunmak amacıyla getirilecek denetim ve düzenlemeler ile birlikte birçok kişinin ve kurumun bu yeni platformdan yararlanmasına ve yatırımların yapılmasına olanak sağlanabilir. Örneğin kripto para alım satımı yapmak isteyen fakat bu konuda çekimser olan kişilerin kripto para uygulamalarını veya sitelerini kullanarak işlem yapması yerine, seçili bankalar ile işlem yapması daha güvenilir olabilir. Türkiye’de Merkez Bankasının denetimi altında özel ve devlet bankalarına kripto para birimleriyle işlem yapma özelliği getirilebilirse; Merkez Bankası tarafından belirlenen düzenleme kapsamında değerlendirilir. Böylece kripto para birimlerine olan ön yargının bir nebze değişmesine neden olur ve kişi ve kurumlar bankaların garantisizliğiyle işlem yapmaya teşvik edilebilir. Kripto para birimi alım satımı işlemi yapmak isteyen bir kişi kimliğini doğrulamak koşuluyla yine belirlenen borsalara bağlı olarak hesap açabilir. Kimliğin doğrulanması bir başkası üzerinden hesap açılması ve sahte kimlik kullanılmaması açısından önem arz etmektedir. Açılan hesaplar ile birlikte bankanın anlaşmalı olduğu sitelerden güvenli bir şekilde alışveriş yapılabilir.

Hem teknolojik hem de hukuki konularda halkı kripto paralar ile ilgili bilgilendirmek birçok bilinçsiz kullanımın ve bilgi kirliliğinin önüne geçilmesi açısından fayda sağlayacaktır. Özellikle kripto paralar üzerinden yapılacak yatırımlar için kurulan her bir platformun teknoloji şirketleri tarafından denetimi ve değerlendirilmesi yapılmalıdır. Başta sosyal medya fenomenleri olmak üzere insanların düşüncelerini etkileyebilecek önemli iş insanlarının herhangi bir kripto yatırım platformunun reklam ve tanıtımını yapması ancak güvenilir sözleşme şartları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Sözleşme içeriğinin ileride yaşanabilecek herhangi bir riske karşı kurulan platform ile platform sahibi ve tanıtımını yapacak kişinin sorumlu tutulması şeklinde düzenlenmesi aksi takdirde yasal yaptırımlar doğuracağı belirtilmelidir. Açılan her platformun yürütülmesi ve denetlenmesi uzman kişiler ve kurumlar tarafından yapılmalıdır.

Türkiye’de kripto para birimi üzerinden yapılan iç ve dış ticarete de belli bir limitin üstünde olan yatırımların kimlik tespiti ilkesi, müşterini tanı ve şüpheli işlem bildirimleri gibi yöntemlere tabii tutulması şartı koyulmalıdır. Bununla birlikte ülkeye yurt dışından yapılan girişlerde belli bir limitin üstünde kripto para birimine sahip olanların bunu bildirmesi şartı koyulmalıdır.

Türkiye’de kripto para birimleri ile ilgili tüm hizmet sağlayıcı servislerin MASAK kuruluna bağlanması ve denetlenmesi sağlanmalıdır. Buna uymayanların kanuna dayanarak direkt haklarında dava açılması gibi kesin ve net bir şekilde ceza yaptırımları düzenlemelidir. MASAK kurulu kripto varlık hizmet sağlayıcılar için aklama ile mücadelede kullanılan ortak yöntemlerin hiçbir hususa dikkat edilmeden tüm yöntemlerin uygulanmasını sağlayan kurallar getirmelidir. Buna ek olarak bu kurallara uymayan kişilere daha ağır yaptırımlar getirilmesi başta aklama olmak üzere birçok suçun önlenmesinde etkili olabilir.

Kripto para birimlerine yasal bir düzenleme getirilmek istenmesinin bir nedeni de devletin kripto para birimleri işlemlerinden vergi sağlama isteğidir. Türkiye de kripto para birimlerine vergilendirme getirilmesi için öncelikle hangi para birimi grubuna gireceği kesinleştirilmelidir. Hangi sınıfa tanımlanacağı belli olduktan sonra o tanımın gereği olan kurallar çerçevesinde bir vergilendirme sistemi getirilebilir.

Tezde de belirtilen Fletcher (2020) nin yaptığı Bitcoin sınıflandırılması önerisi eğer uygulanmaya koyulabilirse genel bir tanım yapılmış olmasının yanında teknoloji şirketlerinin

denetiminde olacak insanların bu birimlerine olan yaklaşımında yaşanan çekimserlik daha da azalacaktır. Tanımı yapıp sınıflandırılması gerçekleştirilen Bitcoin böylece daha kolay bir şekilde yasalar ile çerçevesi belirlenebilir. Devletlerin başta aklama ile mücadele etmesi ve vergilendirme sistemi getirmesi kolaylaşacaktır.

Tüm bu öneriler için öncelikle genel bir tanım yapılarak bu tanımın gerektirdiği kurallar çerçevesinde düzenlemeler getirilmelidir. Her ülke belirlenen genel çerçeve içerisinde kendi yasalarına göre regüle ederse işleyişi ile etkileşimi sağlıklı bir biçimde gerçekleşir ve suçlar ile mücadelede daha sağlam adımlar atılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aghalibayli, N. (2019). Bitcoin As A Cryptocurrency And Its Relationship With Gold, *Crude Oil And Euro Exchange Rate (Doctoral Dissertation, Marmara Universitesi (Turkey))*, 15-20.
- Akbulak, Y. (2022, 5 Mayıs). *Kripto varlıklarda vergilendirme rejimlerine dair ülke uygulamaları*. Erişim Adresi: <https://legal.com.tr/blog/genel/kripto-varliklarda-vergilendirme-rejimlerine-dair-ulkeuygulamaları-derleme/>
- Akdiş, Muhammet (2008). *Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Kara para ve Aklanmasına Olan Etkileri*”, Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı, Ed. Süleyman Aydın, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Aksoy, M. (2018). *Kripto Para Birimleri ile Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansman Riskinin Fatf Tavsiyeleri Çerçevesinde İncelenmesi* (Master's Thesis, Finans Enstitüsü).
- Akyürek, K. (2022). *Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force – FATF) ’nün Değerlendirilmesi ve Türkiye ’deki Yansımaları* <https://blog.lexpera.com.tr/mali-eylem-gorev-gucu-nundegerlendirilmesi-ve-turkiyedeki-yansimalari/#fnref28>
- Ali, R., Barrdear, J., Clews, R., ve Southgate, J. (2014). *The Economics Of Digital Currencies*. Bank Of England Quarterly Bulletin, Q3.
- Alparslan Çakır, “*Bankacılıkta Operasyonel Risklerin Etkin Yönetiminde Risk Bazlı Müşterini Tanı İlkelerinin Önemi*”, Bankacılar Dergisi, S:56, (2006), S.42.
- Altuğ, Osman: *Kayıtdışı Ekonomi*, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1999.
- Ammous, Saifedean (2018). Bitcoin Standardı Merkez Bankacılığına Adem-İ Merkeziyetçi Alternatif Liber Plus Yayınları. 338
- Apg History And Background (2022, 12 Ağustos). <http://www.Apgml.org/About-Us/Page.aspx?P=91ce25ec-Db8a-424c-9018-8bd1f6869162>
- Arıcan, R. (2010). *Türkiye ’de Başlıca Kara Para Aklama Yöntem ve Alanları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aslantaş Ateş, B. (2016). *Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 349-366.
- Avrupa Komisyonu (2021). *Kara paranın aklanmasının önlenmesi ve terörün finansmanının önlenmesi yasa paketi* <https://www.ab.gov.tr/p.php?e=69>
- Aydın, Süleyman (2008). “*Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanına Dair*”, *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı*, Ed.: Süleyman Aydın, Adalet Yay., Ankara, 2008.
- Aykın, H. (2010). *Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu*. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No:406, Ankara
- Bahri Öztürk, R. Mustafa Erdem, Veli Özer Özbek, (2000). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2000, S.614.
- Başak, Ramazan. (1998). *50 Soruda Kara para ve Kara paranın Aklanmasının Önlenmesi*, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:206, 1998.
- Bayraktar, K. (2000). *Kara Para Aklama Suçu*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Betül, Ü. Z. E. R., (2017). *Sanal Para Birimleri*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü.

- Best, R (2022, 25 Nisan). *Nisan 2022 itibariyle bir Bitcoin ve VISA işleminin enerji tüketimi*, <https://www.statista.com/statistics/881541/bitcoin-energy-consumption-transaction-comparison-visa/>
- Best, R (2022, 5 Aralık). *Nisan 2013- 22 Aralık 2022 arasında günlük Bitcoin (BTC) fiyatı* Erişim Adresi: <https://www.statista.com/statistics/326707/bitcoin-price-index/>
- Bilir, H., Çay, Ş, (2016). *Elektronik Para ve Finansal Piyasalar Arasındaki İlişkiler*. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 9(2), 21-31.
- Bitcoin Market: <https://tr.Tradingview.com/Markets/Cryptocurrencies/Global-Charts/>
- Bitcoin Token Sayısı (2022,16 Kasım). Ekim 2009'dan 14 Kasım 2022'ye kadar dolaşımdaki Bitcoin token sayısı: <https://www.Statista.com/Statistics/247280/Number-Of-Bitcoins-İn-Circulation/#Statisticcontainer>
- Blockchain (2022). <https://www.blockchain.com/explorer/charts/hash-rate>
- Booth, M. *Haşhaştan Eroine Uyuşturucunun 600 Yıllık Öyküsü*,1. Baskı, İstanbul Sabah Yayınları 1997.
- Çin Yasağa Rağmen Kripto Benimsemesinde ilk 10'a döndü. (2022,15 Eylül). Erişim Adresi: <https://tr.investing.com/news/cryptocurrency-news/cin-yasaga-ragmen-kripto-benimsemesinde-ilk-10-ulke-arasna-geri-dondu-2352284>
- Çaymaz, G (2022,3 Kasım). *Çin hükümeti kripto paraları yasaklamasına rağmen rekor miktarda Bitcoin tutuyor*. Erişim Adresi: <https://tr.investing.com/news/cryptocurrency-news/cin-hukumeti-kripto-paralar-yasaklamasna-ragmen-rekor-miktarda-bitcoin-tutuyor>.
- Chong, A., ve Lopez-De-Silanes, F. (2015). *Money Laundering And Its Regulation. Economics ve Politics*, 27(1), 78-123.
- Çakın, H. M. (2019). *Türkiye ve Dünya Boyutlarıyla Kara Para Gerçeği ve Aklama Suçu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya
- Çalışkan, Alparslan (2008). *"Kara Para Aklama Yöntem ve Tipolojileri ile Bu Amaçla Kullanılan Sektörler"*, Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı, Ed. Süleyman Aydın, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Çarkacıoğlu, A. (2016). *Kripto-Para Bitcoin*. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Araştırma Raporu.
- Ceruleo, P. (2014). Bitcoin: A Rival To Fiat Money or A Speculative Financial Asset?
- Çelik Kuntay ve Diğerleri (2000). *Kara para Aklama Tanımı Aşamaları Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar*, Ankara, Masak Yayınları, 2000.
- Çetinkaya, Ş. (2018). *Kripto Paraların Gelişimi ve Para Piyasalarındaki Yerinin Swot Analizi ile İncelenmesi*. Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi, 2(5), 11-21.
- Çulcu, Murat (1998). *Mafya Üzerine Notlar*, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 1998.
- Değirmenci, Olgun. *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
- Dudley, S., Pond, T., Roseberry, R., ve Carden, S. (2019). *Evasive Maneuvers: How Malign Actors Leverage Cryptocurrency*. Joint Forces Quarterly
- Dönmez, Ü. (2010). *Kara para ve Türkiye'de Kara paranın Aklanması ile Tartışma*.
- Dwyer, G. P. (2015). *The Economics Of Bitcoin And Similar Private Digital Currencies*. *Journal Of Financial Stability*, 17, 81-91. (Dwyer,2015:84)
- Earstern And Southern Africa Anti-Money Laundering Group (2022, 12 Ağustos). <https://www.Esaamlg.org/Index.Php/About>

Eurasion Group,2022 <https://eurasiangroup.org/en>

Ergül, Ergin: *Kara paranın Aklanması ve Suçları*, Ankara, Adalet Yayınevi, 1998.

Ergül, Ergin, *Kara para Endüstrisi ve Aklama Suçu*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001.3 S.85

Ergül, Ergin: *Kara Ekonomi ve Aklama Suçu*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2005.

Erşin (2022). *AML 6 ve Kripto Para Regülasyonları* <https://www.hukukvebilisimdergisi.com/amld-6-ve-kripto-para-regulasyonlari/>

Euronews, (2020). *BM Raporu: Dünyada Her Yıl 1,6 Trilyon Dolar Kara Para Aklanıyor* <https://tr.euronews.com/2020/09/25/bm-raporu-dunyada-her-yil-1-6-trilyon-dolar-kara-para-aklan-yor>
:son güncellenme 25eylul2020

FATF (2014). *Virtual Currencies Key Definitions And Potential Aml/Cft Risks*, 13.05.2022 tarihinde <https://www.Fatf-Gafi.Org/Media/Fatf/Documents/Reports/Virtual-Currency-Key-Definitions-And-Potential-Aml-Cft-Risks.Pdf> adresinden alınmıştır.

FATF (2021). *Artırılmış İzleme Altındaki Yargı Alanları* <https://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions>

FATF (2022). *Eylem Çağrısına tabi Yüksek Riskli Yargı Alanları* <https://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/call-for-action-june-2022.html>

Forgang, G. (2019). *Money Laundering Through Cryptocurrencies*

Fletcher, E., Larkin, C. ve Corbet, S. (2020). *Cryptocurrency Regulation: Countering Money Laundering And Terrorist Financing*. <https://Ssrn.com/Abstract=3704279> or <Http://Dx.Doi.Org/10.2139/SsRn.3704279>, Et: 01.11.2020.

Gediz Oral, B., ve Yeşilkaya, Y. (2021). *Kripto Para İkilemi: Kara para Aklama ve Bitcoin*. Journal Of Suleyman Demirel University Institute Of Social Sciences, (39).

GIABA (2022). *Batı Afrika'da Kara Para Aklamaya Karşı Hükümetlerarası Eylem Grubu* https://www.giaba.org/about-giaba/index_656.html

Gilmore, W. C. (1992). *International Efforts To Combat Money Laundering*. Commonwealth Law Bulletin, 18(3), 1129-1142.

Guadamuz, A. ve Marsden, C. T. (2015). *Blockchains And Bitcoin: Regulatory Responses To Cryptocurrencies*. First Monday, 20(12), 1-46.

Gücü, E. G. (2009). *Suç Gelirlerinin Aklanmasında Önleyici ve Denetleyici Kurumlar*; Güner, Sedat: Organize Suç Örgütleri, Kara para ve Aklanması, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 2003.

Gümüşkaya, Hayrettin: *Kara Paranın Ulusal Ve Uluslararası Finans Düzenine Etkileri*, İstanbul, T.C.Marmara Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi,1998.

Glaser, F., ve Bezenberger, L. (2015, March). *Beyond Cryptocurrencies-A Taxonomy Of Decentralized Consensus Systems*. In 23rd European Conference On Information Systems (ECIS), Münster, Germany.

Hall Finney *Kripto Para Efsaneleri*, Erişim Adresi: <https://www.bitci.com/akademi/hal-finney-kimdir/>

Hatipoğlu, O. (2021). *Kamu Politikası Analizi Açısından Türkiye'de Kripto Para Politikaları*. Maliye ve Finans Yazıları, (116), 171-201.

Hazine ve Maliye Bakanlığı, (2022). <https://www.hmb.gov.tr/uluslararası-mucadele> 15.08.2022

- He, M. D., Habermeier, M. K. F., Leckow, M. R. B., Haksar, M. V., Almeida, M. Y., Kashima, M. M., ... ve Yepes, M. C. V. (2016). *Virtual Currencies And Beyond: Initial Considerations. International Monetary Fund.*
- Hoş, S. (2019). *Kripto Para Birimi: Bitcoin'in Getiri Oynaklığının Otoregresif Koşullu Değişen Varyans Modelleri ile Tahmini* (Master's Thesis, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). (Hoş,2019)
- Houben, R., ve Snyers, A. (2018). *Cryptocurrencies And Blockchain: Legal Context And Implications For Financial Crime, Money Laundering And Tax Evasion.*
- İçöz, T (2022,4 Ocak). *Bitcoin 13 yaşında: geçmişten günümüze Bitcoin'in dönüm noktaları* Erişim adresi: <https://webrazzi.com/2022/01/04/bitcoin-gecmisten-gunumuze/>
- IMF, *The Imf At A Glance*, <https://www.imf.org/en/about>
- Kaçar, H, (2004). *Kara paranın Aklanması, E-Ticaret, Kara para ve Terörün Finansmanının Önlenmesi İlgili Mevzuat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, S.15.
- Kaplanhan, F. (2018). *Kripto Paranın Türk Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi: Bitcoin Örneği*. Vergi Sorunları Dergisi, 353, 105-123. (Kaplanoğlu,2018:11)
- Karaduman, D. (2013). *Türkiye'de Kara para Aklama ile Mücadele Yöntemleri* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kulaksız, İ (2022,15 Eylül). *Kazakistan kriptoyu yasallaştırmak için harekete geçti*, Erişim Adresi: <https://www.paranfil.com/kazakistan-kriptoyu-yasallastirmak-icin-harekete-gecti/>
- Lewis, Andy (2000). *İngiltere'de Kara para Aklamayla Mücadele*, Ankara, Masak Yayınları, 2000.
- Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (2021). *Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıları* <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/05/Kripto-Varlik-Hizmet-Saglayicilar-Rehberi.pdf>
- MASAK (2014). *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi- Bankalar*. <https://docplayer.biz.tr/582536-Supheli-Islem-Bildirim-Rehberi-Bankalar.Html>
- MASAK (2015). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Masak2014-Faal%C4%B0yet-Raporu.Pdf>
- MASAK (2019). *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi- Bankalar*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/Msk-Rhb-%C5%9e%C4%B0b-001-1.4.Pdf>
- MASAK (2022). *Varşova Sözleşmesi* <https://masak.hmb.gov.tr/varsova-sozlesmesi> son erişim:21 Ağustos 2022
- MASAK (2022). *MASAK Yükümlülükleri* <https://masak.hmb.gov.tr/yukumlulukler>
- Mavral, Ülker (2001). *Kara para Kayıt dışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları*, Ankara, Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları, 2001.
- Mavral Ülker, (2003). *"Kara Para Kayıt dışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye'ye Yansımaları"* Maliye ve Hukuk Yayınları 2.Baskı, Ankara 2003.
- MENEFATF (2022). <https://www.menafatf.org/about/objective>
- Miynat, M., ve Duramaz, A. G. S. (2012). *Türkiye'de Kara para ile Mücadelede Mali Kurumların Rolü*. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 98-115.
- Mutluoğlu, D., ve Yorumlar, A. İ. K. (2020). *Kripto Para Birimleri ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu* (Doctoral Dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi).

- Mynet (2021). Türkiye'de kaç kripto para borsası var? <https://finans.mynet.com/haber/detay/kripto-para/turkiye-de-kac-kripto-para-borsasi-var-iste-donen-para/417876/>
- OECD. (2020). *Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues*. Özortak, Adile. *Kara para ve Kara para Aklama ile Etkin Mücadele*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005
- Özsoylu, Ahmet Fazıl: *Suç Ekonomisi*, İstanbul, Türkiye Genç İşadamları Derneği Yayınları, 1998.
- Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik (2021). TC. Resmi Gazete (31456, 4 Nisan 2021)
- Robinson, Jeffrey (2003). *Kara para Aklayıcıları*, Çeviren: Ayşe Emengen, İstanbul, Arion Yayınları, 2003.
- Sakmar, Ö (2019, 15 Ocak). *Koin Bülteni* Erişim Adresi: <https://tr.investing.com/news/cryptocurrency-news/winklevoss-bitcoin-etfsi-cin-bir-alt-yl-daha-beklemeye-razyz-551213>
- Sanal Para, *Sanal Para Nedir*, <https://www.Paribu.com/Blog/Sozluk/Sanal-Para-Nedir>
- Sanction Scanner Türkiye (2021). *AB Altıncı Kara Para Aklama Direktifi* <https://blog.codevist.com/ab-altinci-kara-para-aklama-direktifi-69d3d3221412>
- Sarıkatipoğlu, M.A, Çapkın T.A, Karaalioğlu, F. (2015). *Bitcoin: Bir Sanal Para Birimi Olarak Regülasyonu ve Kara Para Aklanması Bakımından Durumu*. Gsı Articleletter 2015 Article 7, 89-102.
- Serkan İnci, İsmail Alper. (2018). *Bitcoin Devrimi: Değişen Dünya Ekonomisinde Kripto Para Sistemi*, Blockchain, Altcoinler. Elma Yayınevi, 33
- Seyithanoğlu, F. (2019). *Para ve Banka Sistemlerinin Evrilme Serüvenleri: Bir Günümüz Gerçeği Olan Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin*, (Yayımlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimleri
- Shestak, V., Kiseleva, A., ve Kolesnikov, Y. (2021). *Taxation Issues For Digital Financial Assets*. *Social Science Computer Review*,
- Sprinkle, K. (2021). *The Displacement Effect: Criminals Using Virtual Environments To Conduct Financial Crimes* (Doctoral Dissertation, Utica College). (Sprinkle, 2021:9)
- Stokes, R. (2012). *Sanal Kara Para Aklama: Bitcoin ve Linden Doları Örneği*. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kanunu*, 21 (3), 221-236. (Stokes, 2012: 223)
- Strazburg (2022). *Strazburg Sözleşmesi* <https://masak.hmb.gov.tr/strazburg-sozlesmesi>
- Sykes, J. B., ve Vanatko, N. (2019). *Virtual Currencies And Money Laundering: Legal Background, Enforcement Actions, And Legislative Proposals*. *Congressional Research Service*. Apr, 3 (Sykes, 2021:7)
- Şahin, B. (2010). *Kara para ve Kara paranın Aklanmasına İlişkin Ulusal-Uluslararası Düzenlemeler*. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 152-173.
- Şahiner, D. (2006). *Dünyada ve Türkiye'de Kara Para Sorunu: Karşı Önlemler* (Master's Thesis). Sayfa 139
- Tanrıverdi, B. (2022, 27 Mayıs) *Dünyada Kripto Birimlerinin Hukuki Durumu* Erişim Adresi: <https://hukukvebilisim.org/dunyada-kripto-para-birimlerinin-hukuki-durumlari/>
- Tanrıverdi, B., (2022). <https://hukukvebilisim.org/dunyada-kripto-para-birimlerinin-hukuki-durumlari/>, erişim tarihi: 01.12.2022
- Tetik, N., ve Öner, A., (2020). *Ülkemiz Girişimcileri İçin Yeni Bir Yatırım Desteği Modeli: Initial Coin Offering (Ico)*. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 3(1), 13-26.

- Turan, Z. (2018). *Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları*. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(3), 1-5. (Turan,2018:3)
- Tüfek, B. Ü. (2017). *Elektronik Ödeme Araçları ve Geleceğin Yaklaşımı Kripto Para*. İstanbul, Türkiye: Ulusal Tez Merkezi.
- Türkiye Bankalar Birliği (2003), “*Kara paranın Aklanması Suçu ile Mücadele ve Bankaların Yükümlülükleri*”, Ankara, Tbb Yayınları, Yayın No: 235, S.14.
- Üstün, O. (2008). *Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış*. Bankacılar Dergisi, 65, 19-36.
- Ütük, Ö. (2009). *Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele*. Bütçe Dünyası, 3(32), 43-55.
- Van Der Westhuizen, C. (2017). *Future Digital Money: The Legal Status And Regulation Of Bitcoin In Australia*.
- Van Duyne, PC, Harvey, JH ve Gelemerova, LY (2018). *Kara Para Aklamanın Kritik El Kitabı: Politika, Analiz ve Mitler*. Baharcı.
- Worldbank, *What We Do*, <https://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>
- World Population Review (2022) *Ülkelere Göre Bitcoin Madenciliği* <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/bitcoin-mining-by-country>
- Yapıcı, S., Oral, N., Yumuşak, R., ve Eren, T., (2021). *Blokzincir Teknolojisi ile Merkezi ve Dağıtık Veri Tabanının Karşılaştırılması*. Endüstri Mühendisliği, 32(3), 457-472.
- Yardımcıoğlu, M., ve Şerbetçi, G. (2018). *Bitcoin'in Yapısı ve Yasa Dışı Kullanımı*. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 165-190.
- Yaşar, M (2008). “*Kara para Aklama Suçuyla Mücadelede Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Rolü*, Kara para Aklama ve Terörizmin Finansmanı, Ed. Süleyman Aydın, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Yerlikaya T., Buluş E. ve Buluş N. (2006). *Kripto Algoritmalarının Gelişimi ve Önemi*. Akademik Bilişim Konferansları, İstanbul-,2,1-5.
- Yıldırım, M. (2007). *Kara paranın Kayıtdışı Ekonomi İçindeki Yeri ve Kara para Aklamanın Ekonomiye Getirdiği Tehlikeler*.
- Yıldırım, M. (2019). *Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları*. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(20), 265-277.
- Yıldız, T., ve Afşar, B. (2021). *Kripto Para Dünyasının Öncüsü Bitcoin'in Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, (6), 73-106.
- Yılmaz, M. (2017). *Kara Para Aklama ve Türkiye Boyutu*.
- Yılmaz, S. (2006). *Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya
- Zhang, Laney (2021). “Taxation Of Cryptocurrency Block Rewards In Selected Jurisdictions,” *The Law Library Of Congress, The Law Library Of Congress*, Global Legal Research Directorate (202) 707-5080.
- Zmaznev, E. (2018). *Bitcoin And Ethereum Evolution*.